

Den sociale situation i den Europæiske Union

2004
Oversigt

Europa-Kommissionen

Forord

Rapporten om den sociale situation, som er blevet offentliggjort hvert år siden 2000, indeholder en oversigt over den sociale dimension i EU som grundlag for den socialpolitiske udvikling og bidrager til overvågning af udviklingen på det sociale område i alle medlemsstaterne. Ydermere knytter den an til andre af Kommissionens publikationer som f.eks. rapporten om beskæftigelsen i Europa, rapporten om arbejdsmarkedsrelationerne i Europa og rapporten om ligestilling.

Et særligt kendetegn ved denne rapport er, at den kombinerer harmoniserede kvantitative oplysninger med kvalitative data fra offentlige meningsundersøgelser. På denne måde fungerer den som referencedokument med den europæiske befolknings opfattelser og holdninger som del af det samlede billede af den sociale situation.

I år søger rapporten at beskrive den sociale dimension i et udvidet EU med henblik både på de sociale tendenser og de nye politiske udfordringer.

Stavros Dimas
Kommissær
Sociale Anliggender og Arbejdsmarkedsforhold

Joaquín Almunia
Kommissær
Økonomiske og monetære anliggender

Indholdsfortegnelse

1	Den sociale situation i et EU med 25 medlemsstater	6
2	Befolkningsudviklingen i det udvidede EU	8
3	Socioøkonomiske tendenser, levevilkår og udvikling af human kapital	11
4	Social beskyttelse og deltagelse i samfundslivet	16
5	Den europæiske social- og arbejdsmarkedspolitiske dagsorden i et EU med 25 medlemsstater	22
Bilag:		25
1	Indikatorer	26
	Befolkningens aldring	26
	Migration og asyl	27
	Uddannelsesniveau	28
	Livslang læring	29
	Beskæftigelse	30
	Arbejdsløshed	31
	Udgifter og indtægter i forbindelse med social sikring	32
	Sociale ydelser	33
	Udgifter til arbejdsmarkedspolitik	34
	Indkomstfordeling	35
	Husstande med lav indkomst	36
	Husstande uden job	37
	Kvinder og mænd i beslutningsprocessen	38
	Kvinder og mænds indtjening	39
	Forventet levealder og sundhedstilstand	40
	Ulykker og erhvervsrelaterede sundhedsproblemer	41
2	Sociale nøgleindikatorer i medlemsstaterne og kandidatlandene	42
3	Symboler, landekoder og landegrupperinger samt andre forkortelser og akronymer	45

Indledning

Denne korte udgave af femte årsrapport om Den sociale situation i Den Europæiske Union indeholder en oversigt over centrale sociale og økonomiske tendenser i Europa med fakta og tal vedrørende den sociale situation i den udvidede Union, både hvad angår de sociale kendsgerninger og de nye politiske udfordringer. Denne oversigt afsluttes med en række statistiske portrætter der beskriver et udsnit af socialpolitiske problemstillinger af betydning for Den Europæiske Union. Praktisk talt alle væsentlige socialpolitiske områder er omtalt: befolkning, uddannelse og oplæring, arbejdsmarkedet, social sikring, indtjening, fattigdom og social eksklusion, ligestilling, samt sundhed og sikkerhed.

1. Den sociale situation i et EU med 25 medlemsstater

Med udvidelsen er de sociale forhold i EU blevet mere forskelligartede og de politiske udfordringer større. Samtidig giver et udvidet EU dog medlemsstaterne bedre muligheder for økonomisk vækst og således flere muligheder for at tage disse udfordringer op.

Udvidelsen har øget EU's befolkningstal med 20 % til mere end 450 mio. mennesker, men kun øget BNP med 4,5 %. De socioøkonomiske uligheder i EU vil således tiltage, forandringerne være betydelige, og udfordringerne bør derfor ikke undervurdes. De sociale forskelle mellem størstedelen af de 15 gamle medlemsstater og de nye medlemsstater er store på en række områder, hvilket dokumenteres i rapporten. Men som påvist i den efterfølgende analyse vedrører forskellene snarere de forskellige faktorer vægt end deres karakter.

1.1 Befolkningsudviklingen: Befolkningens aldring er stadig en udfordring

Efter udvidelsen bor næsten tre fjerdedele af befolkningen i 6 af de 25 medlemsstater, nemlig Tyskland, Det Forenede Kongerige, Frankrig, Italien, Polen og Spanien, mens den resterende fjerdedel er fordelt mellem 19 medlemsstater med små eller meget små befolkninger.

Om mindre end ti år vil den hurtige aldring af befolkningen i det udvidede EU tiltage...

På nuværende tidspunkt er befolkningen i de nye medlemsstater noget yngre end befolkningen i de 15 gamle medlemsstater. Dette betyder dog ikke, at udvidelsen har ændret den demografiske udviklings retning i EU. På grund af det drastiske fald i fødselsraten i de fleste nye medlemsstater over de seneste 15 år vil en kortvarig og moderat foryngelse snart blive afløst af en mere udtalt aldringsproces. Med andre ord, EU vil stadig stå med en hurtigt aldrende og mindsket befolkning.

Den forventede levetid i en række af de nye medlemsstater faldt i begyndelsen af overgangsperioden, og er på trods af en vis forbedring stadig markant lavere end EU's gennemsnit. Dette afspejler en større dødelighed i alle aldersgrupper i disse lande,

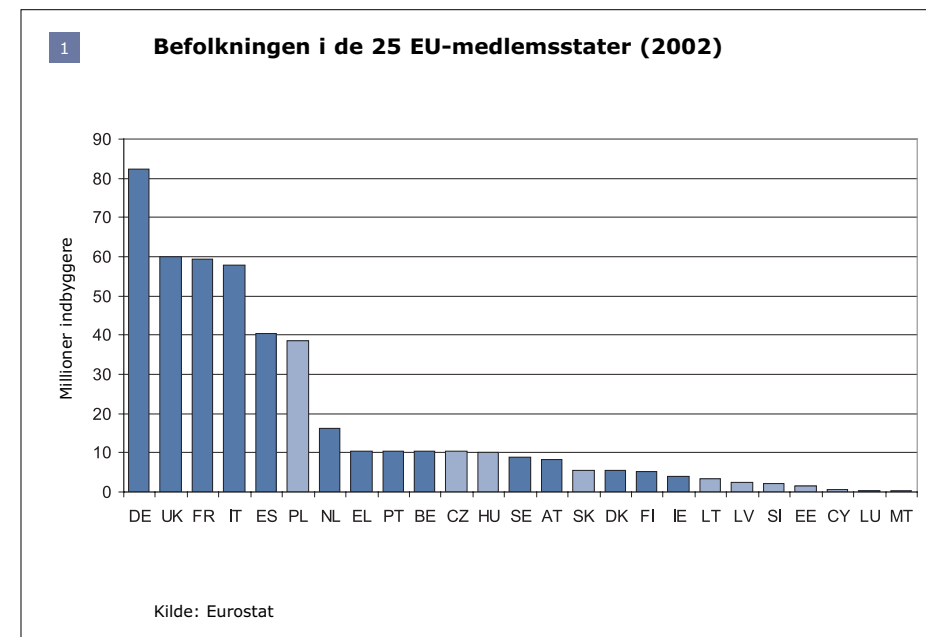
navnlig for mænd. Økonomisk vækst og en gradvis forbedring af levestandarden kunne i vidt omfang bidrage til at overvinde de negative konsekvenser for dødeligheden forbundet med den tidligere overgangsperiode, og bringe levetiden på linje med forholdene i de 15 gamle medlemsstater.

... da fødselsraten har været meget lav i de nye medlemsstater i mere end et årti.

I de 15 gamle medlemsstater er fødselstallet kun under 1,4 i tre sydlige medlemsstater, hvorimod 7 blandt de 10 nye medlemsstater har et fødselstal på eller under 1,3. Blandt de 25 EU-medlemsstater er næsten halvdelen påvirket af et stort fald i fødselsraten, men af forskellige bagved liggende årsager. Der synes således at være endnu mere grund til for Europæisk socialpolitik at afstemme arbejde med familieliv.

Migrationen fra øst mod vest i EU forventes at blive moderat ...

Immigrationens omfang og betydning er steget betragteligt i løbet af det seneste årti. Alle de 15 gamle medlemsstater påvirkedes af den forøgede immigration i 1990'erne, og mange kunne konstatere en nettoindvandring af historisk omfang.

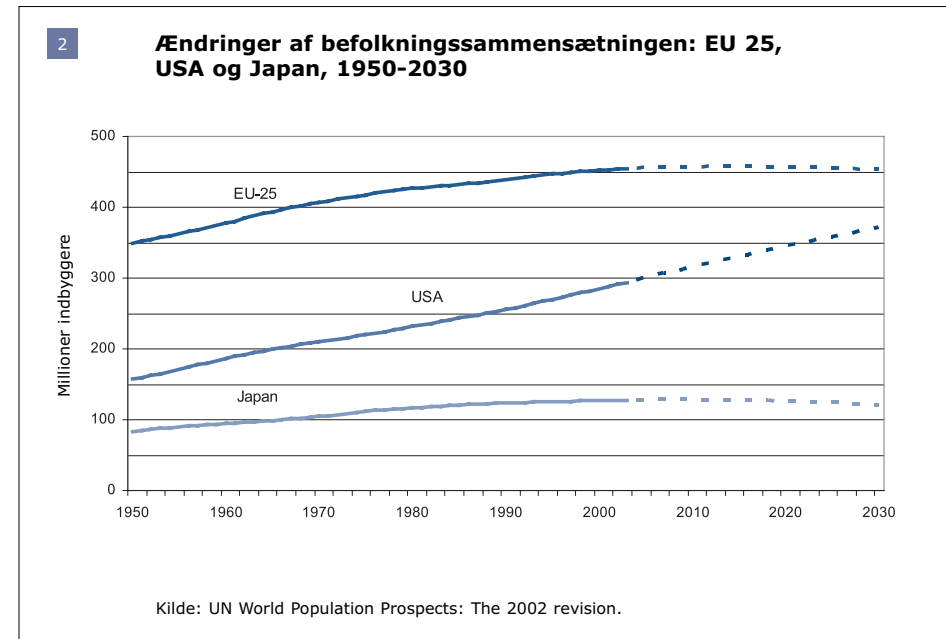
Situationen i en række af de nye medlemsstater var noget anderledes da emigrationen mod vest øgedes. I nogle af de baltiske lande mindskedes befolkningen som følge af udvandring. Det er dog vigtigt at bemærke, at gennem de sidste ti år er migrationsmønstrene i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa blevet ændret betragteligt. De fleste af disse lande er gradvist fra at være senderlande blevet sender/modtagerlande eller – i visse tilfælde – hovedsageligt modtagerlande. Det forventes, at forbedringer i den økonomiske situation og bedre arbejdsvilkår i de nye medlemsstater sammen med befolkningens aldring vil medføre, at migration til de 15 gamle medlemsstater bliver mindre udpræget.

... men immigrationen til EU, herunder de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa, vil sandsynligvis stadig stige ...

I dag er nettomigrationen i størstedelen af de nye medlemsstater positiv. I 2002¹ blev der kun konstateret negativ nettomigration i Polen (- 0,03 %), Litauen (- 0,06 %) og Letland (- 0,08 %). Efter udvidelsen ligger en stor del af EU's ydre landegrænser i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa og de kunne i stigende grad blive immigrationslande. De historiske forbindelser med emigrationslande længere mod øst kunne fremme denne proces. Behovet for en proaktiv styring, herunder på fællesskabsplan, af migrationspresset og integration af vandrende arbejdstagere fra tredjelande vil blive forøget.

... befolkningstilvæksten i EU vil dog under alle omstændigheder stagnere og blive negativ i stærk modsætning til forholdene i USA.

Den øgede forskel mellem USA og EU med hensyn til befolkningsudviklingens forløb, på grund af stigende fødselsrater og immigration i USA, vil fortsætte: mens befolkningstilvæksten i EU vil stagnere og begynde at aftage samtidig med en pludselig forøgelse i ældreforsørgerbyrden, vil den amerikanske befolkning og arbejdsstyrke fortsat vokse. Samtidig vil aldringen og mindskelsen af den japanske befolkning og arbejdsstyrke forløbe hurtigere end tilfældet bliver i EU. Disse forskelle vil have store økonomiske og strategiske konsekvenser på mellemlang til lang sigt.

1.2 Økonomiske og beskæftigelsesmæssige tendenser: Med udsigt til et vedvarende opsving

Hvis man sammenligner med resultaterne i midten og slutningen af 1990'erne, er den økonomiske vækst blevet næsten halveret i løbet af de sidste tre år. Som påvist i Kommissionens rapport »Beskæftigelsen i Europa 2003« var væksten i beskæftigelsen i de 15 gamle medlemsstater gået i stå i begyndelsen af 2003 efter en række år med en stærk jobskabelse, som løftede beskæftigelsesraten til 64,3 % i 2002. Den forventes nu kun at stige langsomt i løbet af 2004-2005. Selv om der er visse forskelle mellem de nye medlemsstater, er den samlede beskæftigelsesrate lavere end i de 15 gamle medlemsstater². På denne baggrund er det af afgørende betydning, at beskæftigelsen i større omfang bidrager til væksten i Europa i overensstemmelse med de mål, der har været gældende siden 2000. På nuværende tidspunkt er beskæftigelsesraten stadig for lav, og der må gøres en større indsats fra medlemsstaternes side³. Målsætningen vedrørende 70 % inden udgangen af 2010 er stadig realistisk, hvis det økonomiske opsving fører til en beskæftigelsesrate som i slutningen af 1990'erne. Den i almindelighed skuffende situation skyldes hovedsageligt fortsatte strukturelle hindringer på arbejdsmarkedet og ældre arbejdstageres meget ringe erhvervs-mæssige deltagelse⁴.

¹ Foreløbige data fra Eurostat. Den positive nettomigration er langt større i Cypern (0,97 %) og Malta (0,48 %), hvor immigrationsmønstrene svarer til de nuværende mønstre i de gamle medlemsstater i Middelhavsområdet.

² Europa-Kommissionen: »Fremskridt i gennemførelsen af de fælles evalueringsrapporter om tiltrædelseslandenes beskæftigelsespolitikker«, KOM(2003) 663 endelig af 6.11.2003 og Kommissionens arbejdsdokument SEK(2003) 1361, november 2003.

³ Rapport fra taskeforcen for beskæftigelse (under forsæde Wim Kok): »Jobs, Jobs, Jobs – Creating more employment in Europe«, november 2003 (foreligger ikke på dansk); jf. også udkastet til den fælles beskæftigelsesrapport, KOM(2004) 24 endelig af 24.1.2004.

⁴ Europa-Kommissionen: Gennemførelse af Lissabon-strategien - Reformen for den udvidede europæiske union, KOM(2004) 29.

Selv om stigningen i arbejdsløsheden i de 15 gamle medlemsstater var relativt begrænset – med et niveau på ca. 8 % i november 2003 – er arbejdsløsheden relativt høj sammenlignet med USA og Japan. Samtidig var langtidsarbejdsløsheden 3 % og lidt højere for kvinder. I de nye medlemsstater var arbejdsløsheden på 15 %, med en langtidsarbejdsløshed på nær ved 8 % og noget højere for kvinder.

I modsætning til situationen i USA har den gennemsnitlige produktivetsstigning pr. beskæftiget person i de 15 gamle medlemsstater været faldende siden 1990'erne og er nu tæt på 1 % om året. Produktivetsniveauet i de nye medlemsstater er betragteligt lavere end i EU – i gennemsnit ca. halvdelen af niveauet i EU – men i de senere år har produktivetsstigningen nærmet sig 4 % om året.

Efter en periode med usikkerhed i første halvdel af 2003 er der tegn på opsving ...

Efter et lavpunkt i første halvdel af 2003, blev euro-området økonomi forbedret i anden halvdel af året. Den gennemsnitlige vækstrate for året som helhed ansås til 0,4 % i euro-området og 0,8 % i EU. På baggrund af dynamikken i den globale vækst og handel samt øget tillid blandt nationale producenter og forbrugere forventes det, at der kommer gang i opsvinget i år. Der imødeses en forbedring med gennemsnitlige vækstrater på 1,7 % i euro-området og 2 % i EU i 2004, som derefter stabiliseres på 2,4 % i 2005.

... hvis opsvinget skal udnyttes fuldt ud og styrkes, er der behov for en målrettet indsats for yderligere social og økonomisk reform.

Bortset fra øget efterspørgsel på verdensmarkedet er de væsentligste faktorer bag udsigten til et opsving gunstige makroøkonomiske vilkår, fortsat faldende inflation, gunstige finansielle vilkår og vedvarende strukturelle reformer.

Opsvinget understøttes af en stigning i investeringerne suppleret med en mere gradvis fremgang i det private forbrug. Uanset at den økonomiske aktivitet forventes at tiltage, vil det langvarige tilbageslag fortsat præge arbejdsmarkedet.

Væksten i beskæftigelsen forventes at blive på 0,3 % i 2004 og med yderligere fremgang på 0,9 % i 2005. Da de aldersrelaterede forsørgerbyrder truer med at blive større end nogensinde, er det vigtigt i de kommende år at forberede effekten af en aldrende befolkning, før de demografiske forandringer for alvor gør sig gældende.

2. Befolkningsudviklingen i det udvidede EU

EU byder 74 millioner nye EU-borgere velkommen

Den 1. januar 2003 blev befolkningstallet i de ti nye medlemsstater anslået til 74,3 millioner sammenlignet med næsten 379 millioner i de 15 gamle medlemsstater⁵. Udvidelsen af EU øgede således EU's befolkningstal med næsten 20 % til mere end 453 millioner mennesker i alt.

Det udvidede EU er den tredjestørste geografiske enhed i verden, hvad angår befolkningstal.

Med udvidelsen er den andel af verdens befolkning på 6,3 mia.⁶, som bor i EU, steget fra 6,1 % til 7,2 %, hvilket gør EU til den tredjestørste politiske enhed, hvad angår befolkningstal, efter Kina (næsten 1,3 mia. i midten af 2003) og Indien (1,1 mia.), men dog 55 % større end USA (292 mio.) og 3,5 gange større end Japan (128 mio.)

Den andel af verdens befolkning, som bor i det udvidede EU, er dog faldet i løbet af det 20. århundrede, og det vil den fortsat gøre i de kommende årtier på grund af en kraftig stigning i befolkningstallet i udviklingslandene. Befolkningstallet i EU25 vil således udgøre mindre end 6 % af verdens befolkning i 2030.

Befolkningstilvæksten i de 25 medlemsstater vil gradvist blive langsommere i løbet af det næste årti, før befolkningstallet begynder at falde.

I de 15 gamle medlemsstater har positiv nettomigration været den vigtigste årsag til befolkningstilvæksten i det seneste årti, som har været præget af et fald i den naturlige tilvækst. I de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa – som havde en vedvarende befolkningstilvækst fra efterkrigstiden indtil midten af 1980'erne – stagnerede befolkningstilvæksten i 1990'erne. I visse tilfælde blev den endda negativ på grund af en kombination af emigration, et kraftigt fald i fødselstallet og en pludselig stigning i dødeligheden. I modsætning hertil har der været en relativt markant befolkningstilvækst på Cypern og Malta (henholdsvis 15,5e % og 9,4 % mellem 1993 og 2003).

Befolkningens aldring vil også blive en stor udfordring for EU med 25 medlemsstater.

Befolkningens aldring erkendtes som en central udfordring for det gamle EU med 15 medlemsstater, og dette er fortsat tilfældet efter udvidelsen. Selv om de fleste af de nye medlemsstater har relativt yngre befolkninger, hvilket skyldes højere fødselstal i 1970'erne og 1980'erne og en lavere forventet levealder, vil foryngelseeffekten blive både begrænset og midlertidig. På langt sigt vil udvidelsen sandsynligvis fremskynde aldringstendensen i EU, da de fleste af de nye medlemsstater allerede nu kan konstatere meget lave fødselstal.

⁵ Kilde: "First results of the demographic data collection for 2002 in Europe", Eurostat Statistics in focus, Theme 3, 20/2003 (foreligger ikke på dansk).

⁶ Grundlaget for skønnet over verdens, Kinas, USA's og Japans befolkningstal medio 2003 er »2003 World Population Data Sheet« fra Population Reference Bureau (foreligger ikke på dansk).

Befolkningstilvækst: betydningen af fødselstal, dødelighed og migrationsstrømme.

I de seneste årtier er befolkningsændringerne i EU blevet påvirket af lave fødselstal, en samlet og vedvarende stigning i levealderen og en større indvandring i EU.

Tendenser med hensyn til fødselstallet: Færre børn ...

Gennem flere årtier har fødselstallet i EU været klart under niveauet på 2,1 barn per kvinde i fødedygtig alder, der er fornødent for opretholdelsen af befolkningstallet - en tendens, som forværres med udvidelsen. Blandt de nye medlemsstater ligger kun Cypern (1,57⁷) og Malta (1,51) en smule over gennemsnittet for de 15 gamle medlemsstater (1,47), mens de andre nye medlemsstater har fødselstal på eller under 1,4. Hvad angår EU 25 har fødselstallet siden 1995 været 30 % under det niveau, der kræves for at kunne opretholde befolkningstallet.

Bortset fra Irland er Frankrig (1,88) - som i den senere tid har haft held til at øge fødselstallet - sammen med Nederlandene (1,73) og visse nordiske lande (Danmark (1,73) og Finland (1,72)) de vigtigste undtagelser, hvad angår det lave eller meget lave fødselstal, som præger andre af de 25 medlemsstater.

De fleste forskere konkluderer, at de nationale forskelle beror på en kombination af socioøkonomiske forhold, kultur og navnlig politiske foranstaltninger. De fleste medlemsstater med høje fødselstal har også et sæt meget mere veludviklede politikker og foranstaltninger, som støtter og fremmer familiedannelse, børnefødsler og -underhold.

... og senere i livet.

På trods af en overordnet tendens til senere børnefødsler er der betydelige forskelle mellem de 15 gamle medlemsstater og de nye medlemsstater med hensyn til det tidspunkt, hvor man får børn. I århundreder har der i det østlige Europa været en tendens til, at man giftede sig og fik børn tidligt, mens man i den vestlige del af Europa gik over til senere ægteskaber hvilket medførte, en udskydelse af fødselstidspunkterne. De seneste data viser, at selv om kvindernes gennemsnitsalder ved den første fødsel er steget fra 24 til 26 år i de nye medlemsstater, er den stadig lavere end i de 15 gamle medlemsstater, hvor den varierer fra 26 til 29 år.

Senere børnefødsler har betydelige sundhedsmæssige konsekvenser. At kvinderne føder deres første barn på et stadig senere tidspunkt i livet, har ikke kun medført en kraftig stigning i antallet af behandlinger for barnløshed, men også flere bekymringer fra lægefaglig side om de sundhedsrisici for både mor og barn som er forbundet med senere svangerskaber. Derudover er tilfældene af ufrivillig barnløshed stadig stigende i Europa, da udsatte fødsler i mange tilfælde ikke siden kan realiseres .

Den forventede levealder stiger stadig ...

Mellem 1960 og 2001 steg den gennemsnitlige forventede levealder i de 15 gamle medlemsstater fra 70,1 til 78,5 år (fra 67,4 til 75,5 for mænd og fra 72,9 til 81,6 for kvinder). Generelt antages det, at stigningen i den forventede levealder i sidste halvdel af det 20. århundrede var et resultat af ændret livsstil sammen med forbedrede levevilkår og medicinske fremskridt, som gjordes tilgængelige for et bredt udsnit af befolkningen gennem det offentlige sundhedsvæsen.

... men mindre markant i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa end i de 15 gamle medlemsstater ...

Hvad angår udviklingen i dødelighed og forventet levealder, svarer mønstret på Malta og Cypern stort set til mønstret i de 15 gamle medlemsstater. Dette er dog ikke tilfældet i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa. I 1960 havde disse lande en forventet levealder ved fødslen, som svarede til den forventede levealder i de 15 gamle medlemsstater, men siden da har dødeligheden udviklet sig meget forskelligt, navnlig for mænd. Mens situationen for mænd i landene i Central- og Østeuropa prægedes af stagnation og moderate forbedringer, har de 15 gamle medlemsstater drastisk reduceret antallet af dødsfald, der skyldes hjerte-kar-sygdomme og gjort fremskridt med hensyn til at bekæmpe andre »samfundssygdomme«. De politiske og økonomiske forandringer i landene i Central- og Østeuropa i begyndelsen af 1990'erne havde ydermere negative konsekvenser for levevilkårene samt for sundhedsvæsenet og de sociale sikringsordninger, hvilket medførte øget dødelighed og faldende levealder.

Den forventede levealder i de 15 gamle medlemsstater er på mellem 73 og 78 år for mænd og fra 79 til 83 år for kvinder. I modsætning hertil er den i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa på mellem 65 og 72 år for mænd og fra 76 til 80 år for kvinder.

Immigration er blevet en betydningsfuld faktor i forbindelse med de seneste befolkningsændringer ...

For så vidt angår den tredje faktor bag befolkningsændringer, immigration, er den steget betragteligt i størrelse og betydning i løbet af det seneste årti. Immigration står nu for tre fjerdedele af befolkningens nettotilvækst i de 15 gamle medlemsstater. Uden den ville en række medlemsstater have kunnet konstatere et fald i deres befolkningstal i det nye årtusinds første år. I gennemsnit var 18 % af de personer, som i anden halvdel af 1990'erne flyttede til et EU-land, statsborgere fra andre medlemsstater, 27 % vendte hjem til deres hjemland fra udlandet og 54 % var statsborgere fra lande uden for EU (Eurostat, 2003). I 2001 og 2002 skønnes nettomigrationen at have omfattet ca. en million immigranter.

Mens alle de 15 gamle medlemsstater påvirkedes, og mange kunne konstatere en historisk stor immigration, var situationen i en række af de nye medlemsstater noget anderledes i 1990'erne. I nogle af de baltiske lande blev befolkningstilvæksten endog negativ som følge af emigration.

7 Alle fødselstallene er et udtryk for antallet af børn pr. kvinde og er baseret på data fra Eurostat for 2002 med undtagelse af Malta og Cypern, hvor de nyeste til rådighed værende data er fra 2001.

Der skete samtidig en større spredning hvad angår typen af migranter, migrationsstrømmenes mønstre og blandingen af sender- og modtagerlande. Derudover blev tidligere emigrationslande (Spanien, Portugal, Italien, Grækenland og Irland) immigrationslande med en nettoindvandring bestående af hjemvendende statsborgere og tredjelandsstatsborgere⁸.

I 2002 blev antallet af ikke-statsborgere, som boede i landene i det udvidede EU, anslået til 21,6 mio., hvilket repræsenterede ca. 4,8 % af befolkningen. Ud af disse repræsenterede tredjelandsstatsborgere ca. 14,7 mio. mennesker (3,3 %), hvorimod 6,9 mio. (1,5 %) var EU-borgere, som boede i andre medlemsstater. Medlemsstaten med det største absolutte antal ikke-statsborgere er Tyskland (7,3 mio. eller næsten 9 %), mens den medlemsstat, som har den største andel af ikke-statsborgere, er Luxembourg (37 %, hovedsageligt personer fra andre medlemsstater). Antallet af ikke-statsborgere afspejler både nuværende og tidligere immigrationsmønstre og de forskellige nationale regler vedrørende opnåelse af statsborgerskab.

... og udvidelsen vil ikke ændre disse mønstre, selv om nogle af immigrationsstrømmene vil blive til mobilitet på tværs af grænserne inden for EU.

Incitamentet fra en velstående og aldrende befolkning til immigration, vil ikke blive ændret med udvidelsen. Med større forskellighed kunne EU25 endog blive mere attraktiv for økonomiske immigranter. På grund af historiske og kulturelle forbindelser kunne de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa i stigende grad blive værtslande for emigranter fra det tidligere Sovjetunionen.

Ved optagelsen af de ti nye medlemsstater i EU i 2004 vil visse befolkningsbevægelser, som historisk set var immigrationsstrømme, blive til intern mobilitet. Uanset de foreløbige restriktioner på arbejdskraftmobilitet peger tidligere erfaringer og nye skøn på at arbejdskraftens mobilitet fra nye til gamle medlemsstater vil være moderat til begrænset, bortset fra særlige forhold i grænseregionerne. Efterhånden som den økonomiske situation forbedres i de nye medlemsstater, bliver sandsynligheden for en massiv migration mod vest stedse mindre.

I løbet af de sidste ti år har migrationsmønstrene ændret sig betragteligt i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa. I de fleste af disse lande er der efterhånden i mindre grad tale om emigration end immigration. Selv om nettomigrationen er forholdsvis begrænset, er den således gradvist blevet positiv i størstedelen af de nye medlemsstater.

I 2002⁹ var dette tilfældet i Ungarn (0,13 %), Tjekkiet (0,12 %), Slovenien (0,11 %), Slovakiet (0,02 %) og Estland (0,01 %), hvorimod der kun kunne konstateres negativ migration i Polen (-0,03 %), Litauen (-0,06 %) og Letland (-0,08 %). Immigranterne

kommer hovedsageligt fra østeuropæiske lande (som f.eks. Ukraine, Belarus, Rusland og lande i det sydøstlige Europa). Karakteren af immigrationen til de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa er også i stigende grad forskelligartet, og består ikke kun af ufaglærte arbejdere fra forskellige regioner i det tidligere Sovjetunionen, men også af højt kvalificerede fagfolk, hjemvendende immigranter og statsborgere fra det pågældende land, som repatrieres fra andre tidligere kommunistiske lande.

Hovedpunkter

- Udvidelsen vil ikke ændre EU's aldringsproces. Mulighederne for økonomisk og social vækst vil fortsat være påvirket af, at den aktive del af befolkningen bliver mindre, og at den del af befolkningen, som er blevet pensioneret, bliver større.
- De næste fem år repræsenterer afslutningen af en periode præget af en positiv befolkningsudvikling før en hurtig aldringsproces sætter ind. Med henblik på at forberede aldringen må indsatsen for at øge beskæftigelsen og at hæve pensionsalderen intensiveres.
- I de sidste ti år har nettomigration været hoveddrivkraften bag befolkningstilvæksten i EU. Efterhånden som de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa går fra at være senderlande til at blive modtagerlande, bliver en indsats til fremme af immigranternes økonomiske og sociale integration et fælles problem af central betydning.
- Antallet af medlemsstater med meget lave fødselstal er blevet forøget med udvidelsen. Medlemsstater med familievenlige politikker har højere fødselstal og en højere beskæftigelsesstet blandt kvinder.

⁸ Immigration, integration og beskæftigelse, KOM(2003) 336 endelig.

⁹ Foreløbige data fra Eurostat: First results of the demographic data collection for 2002 in Europe, Eurostat Statistics in focus, Theme 3 - 20/2003 (foreligger ikke på dansk). Den positive nettomigration er langt større i Cypern (0,97 %) og Malta (0,48 %), hvor immigrationsmønstrene svarer til de nuværende mønstre i de gamle medlemsstater i Middelhavsområdet.

3. Socioøkonomiske tendenser, levevilkår og udvikling af human kapital

I løbet af det sidste årti har de fleste af de 15 gamle medlemsstater kunnet konstatere konstante forbedringer af beskæftigelsen, BNP pr. person og samhørigheden ...

De socioøkonomiske erfaringer siden 1995 i EU15 har været ret positive og præget af konstante forbedringer af beskæftigelsen og realindkomsten samt færre uligheder i samfundet.

Da de medlemsstater, hvis BNP lå under EU15 - gennemsnittet, fortsatte med at forbedre deres relative position, kunne EU konstatere betragtelige fremskridt med hensyn til at reducere omfanget af forskellene mellem medlemsstaterne samt mellem regionerne inden for de enkelte lande. Irland er det mest bemærkelsesværdige tilfælde med en indkomst på ca. 125 % af EU's gennemsnit i 2002 sammenlignet med kun 80 % i begyndelsen af 1990'erne.

... men i mange af de nye medlemsstater, er de med reformerne forventede forbedringer endnu ikke slået igennem.

I modsætning hertil har otte ud af ti af de nye medlemsstater – landene i Central- og Østeuropa – oplevet en hård socioøkonomisk krise, efter at de kom ud af en lang periode med økonomisk stagnation under det gamle regime og begyndte at etablere en markedsøkonomi. I løbet af 1990'erne oplevede befolkningen i disse lande en turbulent og ofte meget vanskelig overgangsperiode præget af økonomisk ustabilitet, voldsomme politiske ændringer og institutionelle og strukturelle reformer. Mens små grupper i befolkningen har oplevet radikale forbedringer af deres socioøkonomiske forhold, har mange kun oplevet moderate forbedringer under mindre trygge forhold. For et mindretal er levevilkårene blevet forringet.

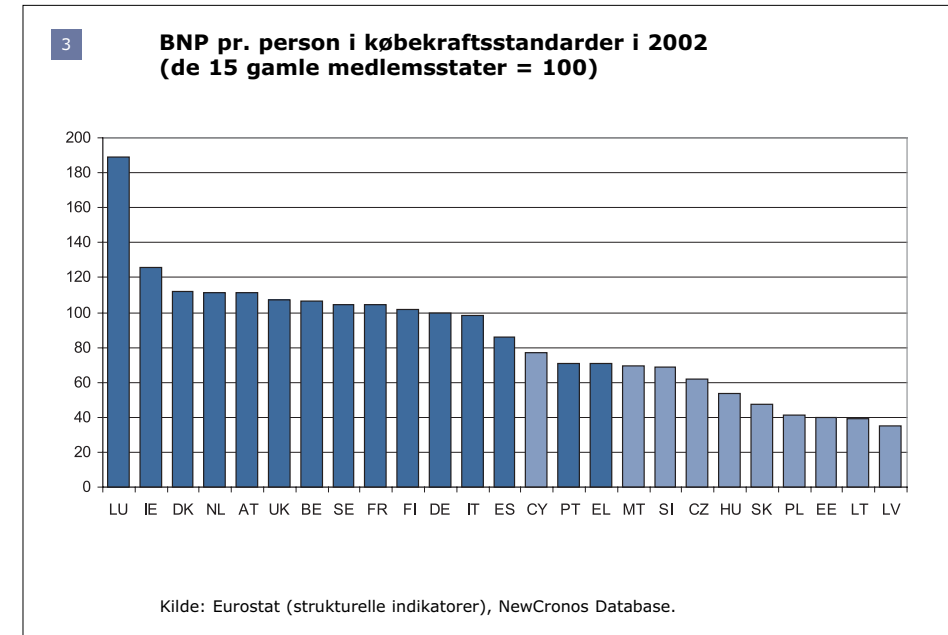
På trods af en relativt konstant økonomisk vækst siden midten af 1990'erne er disse lande stadig langt fra at nå det gennemsnitlige niveau for BNP i EU15. Langt størstedelen genvandt det tabte tidligt i overgangsperioden, men nogle få er stadig ikke nået op på det BNP, som de havde opnået ved de gamle regimers ophør. I 2001 og 2002 opnåede de nye medlemsstater langt højere vækstrater for BNP end de gamle medlemsstater, og mange af de nuværende prognoser viser, at de har gode muligheder for at få større økonomisk vækst efter udvidelsen, og derved bevæge sig mod reel konvergens.

I det udvidede EU vil indkomstforskellene mellem regioner og medlemsstater blive større ...

Forskellene mellem den socioøkonomiske situation i de 15 gamle medlemsstater og situationen i de nye medlemsstater er særligt markante hvad angår social samhørighed¹⁰. Hvor indkomstforskellene mellem lande og regioner i de 15 gamle medlemsstater blev

betragteligt mindre fra 1995 til 2002, blev de i samme periode større mellem de nye medlemsstater.

Med udvidelsen til 25 medlemsstater er indkomstforskellene i EU blevet betragteligt større. Blandt de nye medlemsstater er det kun Cypern og Slovenien, som har et BNP pr. person, der ligger over 75 % af gennemsnittet for de 25 EU-medlemsstater. På regionalt plan betyder dette, at BNP pr. person for de 10 % af befolkningen, som bor i de mest velstående regioner i de 25 EU-medlemsstater, på nuværende tidspunkt er 4,5 gange højere end BNP pr. person for de 10 %, som bor i de mindst velstående regioner.

Som følge heraf vil udvidelsen indebære en omformulering af spørgsmålet vedrørende social samhørighed i EU. Udfordringerne, hvad angår fremme af social samhørighed både mellem og inden for medlemsstaterne, vil blive større og mere komplekse. Den seneste tids vellykkede indsats for at reducere forskellene mellem Nord og Syd i de 15 gamle medlemsstater – medlemsstaterne i Middelhavsområdet har halet ind på resten af EU – vil blive overskygget af omfanget af de nye forskelle mellem Øst og Vest, som bliver en konsekvens af udvidelsen.

¹⁰ Europa-Kommissionen: Den tredje rapport om samhørighed, 2004, KOM(2004) 107 endelig. Jf. også de sammenlignende forskningsprojekter, der støttes under forskningsrammeprogrammerne - <http://www.cordis.lu/citizens/home.html>

... og selv om den relative risiko for fattigdom i de nye medlemsstater synes at være moderat ...

Det er én sag at sammenligne de gennemsnitlige muligheder på grundlag af BNP-tal, men en anden at se på indkomstfordelingen i hele samfundet og navnlig omfanget af den relative og absolutte fattigdom. I EU er den relative fattigdomsgrænse fastsat til 60 % af den nationale median-ækvivalensindkomst. Fattigdom er således et relativt begreb, som er fastlagt i forhold til det overordnede velstandsniveau i hvert enkelt land og udtrykt med henvisning til en central værdi af indkomstfordelingen under hensyntagen til husstandens størrelse. Hvis denne definition anvendes, berører fattigdom 15 % af befolkningen i de 15 gamle medlemsstater eller nær ved 60 mio. mennesker samt en lignende andel i de otte nye medlemsstater, for hvilke sammenlignelige tal er til rådighed (med undtagelse af Ungarn og Slovakiet). Den laveste forekomst af relativ fattigdom i det nye EU findes rent faktisk i Slovakiet (5 %), hvorimod den højeste findes i Irland, Grækenland og Portugal, hvor ca. 20 % af befolkningen har indkomster, som ligger under grænsen på 60 %. Trods en tendens til større risiko for fattigdom gennem det seneste årti, udviser de nye medlemsstater, hovedsagelig takket være historiske forhold, relativt gode resultater, hvad angår denne indikator¹¹.

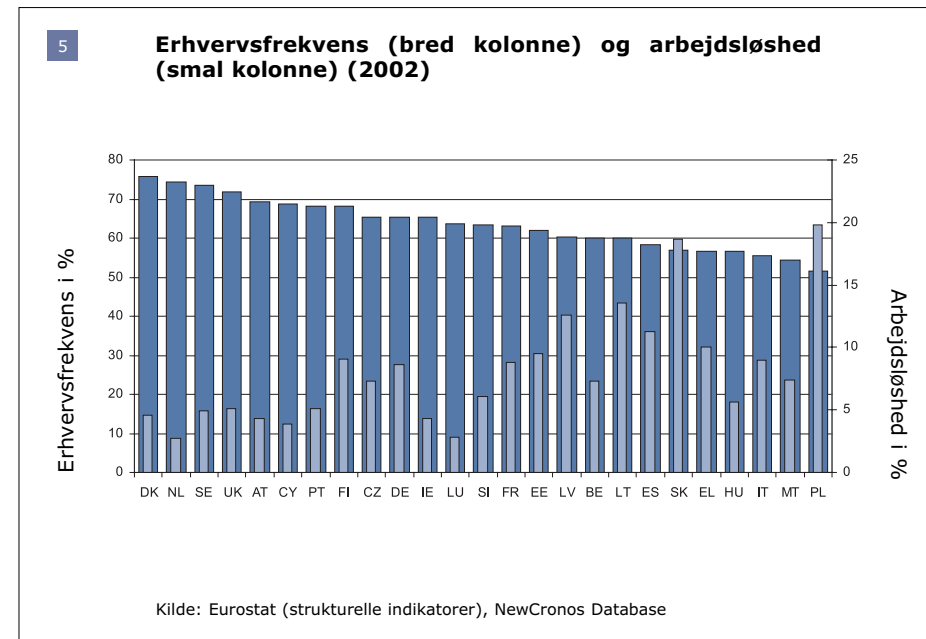
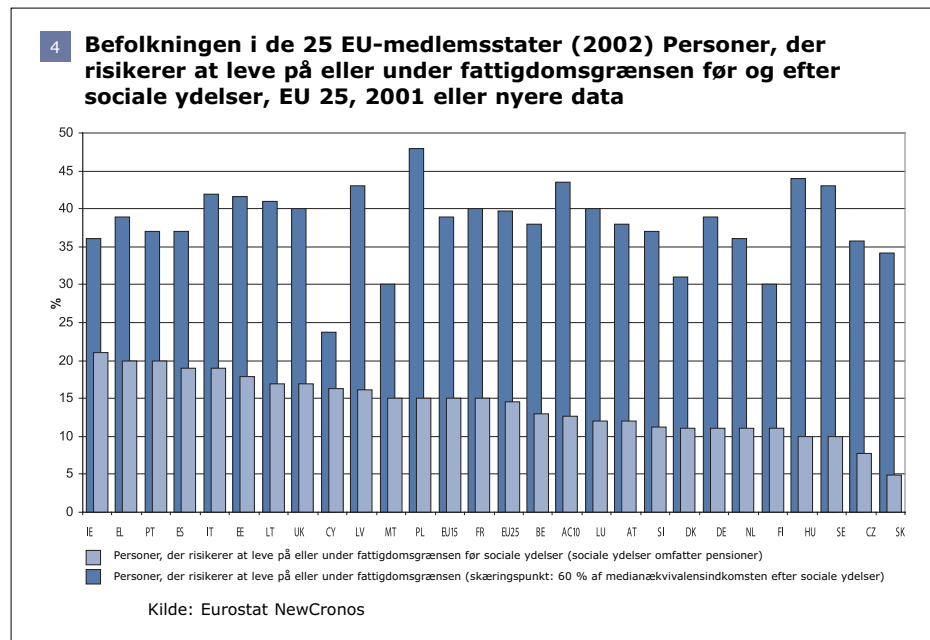
... afspejler det absolutte niveau indkomstforskelle i hele det udvidede EU.

Selv om fattigdommen relativt set vil være af ret ensartet omfang i hele det udvidede EU, er der absolut set betydelige forskelle. Med et gennemsnitligt BNP pr. person, som er mere

end fem gange højere i det rigeste land blandt de 15 gamle medlemsstater (Luxembourg) end i den fattigste af de nye medlemsstater (Letland) og nettoindkomster præget af de samme forskelle, står det klart, at fattigdomsgrænsen, som den er beskrevet ovenfor, vil medføre, at der bliver tale om meget forskellige overordnede levestandarder.

Beskæftigelse er af central betydning for økonomisk og social inddragelse ...

De regionale beskæftigelsesstater udviser stadig forskelle mellem Nord og Syd, hvilket har alvorlige konsekvenser for den sociale situation. Med udvidelsen vil den lavere beskæftigelsesstater, som er fremherskende i mange regioner i Sydeuropa, også optræde i Øst¹².

11 Europa-Kommissionen: De fælles memoranda om social integration (sammenfattende rapport) 2004.
 12 Europa-Kommissionen: Beskæftigelsen i Europa 2002 og 2003.

... og viser, hvordan levestandarden afhænger af væksten i beskæftigelsen i de 25 medlemsstater ...

Mens beskæftigelsen har været stigende i de 15 gamle medlemsstater siden midten af 1990'erne, er den derimod faldet i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa som følge af omstruktureringer og jobtab inden for landbrug og industri. Omfattende kriser i landbruget og basisindustrien modsvares endnu ikke af vækst i servicesektoren. Faktisk faldt beskæftigelsen i servicesektoren i de nye medlemsstater som helhed mellem 1998 og 2002 i stedet for at stige¹³.

... som igen er afhængig af investeringer i human kapital gennem uddannelse ...

Beskæftigelsesmuligheder hænger tæt sammen med uddannelsesniveaulet, som er et kerneelement i den humane kapital med to vigtige aspekter:

- På det individuelle plan hænger det tæt sammen med den socioøkonomiske status og er en af de vigtigste determinanter for vores levestandard (dvs. bedre muligheder for lønnet arbejde, social inddragelse, en sund livsstil osv.).
- På det samfundsmæssige plan (erhvervslivet og institutioner) hænger det sammen med produktivitet, innovation, økonomisk vækst og social samhørighed.

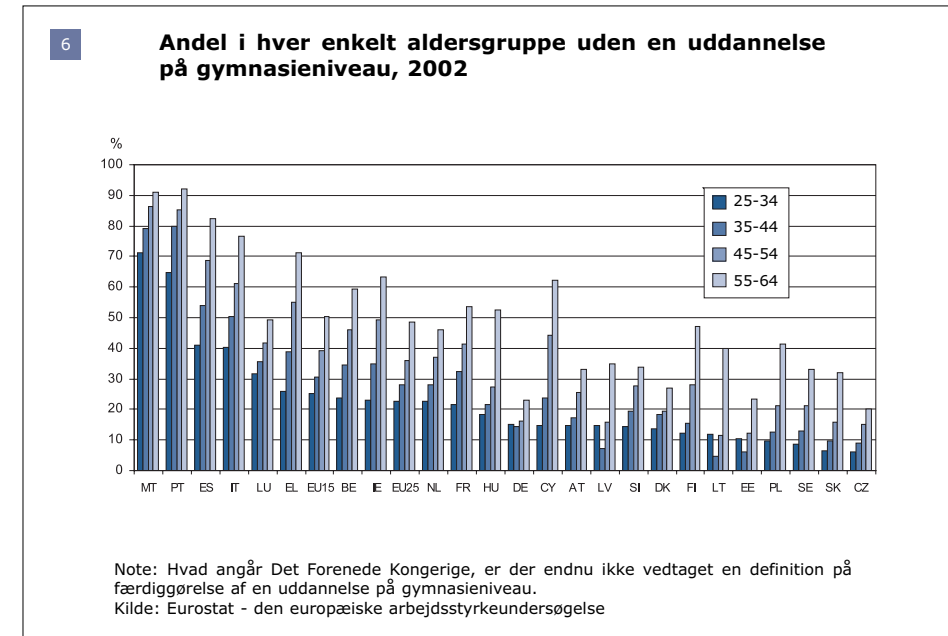
Det er anerkendt i brede kredse, at investeringer i human kapital i væsentlig grad bidrager til produktivitetstigninger og spiller en nøglerolle med hensyn til at fremme teknologiske ændringer. Et ekstra års uddannelse kan således i henhold til nye undersøgelser øge produktivetsniveauet med yderligere 6,2 %¹⁴. Men det er også vigtigt at sikre sig, at investeringerne i uddannelse foretages på områder hvor effekten er størst¹⁵.

... hvilket rejser spørgsmålet om uligheder med hensyn til både uddannelse generelt og livslang uddannelse.

I Europa er der en relativt stor mangel på nye arbejdstagere med »nye kvalifikationer«, men et relativt stort udbud af arbejdstagere med begrænsede kvalifikationer og begrænset beskæftigelsesegnethed. Disse to faktorer resulterer i mangel på veluddannede arbejdstagere og overskud af dårligt uddannede arbejdstagere, hvilket understreger behovet for livslang uddannelse som en reaktion på utilstrækkelige erhvervsfaglige kvalifikationer.

Grafen ovenfor viser, hvordan problemet med lavt uddannelsesniveau formindskes med aldersgrupperne. Den viser dog samtidig behovet for uddannelse og efteruddannelse blandt midaldrende og ældre arbejdstagere, navnlig set i lyset af befolkningens aldring¹⁶.

Hvad angår uddannelse på gymnasieniveau, så understreger grafen det væsentlige forhold at de nye medlemsstater, navnlig landene i Central- og Østeuropa, har langt bedre resultater end de fleste af de 15 gamle medlemsstater: ca. 81 % af befolkningen i aldersgruppen 25-64 har færdiggjort en uddannelse på gymnasieniveau i de ti nye medlemsstater mod 65 % i de 15 gamle medlemsstater. Hvad angår videregående uddannelse, har de 15 gamle medlemsstater på den anden side relativt bedre resultater, idet 22 % har en videregående uddannelse mod 13 % i de nye medlemsstater.

Det er dog ikke ligetil at sammenligne det officielle antal studerende i de enkelte lande, da uddannelsessystemerne er ret forskellige. Det kan dokumenteres, at der er kvalitative forskelle mellem uddannelsessystemerne, som hænger sammen med læseplanernes relevans, ajourføring af undervisernes kvalifikationer og tekniske ressourcer. De nye medlemsstater tilhører den dårligste gruppe, når resultaterne inden for matematiske og videnskabelige færdigheder sammenlignes¹⁷.

13 Europa-Kommissionen: Beskæftigelsen i Europa 2002 og 2003.

14 Jf. A. de la Fuente and A.Cicone: Human capital in a global and knowledge-based economy, part I (maj 2002) og part II (assessment at the EU country level) (marts 2003) (foreligger ikke på dansk).

15 Meddelelse fra Kommissionen - Effektiv investering i uddannelse og erhvervsuddannelse: en absolut nødvendighed for Europa, KOM(2002) 779 endelig.

16 En drøftelse af beskæftigelse og ajourføring af kvalifikationer kan findes i Employment Precarity, Unemployment and Social Exclusion (EPUSE) Policy Report (side 6) (foreligger ikke på dansk). Forskning støttet under det femte rammeprogram for forskning og udvikling - <http://cordis.lu/citizens/publications.htm>

17 OECD's internationale program til opfølgning af elevernes fremskridt (PISA).

Der findes også forskelle mellem de forskellige aldersgrupper, når man ser på data om livslang uddannelse og it-kendskab. Deltagelse i efter- og videreuddannelse er mere udbredt i de 15 gamle medlemsstater og tilrettelægges i et vist omfang af virksomhederne. Hvad angår it-brug, brugte kun 13 % i aldersgruppen på 55 og derover internet i 2002 mod 65 % i aldersgruppen 15-24, og der er tendens til, at personer med mindre end 15 års uddannelse kun sjældent bruger internet. Disse forskelle tyder på et digitalt skel og øger den eksisterende risiko for social udstødelse.

Hvad angår kendskab til it¹⁸, synes de nye medlemsstater at halve bagefter de 15 gamle medlemsstater. Der er stadig mangel på sammenlignelige data på dette område, på trods af at der er blevet gennemført forskellige undersøgelser som f.eks. SIBIS-projektet¹⁹. Det skyldes delvist, at der ikke findes en klar definition på »kendskab til it«, som har mange forskellige betydninger i forskellige sociale og økonomiske sammenhænge. Men det skyldes også karakteren af data, som hovedsageligt er tilvejebragt ved hjælp af telefon-interviews, der ikke altid i tilstrækkelig grad tager hensyn til de dårligst stillede sociale grupper. De foreliggende data viser dog, at medlemsstaterne i Nord scorer bedst, og at der er store variationer mellem resten af medlemsstaterne. Kendskab til it er af afgørende betydning for at forbedre de økonomiske resultater i Europa, der i fremtiden vil være præget af mindre og ældre arbejdsstyrker, og som drivkraft bag indsatsen for at fremme økonomisk og social samhørighed.

Europæernes sundhedstilstand afspejler deres økonomiske og sociale miljø ...

Faldet i den samlede dødelighed konvergerer mellem de 15 gamle medlemsstater siden slutningen af 1960'erne, hvilket afspejler en lignende konvergens for den sygdomsspecifikke dødelighed²⁰. Denne tendens kan forklares med, at livsstil og sundhedspleje i de forskellige medlemsstater er blevet mere ensartet. Ydermere vil de demografiske tendenser øge forekomsten af aldersrelaterede sygdomme, hvilket også vil skabe konvergerende mønstre for sygdom og sundhedspleje i hele EU.

Den lavere dødelighed i de 15 gamle medlemsstater genfindes ikke i de nye medlemsstater, med undtagelse af Malta og Cypern, hvor tendenserne kan sammenlignes med tendenserne i de 15 gamle medlemsstater. Fra slutningen af 1980'erne, hvor de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa påbegyndte overgangsperioden, kunne der konstateres et fald i den forventede levealder. Forskellen mellem mænds dødelighed i henholdsvis de 15 gamle medlemsstater og de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa blev øget fra gennemsnitligt fem år i 1990 til syv år i 1994, før den svandt til seks år i 2000. Tendensen var den samme for kvinder, selv om forskellen var lidt mindre.

... og hænger også sammen med arbejdsvilkårene.

Ca. 40 % af respondenterne i en undersøgelse, som blev gennemført for nylig²¹ i de nye medlemsstater, mente, at deres arbejde påvirkede deres sundhed eller sikkerhed – en meget højere andel end de 27 % i de 15 gamle medlemsstater. Disse problemer var mere

udtalte i Letland og Litauen, hvorimod problemerne ikke var så udtalte i Estland, Tjekkiet, Slovakiet, Ungarn, Slovenien og Malta. Gennemførelsen af gældende fællesskabsret, hvad angår sundhed og sikkerhed på arbejdspladsen, skulle bidrage til at forbedre denne situation.

Der findes store forskelle med hensyn til det private forbrug og forbrugsmønstrene mellem medlemsstaterne ...

Borgerne i Litauen (45 %), Letland (39 %) og Estland (34 %) bruger størstedelen af deres husholdningsbudget på fødevarer og ikke-alkoholiske drikkevarer. Mens den største individuelle post på budgettet i de fleste af de nye medlemsstater er fødevarer, bruger man i de 15 gamle medlemsstater den største andel af budgettet på boligen. Dette gælder navnlig i Luxembourg, Nederlandene, Det Forenede Kongerige og Tyskland.

De relativt store udgifter til boligen er et fænomen, som er opstået for nylig. I de 15 gamle medlemsstater skete der en betragtelig ændring i det private forbrugsmønster i 1990'erne: en stor stigning i den andel, der bruges på boligen, og et tilsvarende fald i den andel, der bruges på fødevarer.

.. og alle disse forskelle med hensyn til levevilkårene i hele det udvidede EU afspejles i borgernes tilfredshed med deres liv ...

Der er store forskelle mellem de nuværende og de nye medlemsstater med hensyn til borgernes tilfredshed med levevilkårene, idet ca. 88 % af borgerne i de 15 gamle medlemsstater er tilfredse med deres vilkår mod kun 65 % af borgerne i de nye medlemsstater i Central og Østeuropa. Borgerne i disse nye medlemsstater er også langt mindre tilfredse med deres økonomiske og beskæftigelsesmæssige situation end borgerne i de 15 gamle medlemsstater. Ydermere er borgerne i mindre grad tilfredse med deres personlige sikkerhed og sociale liv i de nye medlemsstater, hvilket tyder på, at ikke kun materielle faktorer, men også andre dimensioner af levevilkårene kunne forbedres. Tallene peger på, at forskellen mellem Øst og Vest i det udvidede EU, hvad angår borgernes vurdering af livskvalitet og tilfredshed med levevilkårene, vil blive meget større end forskellen mellem Nord og Syd blandt de 15 gamle medlemsstater.

... og i det omfang, de føler sig udstødte.

Flere borgere i de nye medlemsstater end i de 15 gamle medlemsstater siger, at de føler sig udstødte, overflødige og udelukkede af samfundet. Den højeste andel findes i Slovakiet, hvor mere end 25 % af befolkningen føler, at de ikke hører til. Blandt de nye medlemsstater har kun Slovenien og Polen en mindre andel respondenter, som oplever social udstødelse, end EU's gennemsnit på 12 %.

Blandt de 15 gamle medlemsstater varierer andelen af borgere, der vurderer, at de er socialt udstødte fra 7 % i Danmark og Nederlandene til 15 % i Portugal. Generelt set

18 Jf.: SIBIS Pocket Book 2002/03.

19 SIBIS (Statistical Indicators Benchmarking the Information Society) er et projekt under Kommissionens informationssamfundsprogram (IST-2000-26275), som løb fra januar 2001 til september 2003.

20 H.Brenner: Social Determinants of Health, TUB (foreligger ikke på dansk), (endelig rapport forelagt Europa-Kommissionen i oktober 2003).

21 Det Europæiske Institut til Forbedring af Leve- og Arbejdsvilkårene: Working conditions in the acceding and candidate countries (foreligger ikke på dansk) (Dublin 2003).

svarer de forskelle, der kan konstateres på grundlag af borgernes egen vurdering, ret godt til de forskelle, der kan konstateres på grundlag af objektive kriterier: jo lavere BNP pr. person, jo højere arbejdsløshed og jo højere forekomst af alvorlig fattigdom, desto større er andelen af borgere, som føler sig socialt udstødte.

Det er et mere positivt aspekt af analysen, at befolkningerne i alle de nye medlemsstater med undtagelse af Letland giver udtryk for en højere grad af tilfredshed med levevilkårene, end befolkningerne i Grækenland og Portugal gav udtryk for, da disse lande blev medlem af EU. Et andet interessant punkt er uensartetheden blandt de ti nye medlemsstater, hvad angår den subjektive opfattelse af livskvaliteten. Kort sagt er forskellene mellem de enkelte lande i gruppen bestående af nye medlemsstater større end mellem de enkelte lande i gruppen bestående af de 15 gamle medlemsstater. Det samme gør sig gældende for forskelle i det enkelte land, dvs. at forskellene hvad angår tilfredshed med levevilkårene i et land, er større i de nye medlemsstater end i de 15 gamle medlemsstater, navnlig når der tages hensyn til alder, indkomst, erhverv og uddannelse.

Hovedpunkter

- Mens EU's befolkning vokser med 20 %, stiger BNP kun med 4,5 %, hvorved de nationale og regionale indkomstforskelle bliver større, og udfordringen, med hensyn til fremme af social samhørighed øges i betydning.
- Udvidelsen vil medføre nye udfordringer, hvad angår social samhørighed - et område hvor de 15 gamle medlemsstater i løbet af det seneste årti gjorde betydelige fremskridt. Indkomsten i 82 regioner i det udvidede EU, som repræsenterer 31 % af den samlede befolkning, vil være mindre end 75 % af de 25 medlemsstaters gennemsnit. To tredjedele af disse personer bor i de nye medlemsstater og udgør ca. 95 % af deres befolkning.
- Det relative fattigdomsniveau i de nye medlemsstater er moderat, selv om det absolutte indkomstniveau og levestandarden sammenlignet med EU15 stadig er meget lav, navnlig blandt de fattigste af disse medlemsstater. Spørgsmål vedrørende fattigdom, social udstødelse og levevilkårenes kvalitet vil få større betydning i det udvidede EU.
- I 2002 var BNP i faste priser i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa steget med 13 % i gennemsnit i forhold til 1989, men dette gennemsnit dækker over store forskelle mellem landene, idet nogle få lande stadig har et BNP, som er lavere end i 1989. I overgangsperioden har væksten i BNP hovedsageligt været produktivitetsdrevet. I den næste fase vil det være af afgørende betydning at væksten også medfører en stigning i beskæftigelsen.
- For de 25 medlemsstater medfører udsigten til et fald i antallet af personer i den arbejdsdygtige alder, at den fremtidige økonomiske vækst i stigende grad vil afhænge af produktivitetsstigninger som følge af udvikling af human kapital og en forøgelse af den fysiske kapital. Den humane kapitalens kvalitet vil blive en kritisk parameter for opretholdelse af vækst i BNP. Potentialet, for human kapital i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa er opmuntrende, da disse stater kan tage udgangspunkt i et generelt set godt uddannelsesniveau.
- Reduktion af forskellene mellem medlemsstaterne, hvad angår kendskab til it, vil blive en integreret del af politikkerne for social samhørighed.
- Udvikling af human kapital i bred forstand bliver nøglen til økonomisk og social udvikling. Den kan fremme de makroøkonomiske resultater og forbedre mulighederne på arbejdsmarkedet, levevilkårene og borgernes sundhedstilstand.

4. Social beskyttelse og deltagelse i samfundslivet

Foranstaltninger vedrørende social beskyttelse er det vigtigste redskab til reduktion af sociale risici, bekæmpelse af fattigdom og fremme af større social samhørighed. Social dialog og dialog med civilsamfundet er af grundlæggende betydning for at opnå bred enighed med henblik på at fremme vækst, skabe job og tage fat på sociale og regionale uligheder på strategisk vis. I dette kapitel behandles de vigtigste kendetegn ved de ordninger og den politiske tilgang, som de nye medlemsstater vil tilføre det udvidede EU på områder som pensioner, sundhedspleje, social inddragelse, handicappolitik, ligestilling mellem kvinder og mænd, bekæmpelse af forskelsbehandling og social dialog og dialog med civilsamfundet.

4.1 Kendetegn ved pensionsbestemmelserne

Pensionsreformer har været et vigtigt emne på den politiske dagsorden i hele Europa i det sidste årti. En række større reformer og utallige mindre reformer er blevet gennemført i hele det udvidede EU.

I de 15 gamle medlemsstater er ændringerne af pensionsordningerne primært kommet som en reaktion på den nuværende og den fremtidige aldring af befolkningen. Selv om de fleste af reformerne og tilpasningerne kunne karakteriseres som parametriske, har der været tendens til, at de samlet set har medført betydelige ændringer. Ydermere har mindst tre medlemsstater – Danmark, Italien og Sverige – gennemført grundlæggende reformer i 1990'erne og erstattet tidligere ordninger med nye²².

I de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa synes reformerne at have været af mere vidtgående karakter end i de fleste af de 15 gamle medlemsstater²³. En nærmere undersøgelse tyder dog på, at reformerne hovedsageligt var et resultat af praktiske hensyn og inspireret af nyskabelser i de 15 gamle medlemsstater, og at de nuværende ordninger i de nye medlemsstater har tendens til at passe ind i de eksisterende grupperinger af pensionsordninger i EU²⁴.

Baggrunden for pensionsreformer i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa

Det økonomiske pres fra overgangen til markedsøkonomi har været af stor betydning for pensionsreformerne i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa. Massefyrringer i forbindelse med processen for omstrukturering af de tidligere statsejede virksomheder gav f.eks. ikke mange andre muligheder end førtidspension for et stort antal arbejdstagere, hvilket indebærer store omkostninger for regeringerne. De økonomiske problemer vedrørte dog ikke kun omkostningssiden. Arbejdstagerne fik pensionsrettigheder på grundlag af deres karriereforløb, mens finansieringen var baseret på lønskatter, som blev pålagt virksomhederne. I en situation med stigende arbejdsløshed, en voksende sort økonomi og store vanskeligheder med indkrævningen af bidragene til social sikring kunne den gamle ordning for finansiering og opnåelse af pensionsrettigheder ikke opretholdes. Individuelle konti med en klar og gennemsigtig forbindelse mellem individuelle bidrag og pensionsrettigheder syntes at give en attraktiv løsning på problemerne. Da kapitaldannelsen i økonomien var utilstrækkelig, og behovet for investeringer på alle områder var massivt, blev tanken om at forfinansiere en del af de fremtidige pensioner ydermere attraktiv også set fra et makroøkonomisk perspektiv.

De ti nye medlemsstater med overgangsøkonomier kan klassificeres i fire grupper, hvis man ser på omfanget af de reformer, som er blevet gennemført i løbet af det seneste årti:

1. Letland, Polen, og Estland har vedtaget grundlæggende reformer vedrørende de offentlige pensionsordninger (søjle nr. 1) samt indført en søjle nr. 2 med obligatoriske, fuldt finansierede, privat forvaltede ordninger.
2. Ungarn og Slovakiet har indført en søjle nr. 2 med obligatoriske, fuldt finansierede, privat forvaltede ordninger og reduceret deres offentlige ordning (søjle nr.1) tilsvarende uden yderligere ændringer.
3. Tjekkiet har reformeret sin offentlige ordning men afstået fra at indføre en obligatorisk privat ordning.
4. Litauen, Slovenien, Malta og Cypern har hidtil fastholdt deres ordninger med faste ydelser finansieret gennem bidrag til social sikring og almindelig skat og afholdt sig fra mere grundlæggende pensionsreformer.

Sammenlignet med de 15 gamle medlemsstater har niveauet for de obligatoriske bidrag til pensioner (alderspension, enkepension og invalidepension) tendens til at være højt i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa, typisk 25 % eller mere af bruttoindtægten. De sociale sikringsydelsers kompensationsgrad har dog tendens til at være lav. Generelt skyldes dette en lav beskæftigelsesgrad, navnlig blandt kvinder og ældre arbejdstagere. Da det ydermere vil være årtier, før ydelserne fra de fuldt ud finansierede ordninger når det ønskede niveau, vil ydelsernes tilstrækkelighed og beskæftigelsesgraden således fortsat være spørgsmål, som vil trænge sig på i disse lande både på kort og langt sigt. På længere sigt vil de nye medlemsstater også stå over for udfordringen vedrørende befolkningens aldring.

²² Europa-Kommissionen: Kommissionens og Rådets fælles rapport om tilstrækkelige og bæredygtige pensioner: Bruxelles, marts 2003.

²³ R. Holzman, M. Orenstein og M. Rutkowski (2003, ed): Pension Reform in Europe: Progress and Process; Washington DC (The World Bank).

²⁴ Europa-Kommissionen: Accessing Countries on their way to participate in the Open Method of Co-ordination on Pensions - Main lessons from bilateral seminars. Bruxelles, december 2003 (foreligger ikke på dansk).

Den vigtigste forskel i forhold til de nuværende ordninger i de 15 gamle medlemsstater er, at fem af de nye medlemsstater som en del af deres obligatoriske ordninger har oprettet en anden søjle med obligatoriske, fuldt finansierede, bidragsdefinerede ordninger, hvor pensionsopsparingen forvaltes af konkurrerende pensionsfonde eller forsikringselskaber.

Blandt de 15 gamle medlemsstater har kun Sverige en ordning med et obligatorisk, fuldt finansieret element, og dette har langt mindre betydning for den samlede udbetaling af pensioner (et bidragsniveau på 2,5 %). Andre af de 15 gamle medlemsstater, navnlig Nederlandene og Danmark, har en anden søjle af stor betydning med fuldt finansierede erhvervstilknyttede pensioner baseret på kollektive aftaler, og i Det Forenede Kongerige og Irland er pensionsudbetalingen i stort omfang afhængig af frivillige ordninger i form af enten erhvervstilknyttede eller personlige pensionsordninger²⁵. Forskellen med hensyn til afhængighed af finansierede, privat administrerede elementer i pensionsordningerne er derfor i højere grad et spørgsmål om omfang og tilgang end om princip.

Udvidelsen har påvirket balancen mellem de forskellige typer af pensionsordninger. Når de udfordringer, som de nye medlemsstater²⁶ står over for, tages i betragtning, er det overordentligt sandsynligt, at EU's nuværende overordnede strategiske tilgang til pensionsreformer, som er omfattet af Læken-målsætningerne²⁷ vedrørende tilstrækkelighed, finansiel bæredygtighed og tilpasning til arbejdsmarkedet og samfundsmæssige ændringer, fortsat vil blive betragtet som tilstrækkelig til at løse problemerne vedrørende pensionsordningerne i de 25 medlemsstater på mellemlangt til langt sigt.

4.2 Sygesikring og sundhedspleje

Det udvidede EU er præget af store forskelle, når man ser på forskellige aspekter af sundhed. Mens hver enkelt af de 25 medlemsstater tilrettelægger sundhedssektoren på sin egen særlige måde, er der en række tendenser, som præger de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa og udviklingen af deres sundhedsvæsen. Det tidligere politiske regime satte sig sine spor, og der er blevet gennemført vidtgående reformer de seneste 15 år med henblik på at erstatte de forældede, centraliserede ordninger²⁸.

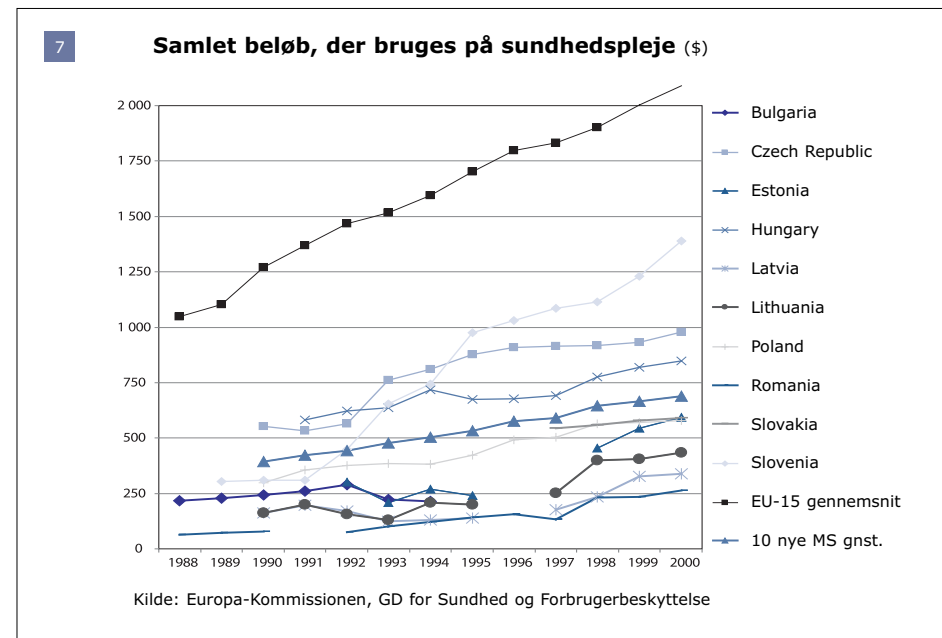
Sundhedstilstanden og det beløb, der bruges på sundhedspleje, er på meget forskellige niveauer i de 15 gamle medlemsstater og de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa. Statistiske data om forventet levealder og dødelighed i forbindelse med en række forskellige sygdomme i sidstnævnte lande viser alle, at borgernes sundhedstilstand er ringere end i de 15 gamle medlemsstater, hvor borgerne normalt lever længere og sjældnere rammes af alvorlige sygdomme.

Samtidig er det beløb, som bruges på sundhedspleje²⁹, betragteligt lavere i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa. Grafen nedenfor viser, at selv om alle disse lande har øget dette beløb

i løbet af de sidste to årtier (navnlig de mere velstående, dvs. Slovenien, Ungarn, Tjekkiet og Slovakiet), er beløbet stadig langt under gennemsnittet i de 15 gamle medlemsstater.

Det faktum, at de 15 gamle medlemsstater i gennemsnit bruger ca. fire gange så meget målt i købekraftsstandarder på sundhedspleje som de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa, tyder på, at der stadig er betragtelige forskelle med hensyn til sundhedsvæsenernes kapacitet³⁰. Mens det beløb, som bruges på sundhedspleje, ikke er den eneste determinant for resultaterne på sundhedsområdet, er mulighederne for forbedringer på sundhedsområdet desto større, når beløbet øges, jo lavere de oprindelige investeringer var. En forbedring af sundhedstilstanden i disse otte nye medlemsstater synes i stort omfang at være afhængig af større og mere effektive investeringer i sundhedspleje.

Stillet over for problemer vedrørende overdreven centralisering, utilstrækkeligt input samt for ringe resultater og investeringer har de politiske beslutningstagere i disse lande været

25 Nationale strategirapporter om tilstrækkelige og bæredygtige pensionsordninger, offentliggjort på Europa-Kommissionens websteder, efteråret 2003 (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/pensions/index_en.htm); Europa-Kommissionen: Kommissionens og Rådets fælles rapport om tilstrækkelige og bæredygtige pensioner, marts 2003.

26 Malta og Cypern har ikke i så høj grad fokuseret på pensioner, men der er nu ved at opstå en debat om behovet for at underkaste de eksisterende pensionsordninger en reform med henblik på at gøre dem mere tilstrækkelige og at sikre bæredygtigheden på langt sigt.

27 Det Europæiske Råd: Quality and viability of pensions - Joint report on objectives and working methods in the area of pensions, Laeken, december 2001 (foreligger ikke på dansk).

28 Europa-Kommissionen: Highlights on health in the applicant countries to the European Union, GD Sanco, 2002 (foreligger ikke på dansk).

29 Udgifterne til sundhedspleje er endnu ikke fuldt sammenlignelige i hele Europa. På nuværende tidspunkt undersøger eksperterne, i hvilket omfang det beløb, der bruges på sundhedspleje (f.eks. målt som en procentdel af BNP), afspejler forskelle med hensyn til udgiftsmønstre samt de leverede ydelsers omfang og kvalitet.

30 Da der også kan konstateres beskedne udgifter til sundhedspleje, hvis størstedelen af varerne og tjenesteydelserne på sundhedsområdet kan købes til relativt lave priser, kan forskellen med hensyn til omfanget og kvaliteten af ydelserne på sundhedsområdet være mindre end den, der fremgår af en måling af forskellen udtrykt i procent af BNP eller købekraftsstandarder.

nødt til at ændre de forældede sundhedsvæsen³¹. Tre elementer har været af afgørende betydning for de ændringer, som har bragt sundhedsvæsenet i de nye medlemsstater op på et niveau, som er tættere på niveauet i de 15 gamle medlemsstater, og som i stort omfang har forbedret deres evne til at tage udfordringerne på sundhedsområdet op: decentralisering, social sygesikring og omstrukturering af tjenesteydelserne på sundhedsområdet.

Reformerne har navnlig drejet sig om gennemførelse af vidtrækkende strukturelle ændringer. Indsatsen for at decentralisere og privatisere har tilsigtet at overdrage kontrollen over finansiering, forvaltning og levering af sundhedspleje fra centralstaten til regionale, lokale og private aktører.

Indførelsen af social sygesikring har været et andet centralt element i reformerne, da syv ud af disse otte nye medlemsstater har foretrukket en forsikringsbaseret frem for en skattebaseret ordning.

Senest er der gennemført betydelige ændringer af leveringen af tjenesteydelser på sundhedsområdet. Den primære sundhedsplejes rolle er blevet styrket, mens der er blevet gjort en indsats for at reducere omfanget af dyre og utilstrækkelige hospitalsfaciliteter fra de gamle systemer. F.eks. lykkedes det i tiåret mellem 1990 og 2000 Estland at forbedre produktiviteten inden for sundhedspleje, hvorved landet blev i stand til at reducere antallet af sengepladser i hospitaler for patienter med akutte lidelser fra 9,2 pr. 1000 indbyggere til 5,6.

De nye medlemsstater i Central- og Østeuropa må reagere på en række udfordringer, da de står over for alvorlige sundhedsproblemer og har færre ressourcer, som kan afsættes til forbedring af sundhedssektoren. Reformerne har medført betydelige ændringer og forbedringer, men hvis disse skal give maksimalt udbytte, er det nødvendigt med en yderligere indsats og yderligere investeringer.

4.3 Mindestindkomst og social beskyttelse

For personer, som permanent er udelukket fra arbejdsmarkedet, er en grundlæggende beskyttelse mod fattigdom og udstødelse sikret ved hjælp af et sidste sikkerhedsnet, når de ikke er omfattet af andre former for social sikring (som f.eks. pensioner eller arbejds-løshedsunderstøttelse). Blandt de 15 gamle medlemsstater giver næsten alle en form for mindestindkomstgaranti til alle borgere, som lovligt opholder sig i den pågældende medlemsstat. Denne økonomiske hjælp suppleres med forskellige former for kontante ydelser eller ydelser, som leveres lokalt, således at støttemodtageren kan afholde udgifter til husleje, uddannelse, sundhedspleje osv. I Italien og Grækenland findes der ikke nogen sådan indkomstgaranti, men i stedet findes der en række forskellige målrettede ordninger, som forvaltes mere eller mindre decentralt³².

Mens garantiordninger for mindestindkomst har bidraget effektivt til at reducere risikoen for fattigdom i EU, er de i stigende grad blevet genstand for nøjere granskning for at sikre, at de fremmer snarere end hindrer effektiv integration på arbejdsmarkedet, og at de forvaltes effektivt.

Blandt de nye medlemsstater er de sociale sikringsordningers dækning og evne til at sikre et mindstemål af ressourcer stadig et grundlæggende problem. I de central- og østeuropæiske lande er der tendens til, at forekomsten af fattigdom er større blandt børn og personer i den arbejdsdygtige alder som følge af langtidsledighed og lave indkomster, hvorimod det på Cypern og Malta navnlig er de ældre, der bliver ramt. Dette overordnede indtryk bekræftes af data, som viser, at pensioner i de fleste central- og østeuropæiske lande spiller en større rolle med hensyn til at mindske risikoen for fattigdom sammenlignet med andre former for overførselsindkomster. Gennem 1990'erne blev familie- og børneydelser centrale elementer i programmer til bekæmpelse af fattigdommen i flere af disse lande, som anvendte forskellige former for målrettet indsats. Pristilskud til tjenesteydelser forsvandt almindeligvis, og betydningen af kontanthjælp til fattige blev større, og overdraget til den lokale forvaltning, som dermed fik store administrative og økonomiske problemer³³.

Dokumentation for betydningen af socialhjælpsprogrammer i de nye medlemsstater er forældet og af varierende kvalitet, men de foreliggende resultater tyder dog på en ringe grad af målrettethed, dårlig dækning og generelt lave ydelser. Senest har en række lande etableret eller styrket ordninger, som har til formål at sikre en tilstrækkelig mindestindkomst for beskæftigede, arbejdsløse og inaktive personer gennem en række forskellige ordninger, herunder mindsteløn, ordninger for garanteret mindestindkomst, ikke-bidragspligtige sociale pensioner eller garantier for socialhjælpsordninger til alle. Det er dog endnu ikke fastlagt, i hvilket omfang sådanne ordninger, hvad angår dækning og ydelsesniveau, kan sammenlignes med de mindestindkomstordninger, der er fremherskende i de 15 gamle medlemsstater.

4.4 Forskellighed og beskyttelse af minoriteter mod udstødelse og forskelsbehandling

I de europæiske samfund kan der konstateres en stigende tendens til etnisk, kulturel og religiøs forskellighed som følge af international migration og øget mobilitet inden for EU.

Denne tendens vil sandsynligvis fortsætte med udvidelsen på grund af en kombination af pull-faktorer (Europas aldrende befolkning, mangel på arbejdskraft i visse regioner og sektorer) og push-faktorer (vækst i de unge voksnes andel af befolkningen i mange nabolande, stor arbejdsløshed, politisk ustabilitet, fattigdom osv.).

31 Hele diskussionen af dette emne kan findes i R. Busse »Health Care Systems in EU Pre-Accession Countries and European Integration« 5-6/2002 Arbeit und Sozialpolitik (foreligger ikke på dansk).

32 Europa-Kommissionen: Udkast til en fælles rapport om social inddragelse 2004, s. 52.

33 Social beskyttelse i de 13 kandidatlande, 2003, GD for Beskæftigelse, Sociale Anliggender og Arbejdsmarkedsforhold.

Foranstaltninger, som har til formål at fremme etniske minoriteters inddragelse og deltagelse i samfundslivet i de 15 gamle medlemsstater, har haft tendens til primært at være rettet mod nye immigranter, som er kommet til det pågældende land i løbet af de sidste tre til fire årtier. I mange af de nye medlemsstater er immigration dog et relativt nyt fænomen, og der er hovedsageligt blevet fokuseret på forholdene for grupper, der historisk set har været minoriteter, herunder roma-befolkningen.

Tal fra de medlemsstater, som indsamler data om migranter og etniske minoriteter, viser også, at disse grupper har et lavere uddannelsesniveau og er mere tilbøjelige til at indgå i en lavindkomsthustand og have boligforhold af dårlig kvalitet³⁴.

De nye medlemsstater står over for lignende udfordringer, hvad angår minoriteternes deltagelse i samfundslivet og på arbejdsmarkedet. Problemerne vedrørende udstødelse og forskelsbehandling, som roma-befolkningen og russiske minoriteter møder i visse af de nye medlemsstater, er i særlig grad påtrængende³⁵. Disse problemer må tackles via en kombination af beskæftigelse, social inddragelse og foranstaltninger til bekæmpelse af forskelsbehandling. En løsning af forskelsbehandlingen gennem lovgivning og foregribende foranstaltninger udgør i denne sammenhæng en udfordring for de nye medlemsstater³⁶.

4.5 Handicappede: politikker for personer med særlige behov

EU's tilgang til handicappede retter sig ikke mod separate kategorier af personer, men er derimod baseret på individuelle behov. Denne tilgang er langt mere socialt solidarisk end hvis baseret på kategorisering. Den indebærer et skifte bort fra specifikke handicapprogrammer henimod mainstreaming³⁷.

Målet er at sikre, at handicappede har de samme menneskerettigheder som alle andre gennem fjernelse af hindringer og bekæmpelse af alle former for handicaprelateret forskelsbehandling.

Tendenserne i de 15 gamle medlemsstater er generelt positive på dette område, selv om der stadig findes en række hindringer, hvor der er behov for en langt større indsats – navnlig hvad angår fysiske, lovgivningsmæssige og administrative hindringer, nye teknologier og holdninger.

I mange af de nye medlemsstater er der stadig tendens til, at politikkerne på handicapområdet snarere går på særskilte tiltag end på mainstreaming henover alle politikområder. Selv om kvotaordninger er fremherskende, synes der ydermere at være store problemer med den praktiske håndhævelse heraf. På handicapområdet bevæger man sig først nu væk fra gammeldags »beskyttelsespolitikker« og de lægevidenskabelige modeller vedrørende handicap.

34 Af relevans for denne diskussion er også det arbejde, der gennemføres under Europa-Kommissionens program for målrettet socioøkonomisk forskning – Castles et al., Centre for Migration and Policy Research, University of Oxford, ISBN 92-894-5273-0.

35 Fælles memoranda om social inddragelse, dec. 2003, offentliggjort på Europa-Kommissionens websteder (http://europa.eu.int/comm/employment_social/soc-prot/soc-incl/jim_en.html), Europa-Kommissionen: sammenfatning af de fælles memoranda om social inddragelse, Bruxelles, marts 2004.

36 Equality, Diversity and Enlargement – Report on measures to combat discrimination in acceding and candidate countries. Ekspert rapport bestilt af Europa-Kommissionen, GD for Beskæftigelse, Sociale Anliggender og Beskæftigelsesforhold, Bruxelles 2003 (foreligger ikke på dansk).

37 »Lige muligheder for handicappede: En europæisk handlingsplan«, KOM(2003) 650.

38 I litteraturen forsøger man i stigende omfang at definere civilsamfundets kapaciteter inden for rammerne af begrebet social kapital. Europa-Kommissionen undersøger for nærværende, hvorvidt dette koncept kan anvendes i praksis.

39 C. Haerperfer, C. Wallace and L. Mateeva : Social Capital and Civic Participation in Accession Countries and Eastern Europe. Dokument udarbejdet af en række eksperter for Kommissionen. Wien 2003 (foreligger ikke på dansk).

Opgivelsen af beskyttet beskæftigelse, har indledningsvis medført større arbejdsløshed for handicappede. Indtil videre er der ikke blevet kompenseret for dette med de nødvendige støttepolitikker og mainstream-beskæftigelsestiltag for handicappede, som ikke altid har den uddannelse og erfaring, der er nødvendig for at finde beskæftigelse på det åbne arbejdsmarked.

Hertil kommer at rimelige tilpasninger for handicappede, således som forudsat i direktivet om ligestilling på arbejdsmarkedet, endnu ikke haft nogen afsmittende effekt på politikker og praksis i mange af de nye medlemsstater.

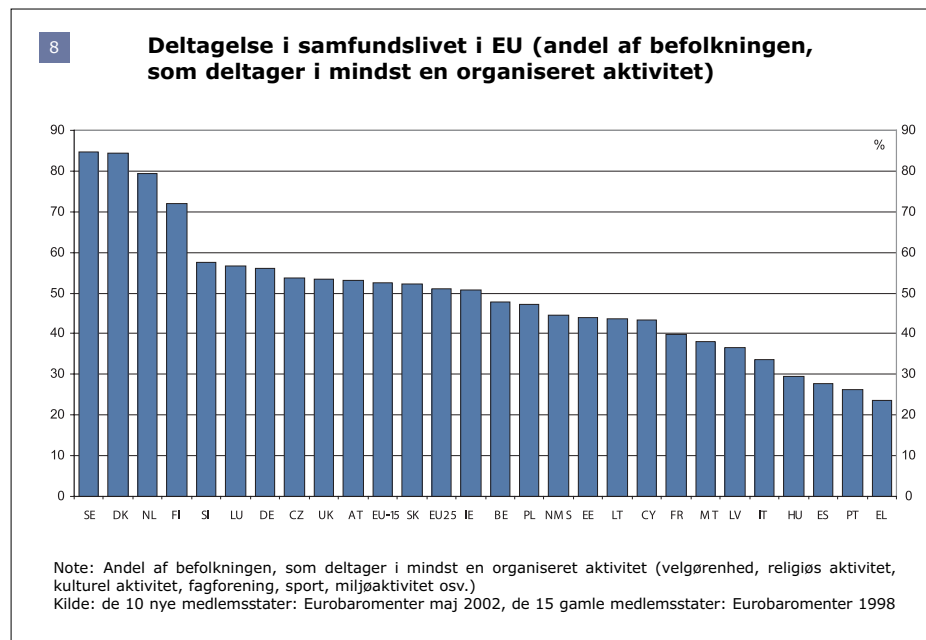
4.6 Civilsamfundet og deltagelse i samfundslivet

Civilsamfundets hovedkapaciteter kommer til udtryk gennem befolkningens samfundssind, tillid og deltagelse, som til gengæld påvirker det pågældende lands overordnede resultater på det økonomiske, sociale og politiske område³⁸. Disse kapaciteter skabes og forbedres i et frit og åbent civilsamfund, mens udviklingen heraf hæmmes, hvis civilsamfundets udvikling pålægges begrænsninger. For de fleste af de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa har et civilsamfund præget af ringe deltagelse i det offentlige liv og mangel på tillid til offentlige institutioner været en af de skadelige følger fra tidligere politiske regimer.

I henhold til en række undersøgelser er omfanget af befolkningens samfundssind, forekomsten af sociale normer, som fremmer kollektive aktioner, og graden af tillid til de offentlige institutioner meget mindre i overgangsøkonomierne, og undersøgelserne bekræfter også, at der findes en sammenhæng mellem tilstedeværelsen af disse fænomener og økonomisk vækst³⁹.

I begyndelsen af overgangsperioden kunne det konstateres, at befolkningen i de central- og østeuropæiske lande i mindre grad stolede på udlændinge og i mindre grad var præget af samfundssind end befolkningen i EU, selv om de gav udtryk for, at de var ligeså uselviske. De var nært knyttet til familien, mens venner spillede en mindre rolle, og de færdedes i mindre og mere lukkede sociale kredse. Samtidig var resultaterne, hvad angår deltagelse i samfundslivet og tillid til institutioner, langt ringere.

Deltagelsen i samfundslivet i disse nye medlemsstater er blevet bedre siden begyndelsen af overgangsperioden, og selv om resultaterne stadig er ringere end i de 15 gamle medlemsstater, så er forskellene inden for de to grupper større end forskellene mellem dem; hvad angår deltagelse i samfundslivet, vil de nye medlemsstater generelt passe ind i de eksisterende grupperinger, som er præget af en skillelinje mellem Nord og Syd.

De vanskeligheder, der er forbundet med overgangen fra central planlægning og totalitært styre, kan dog stadig ses i de forskellige myndigheders strukturer, kapaciteter og overordnede styring på forskellige forvaltningsniveauer i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa. Der er kun begrænsede muligheder for at udvikle moderne praksis for styring som f.eks. inddragelse af centrale berørte parter i civilsamfundet i beslutningstagningen og gennemførelse af politikker på regionalt og lokalt plan. Repræsentative, velorganiserede og rummelige ngo'er findes kun i begrænset omfang. Ydermere er de lokale myndigheders ressourcer, hvad angår administration og beslutningstagning, normalt ikke af en karakter, som tillader dem at samarbejde tæt med civilsamfundet om gennemførelsen af social- og arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger.

Med henblik på at forbedre de nye medlemsstaters forvaltningskapacitet vil det være af stor betydning, at disse med støtte fra Fællesskabet fortsat fremmer udviklingen af civilsamfundets organisationer.

4.7 Arbejdsmarkedsrelationer og social dialog

Trods en vedvarende indsats for at udvikle arbejdsmarkedsrelationer og social dialog i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa møder arbejdsmarkedets parter i de fleste af disse lande stadig hindringer for fuld deltagelse i den økonomiske og sociale styring, som forudsat i den europæiske sociale model. Det tosidede samarbejde må styrkes.

Mens der er betydelige forskelle mellem ordningerne for arbejdsmarkedsrelationer i de gamle og de fleste nye medlemsstater, er der dog også betydningsfulde lighedspunkter. F.eks. med hensyn til fagforeningsmedlemskabets struktur på nationalt plan og antallet af fagforeninger, hvor de nye medlemsstater generelt passer ind i de forskellige eksisterende grupperinger blandt de 15 gamle medlemsstater.

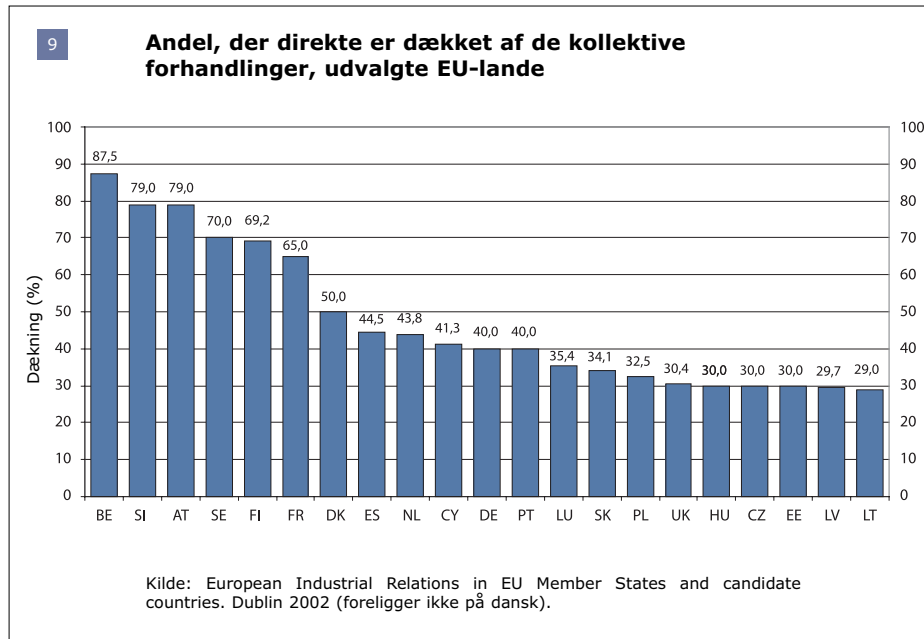
Da arbejdsgiverorganisationer slet ikke fandtes og først skulle etableres i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa i løbet af 1990'erne, er der langt færre lighedspunkter på dette område, selv om der dog kan findes en række. En af de største forskelle er, at organisationsgraden i de fleste af disse nye medlemsstater er meget ringere, og at brugen af tosidede kollektive forhandlinger er begrænset, da arbejdsgiverorganisationerne ofte ikke deltager i sådanne forhandlinger.

Dette afspejler også, at tosidede forhandlinger i de fleste af disse nye medlemsstater generelt er et nyt fænomen, som er under gradvis udvikling. I modsætning til de fleste af de 15 gamle medlemsstater, hvor kollektive forhandlinger inden for rammerne af en ordning med flere lag hovedsageligt er præget af aftaler på sektorplan, så foregår kollektive forhandlinger i de fleste af de nye medlemsstater hovedsageligt på virksomhedsplan. Blandt de 15 gamle medlemsstater genfindes dette kun i Det Forenede Kongerige og, hvad angår visse emner, i mindre grad i Luxembourg og Frankrig.

Med hensyn til andelen af arbejdstagere, der direkte er omfattet af de kollektive forhandlinger, ligger de nye medlemsstater inden for det nuværende spænd, på trods af at de ikke helt passer ind i de grupperinger, som kan findes blandt de 15 gamle medlemsstater.

Som det fremgår af figuren, er forskellene inden for begge grupper af lande betydelige. De nye medlemsstater er repræsenteret i begge ender af skalaen, men de fleste af dem findes dog i den nederste fjerdedel.

Trepartssamarbejde findes i forskellige mere eller mindre formaliserede former og med forskellig grad af inddragelse af arbejdsmarkedets parter i de fleste af de 15 gamle medlemsstater – en udvikling, som tog fart op til indførelsen af Den Økonomiske og Monetære Union. Systemet med trepartssamarbejde, som også findes i forskellig form i alle de nye medlemsstater, er indtil videre i stort omfang domineret af de statslige prioriteringer, navnlig hvad angår lettelse af omstrukturingsprocessen i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa. Inddragelse af arbejdsmarkedets parter organisationer er normalt af konsultativ karakter.

Udviklingen af de tosidede kollektive forhandlinger betydning samt de roller fagforeninger og arbejdsgiverorganisationer bør tilskrives, støttes aktivt af de europæiske arbejdsmarkeds parter (som anført i deres fælles arbejdsprogram for 2003-2005) og forventes styrket med yderligere økonomisk stabilisering og vækst, men også regeringernes aktive støtte vil være påkrævet. Indsatsen til styrkelse af tosidede partnerskaber på arbejdsmarkedet vil endvidere bidrage til at øge den tresidede dialogs anvendelighed og forpligtende karakter.

Hovedpunkter

- En sammenligning mellem de nye medlemsstater og de 15 gamle medlemsstater af ordninger vedrørende social beskyttelse, af den sociale dialog samt civilsamfundets rolle viser en hel række forskelle, men afslører også mange lighedspunkter.
- Mange af forskellene og de sociale problemer i de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa vedrører tiden før 1990 og overgangsperioderne. Disse problemer kan ikke løses fra den ene dag til den anden, men lighederne og de fremskridt, der er gjort med hensyn til at gennemføre gældende fællesskabsret, tyder på, at det udvidede EU ikke vil blive præget af større forskelle end dem, der gør sig gældende mellem de 15 gamle medlemsstater.
- Reformen, der kan bidrage til at tilvejebringe bedre social beskyttelse og en højere levestandard, er på vej (f.eks. pensioner og sundhed), men udfordringerne bør ikke undervurderes (f.eks. sundhed og social inddragelse), og på visse områder er det stadig nødvendigt at indføre moderne metoder (f.eks. hvad angår ligestilling, handicappede og etniske minoriteter).
- Over hele linjen er evnen til at opnå forandringer og forbedringer som resultat af reformerne hæmmet af landenes mangler, hvad angår administration og social styring. Foranstaltningerne til støtte for civilsamfundets strukturer og partnerskaber på arbejdsmarkedet lader fortsat meget tilbage at ønske sammenlignet med forholdene i de 15 gamle medlemsstater.
- Pensionsreformerne i en række nye medlemsstater var inspireret af nyskabelser i de 15 gamle medlemsstater, og de nuværende bestemmelser svarer i stort omfang til pensionsordningerne i de 15 gamle medlemsstater. Hvor vellykkede pensionsreformerne bliver i disse lande, vil afhænge af landenes evne til at øge beskæftigelsen og den gennemsnitlige tilbagetrækningsalder.
- Den integrerede tilgang, som er nedfældet i målsætningerne på pensionsområdet fra Læken, finder også anvendelse i de nye medlemsstater. Den sårbarhed, der på nuværende tidspunkt præger pensionsordningerne i mange af de nye medlemsstater, understreger betydningen af at sikre tilstrækkelige ydelser, mere beskæftigelse, senere pensionering og effektiv regulering og fornuftig forvaltning af pensionsfondene.
- Målt i købekraftsstandarder bruger de 15 gamle medlemsstater ca. fire gange så meget på sundhed som de nye medlemsstater i Central- og Østeuropa. En forøgelse og effektiv udnyttelse af de økonomiske ressourcer er en forudsætning for forbedringer af sundhedstilstanden.
- Den betydelige roma-befolkning og andre etniske minoriteter i visse nye medlemsstater vil øge de udfordringer, hvad angår social inddragelse og bekæmpelse af forskelsbehandling, som er forbundet med et samfund præget af etnisk forskellighed.
- Handicappolitikkerne i de nye medlemsstater har stadig tendens til at være baseret på lægevidenskabelige modeller vedrørende handicap og præget af institutionalisering og beskyttet beskæftigelse.
- Der er behov for, at udviklingen af den tosidede sociale dialog og ordningerne for arbejdsmarkedsrelationer styrkes yderligere i de fleste af de nye medlemsstater.

5. Den europæiske social- og arbejdsmarkedspolitiske dagsorden i et EU med 25 medlemsstater

5.1 Udviklingen med hensyn til den europæiske social- og arbejdsmarkedspolitiske dagsorden og de nye medlemsstater

I de senere år er der sket en betydelig udvikling i social- og arbejdsmarkedspolitikken på EU-plan ...

I løbet af de seneste seks år har koordineringen af beskæftigelsespolitikken og social- og arbejdsmarkedspolitikken på EU-plan⁴⁰ udvidet den europæiske social- og arbejdsmarkedspolitiske dagsordens betydning, konsolideret dens indhold og fastlagt nye arbejdsmetoder⁴¹ for yderligere fremgang. Den nye koordinering af politikken blev udformet under hensyntagen til de 15 gamle medlemsstaters problemer, ønsker og kapacitet. I lang tid blev der i forbindelse med tiltrædelsesforberedelserne hovedsageligt fokuseret på vedtagelsen af gældende fællesskabsret. Det er først for nylig, at de nye medlemsstater er blevet inddraget i EU's koordinering af social beskyttelse og social inddragelse.

Hvorvidt den nuværende social- og arbejdsmarkedspolitiske dagsorden vil udgøre et tilstrækkeligt grundlag for det udvidede EU, eller om der vil blive behov for at udarbejde en ny dagsorden, er derfor et afgørende spørgsmål, som er blevet rejst af en række observatører.

... og selv om de nye medlemsstater ikke deltog direkte i denne udvikling, er deres vigtigste politiske behov i stort omfang tilgodeset.

Denne rapport viser, at trods betydelige og krævende forskelle mellem de 15 gamle medlemsstater og de nye medlemsstater er der også klare lighedspunkter med hensyn til udfordringerne, nemlig håndtering af hurtige økonomiske forandringer og reaktion på befolkningens aldring. De overordnede målsætninger⁴² fra Lissabon gælder tydeligvis også de nye medlemsstater.

Udsigten til en mindskelse af befolkningen i arbejdsdygtig alder, og en hurtig forøgelse i befolkningen over pensionsalderen, udgør en stor, fælles udfordring for det udvidede EU. Det understreger, at de gamle og de nye medlemsstater har et fælles behov for et politisk udspil som bygger på synergien fra en samlet indsats på henholdsvis det økonomiske, det beskæftigelsesmæssige og det sociale område. Dette viser behovet for at gennemføre Lissabon-strategien i fuldt omfang.

Da det forudsete økonomiske opsving sandsynligvis vil blive det sidste, inden de demografiske ændringer sætter ind, og befolkningens aldring accelererer, vil alle 25 medlemsstater have en stærk fælles interesse i at gennemføre de nødvendige beskæftigelses- og socialpolitiske ændringer så hurtigt som muligt.

Fællesskabspolitikkerne i det udvidede EU skal naturligvis tage hensyn til den øgede forskelligartethed på det sociale område, men udvidelsen ændrer ikke ved den betydning, som den social- og arbejdsmarkedspolitiske dagsorden har.

5.2 Centrale udfordringer og muligheder for de nye medlemsstater

Mens omfanget af de udfordringer, som denne udvidelse medfører, vil være særlig store, bekræfter tidligere erfaringer, hvor lande tiltrådte med et BNP markant under EU's gennemsnit (f.eks. Irland, Grækenland, Portugal og Spanien), at store forbedringer i den sociale situation kan opnås ved hjælp af en samordnet og vedvarende indsats på nationalt plan og EU-plan.

En yderligere intensivning af den politiske indsats for at imødegå ulighederne i levevilkår samt bekæmpe fattigdommen og den sociale udstødelse er ikke desto mindre et krav, som beror på at mange af de nye medlemsstater fortsat er præget af overgangsperiodens problemer, hvilket vil efterlade personer, der ikke kan tilpasse sig de nye økonomisk betingede krav om forandring, som sociale tabere⁴³. En vellykket indsats for at nå ovennævnte mål vil forbedre levevilkårene og dermed reducere dødeligheden og bringe faldet i fødselstallet til ophør. Selvom en styrkelse af den sociale beskyttelse vil være nødvendig som baggrund for fortsat modernisering, står beslutningstagerne i de nye medlemsstater over for vanskelige politiske valg på baggrund af kravet om konsolidering af offentlige finanser og tilvejebringelse af gunstige makroøkonomiske betingelser. Dette understreger behovet for en beskæftigelsesfremmende økonomisk vækst samt en aktiv social- og arbejdsmarkedspolitik med henblik på hurtigt at reducere den nuværende forskel i beskæftigelsesniveauet sammenlignet med EU. Endvidere må de nye medlemsstater for at få udbytte af reformerne og udnytte tiltrædelsen forbedre deres administrative kapacitet, herunder også deres evne til aktivt at inddrage arbejdsmarkedets parter og civilsamfundet i beslutningsprocessen.

I forbindelse med en sådan udvikling vil det være vigtigt at udnytte synergien, mellem beskæftigelsespolitik og social- og arbejdsmarkedspolitik og det væld af politiske erfaringer, som er blevet indsamlet på EU-plan. Gennemførelse af de europæiske retningslinjer og henstillinger for beskæftigelsen og gennemførelsen af de fælles målsætninger vedrørende den politiske koordinering af pensioner og social integration vil være af afgørende betydning. Investeringer i omkostningseffektiv og beskæftigelsesfremmende social

40 Dvs. inden for beskæftigelse, social inddragelse, bekæmpelse af forskelsbehandling, modernisering af den sociale beskyttelse, det europæiske borgercharter osv.

41 F.eks. den åbne koordinationsmetode.

42 På Det Europæiske Råds møde i marts 2000 i Lissabon vedtog EU en ny strategisk målsætning for det kommende tiår indtil 2010, nemlig at blive verdens mest konkurrencedygtige og dynamiske videnbaserede økonomi, der har kapacitet til en bæredygtig økonomisk vækst med flere og bedre job og større social samhørighed.

43 De fælles memoranda om social integration, Kommissionens sammenfattende rapport.

beskyttelse og sundhedspleje udgør en betydningsfuld del af de foranstaltninger, som er nødvendige for at udvikle og opretholde befolkningens evne til at deltage og bidrage⁴⁴.

De nye medlemsstater kan bygge videre på mange af de opnåede resultater og relative fordele. Disse udgør tilsammen en række muligheder. Som understreget i denne rapport omfatter disse bl.a.:

- Betragtelige arbejdskraftreserver med et relativt højt uddannelsesniveau giver mange af de nye medlemsstater et godt udgangspunkt for en lang periode med vedvarende vækst, navnlig hvis denne relative fordel understøttes med yderligere udvikling af de menneskelige ressourcer og en højere grad af beskæftigelsesfremmende social beskyttelse.
- Mange af de nye medlemsstaters evne til at indføre avancerede pensionsreformer på trods af økonomisk og politisk uro viser en evne til at tackle vanskelige reformspørgsmål, som kan udnyttes i den videre ændringsproces.
- Reformen i sundhedssektoren i mange af de nye medlemsstater har tilvejebragt væsentlige betingelser for hurtige og omfattende forbedringer af sundhedsplejens bidrag til en generelt bedre sundhedstilstand, navnlig når disse lande bliver i stand til at overføre flere penge til denne sektor.
- Moderat relativ fattigdom i de fleste af de nye medlemsstater tyder på en rimelig grad af national solidaritet og en betragtelig social beskyttelse af stor betydning når udfordringerne forbundet med økonomisk modernisering og globalisering tages op.

I lyset af disse muligheder og fremskridtene med hensyn til gennemførelsen af gældende fællesskabsret vil de ti nye medlemsstater – med støtte i EU-tiltag – have et godt udgangspunkt for at blive en vigtig drivkraft bag økonomisk vækst og social fremgang i det udvidede EU.

Hvorvidt udvidelsen bliver vellykket på det sociale område, afhænger også i høj grad af de 15 gamle medlemsstaters evne til at modtage de nye. Viljen til at lade de nye medlemsstater trække på de 15 gamle medlemsstaters erfaringer og ressourcer vil på mange måder blive afgørende for fremgangens styrke. Den nye social- og arbejdsmarkedspolitiske dagsorden må derfor tilstræbe at afveje behovene og udnytte ressourcerne i alle medlemsstater i den udvidede Union.

44 Ibid

Bilag

Bilag 1: Indikatorer

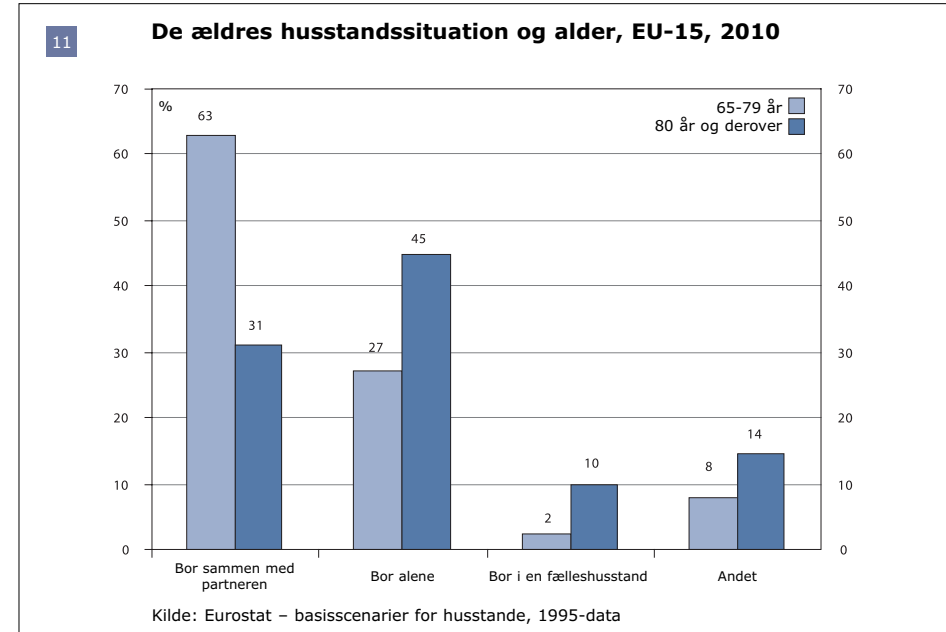
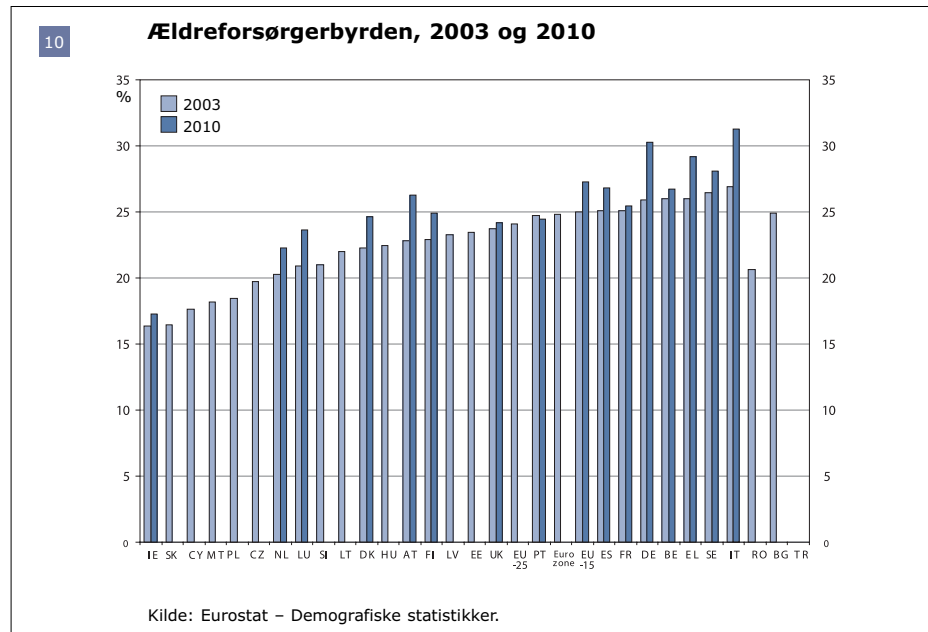
Befolkningens aldring

I 2003 var der 74 mio. mennesker på 65 år og derover i EU-25 mod kun 38 mio. i 1960. I dag udgør de ældre 16 % af den samlede befolkning i EU-25 eller 29 % af befolkningen i den erhvervsaktive alder (15-64 år). I 2010 forventes dette tal at være steget til 27 %. I de næste femten år vil antallet af »meget gamle« mennesker på 80 år og derover stige med næsten 50 % i EU-15.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Ældreforsørgerbyrden , (Antallet af personer på 65 år og derover i procent af befolkningen i den erhvervsaktive alder (15-64 år) pr. 1. januar)																																
2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0	20,9	22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	
2010	:	27,3f	:	26,7f	:	24,6f	30,3f	:	29,2f	26,8f	25,5f	17,3f	31,3f	:	:	:	23,6f	:	:	22,3f	26,3f	:	24,5f	:	:	24,9f	28,1f	24,2f	:	:	:	:

Kilde: Eurostat – Demografiske statistikker.

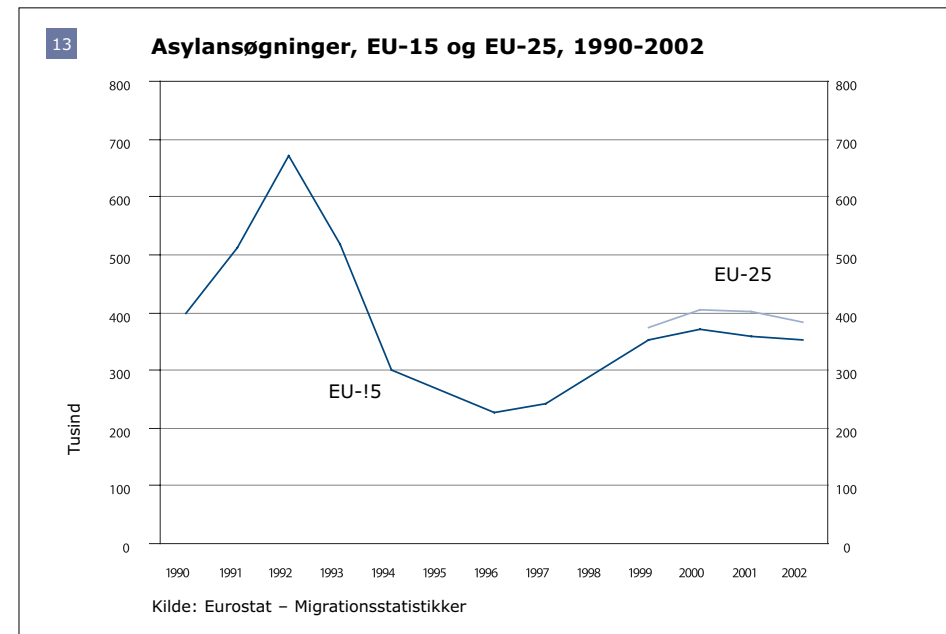
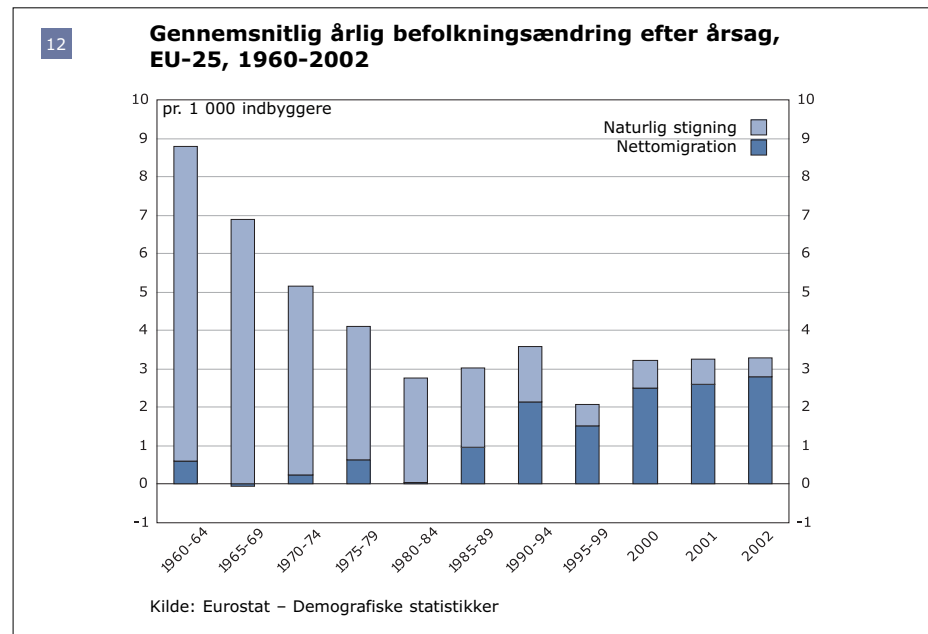
Migration og asyl

Nettomigrationen er den vigtigste faktor for ændringen i befolkningstallet fra år til år i EU-25. I 2002 var den årlige nettomigration på 2,8 pr. 1 000 indbyggere i EU-15, hvilket svarede til ca. 85 % af den samlede befolkningstilvækst; I 2002 indkom der 384 500 asylansøgninger i EU-25.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Nettomigration, 2002 (Forskellen mellem ændringer i befolkningstallet og den naturlige stigning i løbet af året pr. 1 000 indbyggere)	2002	2,8p	3,3p	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1p	9,7	-0,8	-0,6	5,9	0,3	4,8p	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1p	0,0	-0,1	1,4p

Kilde: Eurostat – Demografiske statistikker.

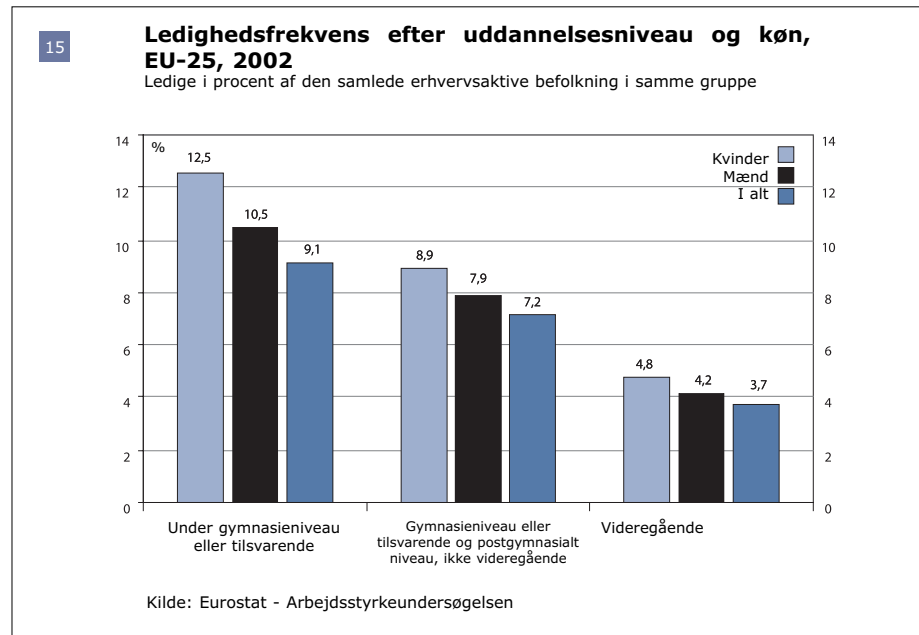
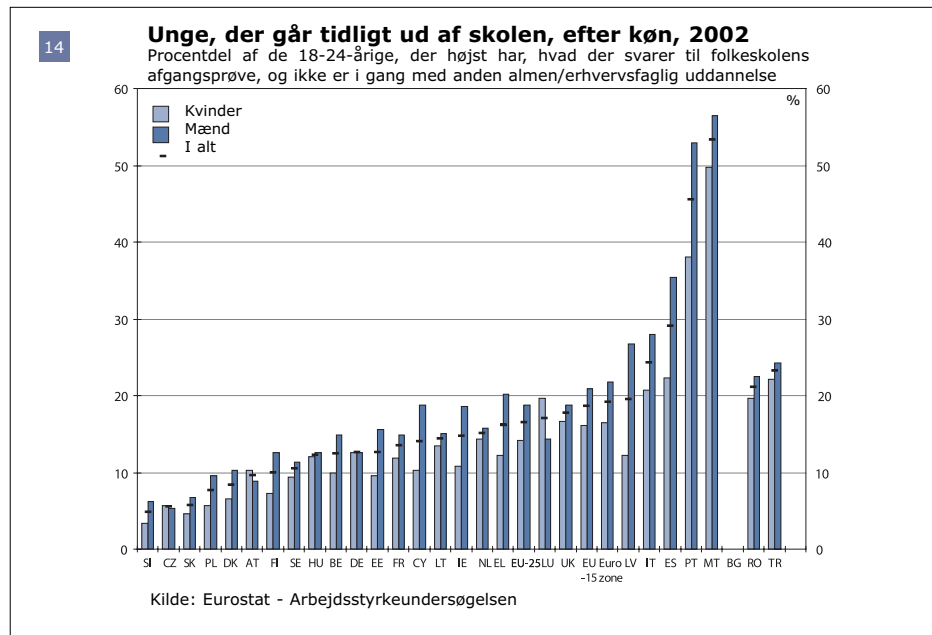
Uddannelsesniveauer

Befolkningens uddannelsesniveauer er blevet betydeligt højere i de sidste 30 år, især kvinders. I 2002 havde 77 % af de unge 20-24-årige i det nuværende EU (EU-25) en uddannelse på gymnasieniveau eller tilsvarende. Men samtidig forlod 17 % af de 18-24-årige uddannelsessystemet med, hvad der i bedste fald svarer til folkeskolens afgangsprøve.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Uddannelsesniveauer for unge, 2002 (Procentdel af de 20-24-årige, der har afsluttet en uddannelse på mindst gymnasieniveau eller tilsvarende)																															
I alt	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b	69,8	85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:
Kvinder	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b	65,5	85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:
Mænd	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b	74,0	85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:

Kilde: Eurostat - European Union Labour Force Survey

Livslang læring

I EU (EU-25) havde 8 % af befolkningen mellem 25 og 64 år modtaget almen/erhvervsrettet undervisning (gennem de seneste fire uger forud for undersøgelsen) i 2002. Disse uddannelsesaktiviteter er mere almindelige (18-22 %) i Danmark, Finland, Sverige og Det Forenede Kongerige), mens de nye medlemsstater har det laveste niveau for voksnes deltagelse i almen/erhvervsrettet undervisning (Den Slovakiske Republik og Slovenien har med ca. 9 % det højeste niveau).

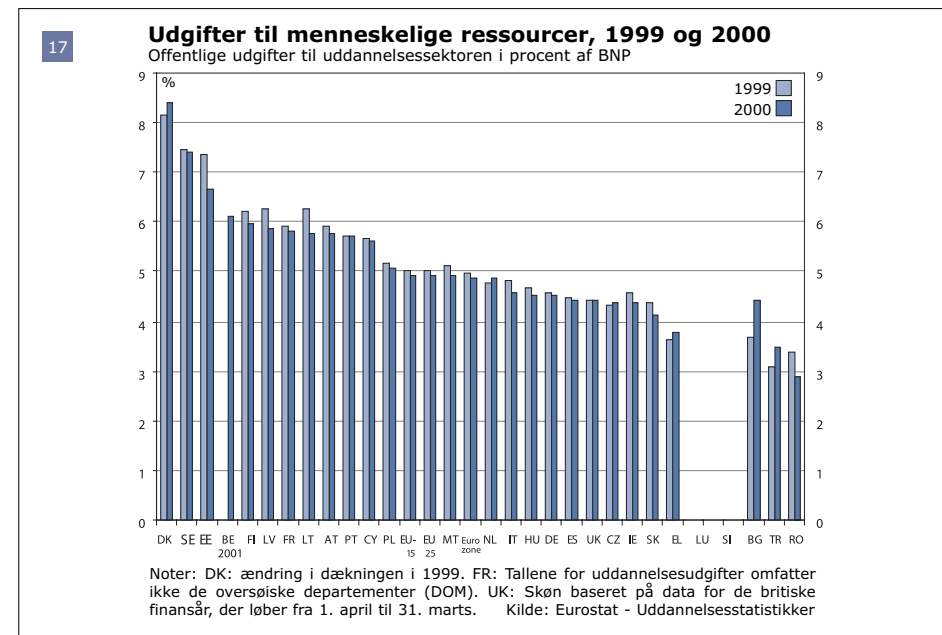
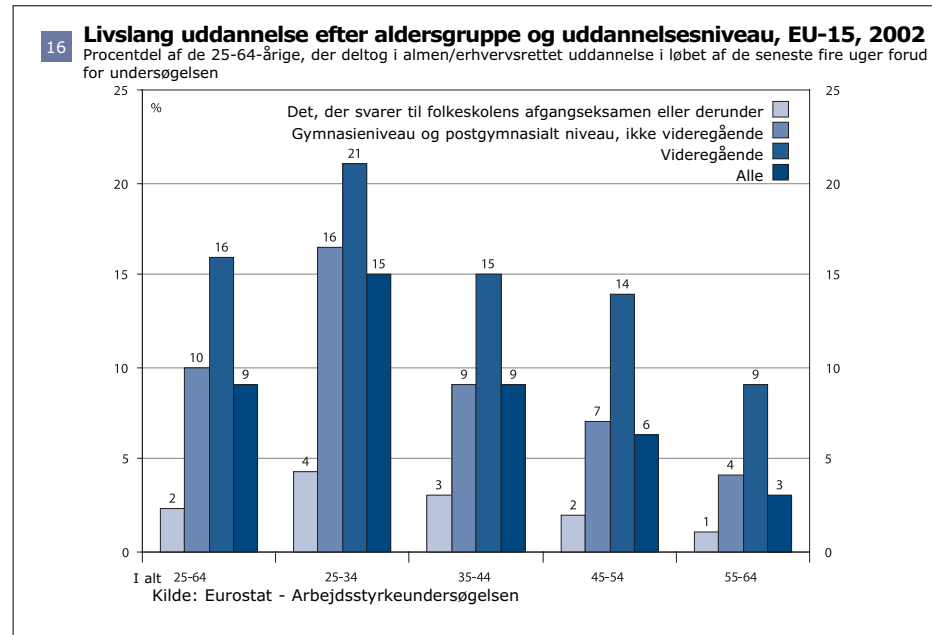
Ældre mennesker deltager sjældnere i undervisning end yngre. Der er større sandsynlighed for, at højere uddannede personer deltager i sådanne uddannelser end personer med kortere uddannelser.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Livslang uddannelse (voksnes deltagelse i almen/erhvervsrettet uddannelse), 2002 (Procentdel af de 25-64-årige, der har modtaget undervisning i de seneste fire uger inden undersøgelsen)																															
I alt	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b	7,7	3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:
Kvinder	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b	6,4	3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:
Mænd	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b	8,9	2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:

NB: F - Reference tidspunktet er en uge før undersøgelsen.

Kilde: Eurostat - Arbejdsstyrkeundersøgelsen

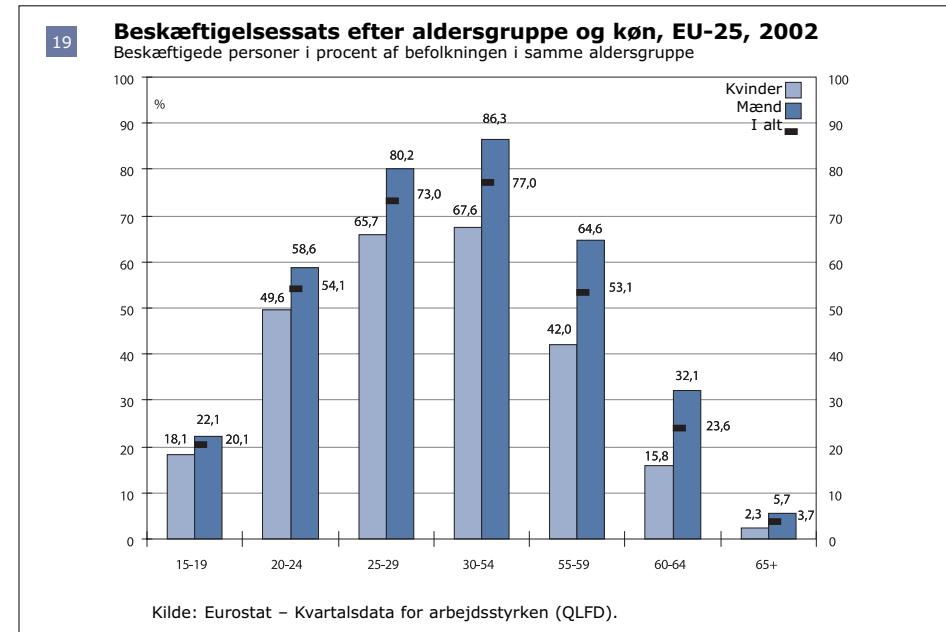
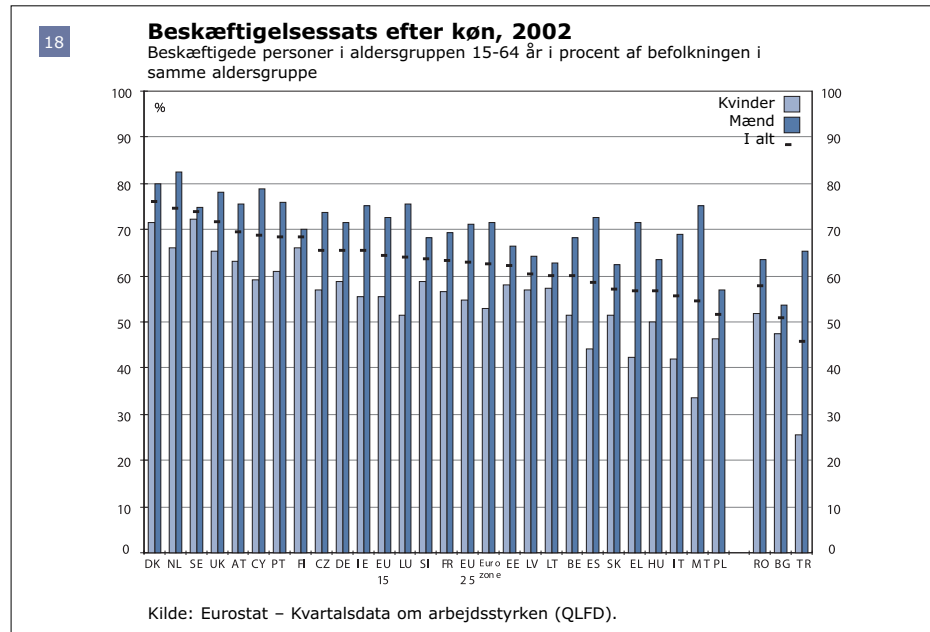
Beskæftigelse

I 2002 var over 199 mio. mennesker i beskæftigelse i det udvidede EU, en stigning på 11,5 mio. siden 1996. Fra 1997 til 2001 var den årlige vækst mellem 0,9% og 1,6%, mens der i 2002 næsten var tale om en stagnation. Beskæftigelsesatsen for de 15-64-årige var på 62,9 % i 2002.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Beskæftigelsesats, 2002 (Beskæftigede personer i aldersgruppen 15-64 år i procent af befolkningen i samme aldersgruppe)																															
I alt	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9	63,7	56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6
Kvinder	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2	51,6	50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5
Mænd	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7	75,6	63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5
Ældre arbejdstagers beskæftigelsesats, 2002 (Beskæftigede personer i aldersgruppen 55-64 år i procent af befolkningen i samme aldersgruppe)																															
I alt	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6	28,3	26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8
Kvinder	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1	18,6	18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0
Mænd	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5	37,9	36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3

Kilde: Eurostat – Kvartalsdata om arbejdsstyrken (QLFD).

Arbejdsløshed

I 2002 steg ledigheden med 0,3 procentpoint, hvilket var første gang siden 1996. Alle medlemsstater oplevede en stigning undtagen Ungarn, Finland og Sverige, hvor ledigheden forblev uforandret, og Grækenland, Italien, Cypern, de tre Baltiske stater, Tjekkiet og Slovakiet, hvor den fortsat faldt.

Nøgleindikator

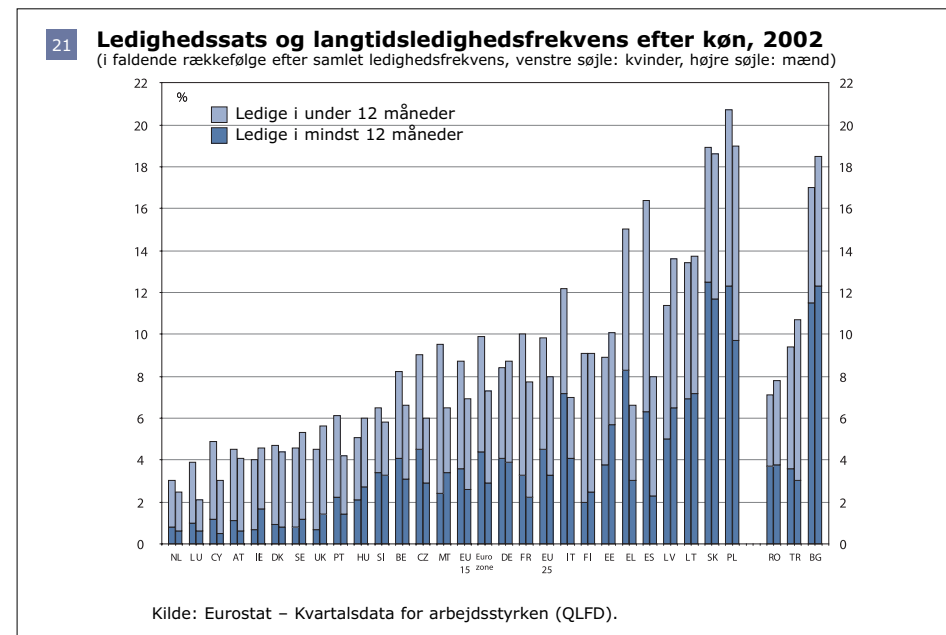
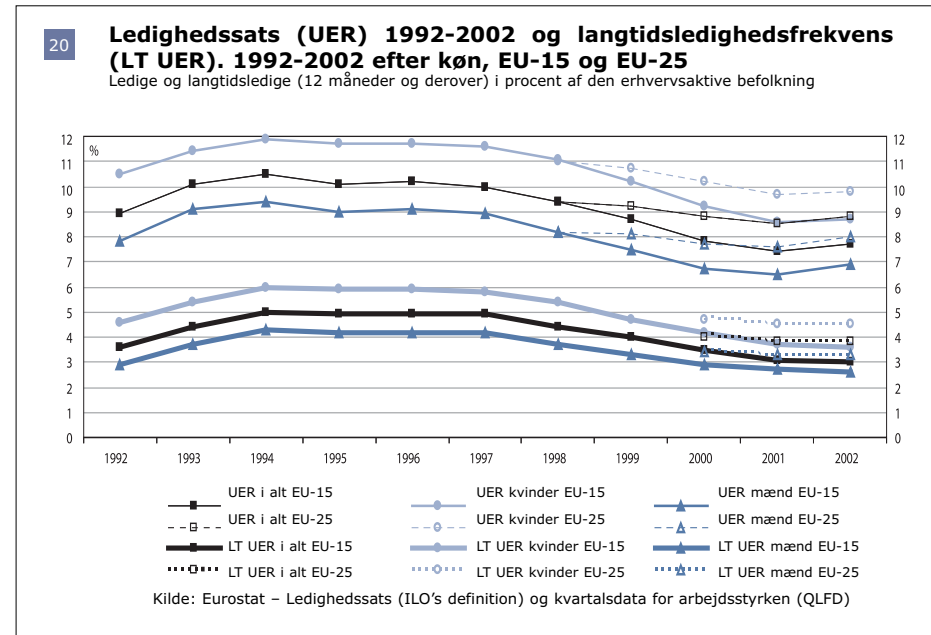
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Ledighedssats, 2002 (Ledige i procent af den erhvervsaktive befolkning)																																
I alt	8,8	7,7	8,4	7,3	7,3	4,6	8,6	9,5	10,0	11,3	8,8	4,3	9,0	3,9	12,6	13,6	2,8	5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	
Kvinder	9,8	8,7	9,9	8,2	9,0	4,7	8,4	8,9	15,0	16,4	10,0	4,0	12,2	4,9	11,4	13,4	3,9	5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	
Mænd	8,0	6,9	7,3	6,6	6,0	4,4	8,7	10,1	6,6	8,0	7,7	4,6	7,0	3,0	13,6	13,7	2,1	6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	

Kilde: Eurostat – Ledighedsfrekvenser (ILO's definition)

Langtidsledighedssats, 2002

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Langtidsledighedssats, 2002 (Langtidsledige (12 måneder eller derover) i procent af den erhvervsaktive befolkning)																																
I alt	3,8	3,0	3,5	3,5	3,7	0,9	4,0	4,8	5,1	3,9	2,8	1,3	5,3	0,8	5,8	7,0	0,8	2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2	
Kvinder	4,5	3,6	4,4	4,1	4,5	0,9	4,1	3,8	8,3	6,3	3,3	0,7	7,2	1,2	5,0	6,9	1,0	2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6	
Mænd	3,3	2,6	2,9	3,1	2,9	0,8	3,9	5,7	3,0	2,3	2,2	1,7	4,1	0,5	6,5	7,2	0,6	2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0	

Kilde: Eurostat – Kvartalsdata for arbejdsstyrken (QLFD).

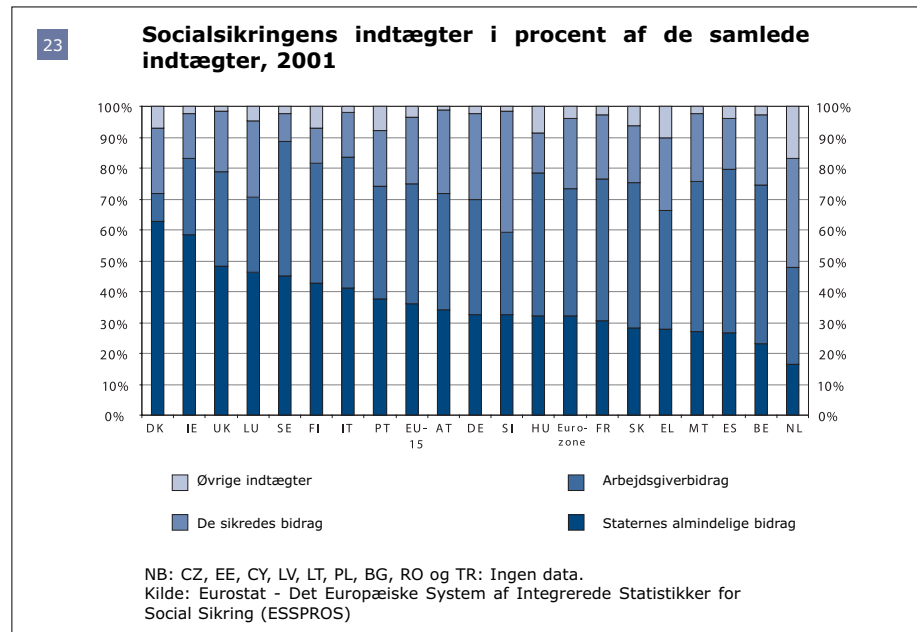
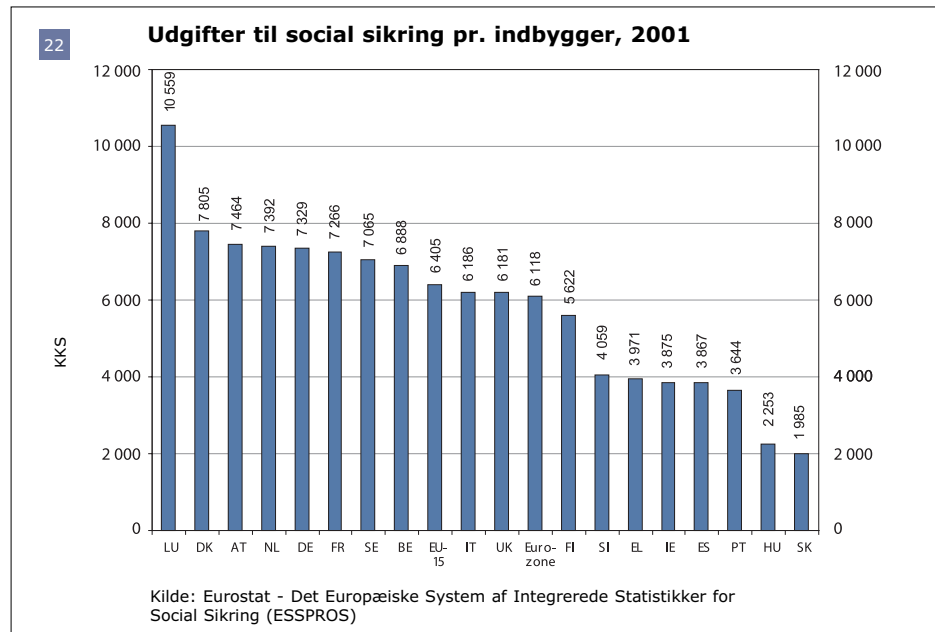
Udgifter og indtægter i forbindelse med social sikring

I 2001 steg udgifterne til social sikring i procent af BNP i de fleste EU-lande. Der er betydelige forskelle mellem medlemsstaternes udgifter i procent af BNP og endnu mere, når man ser på KKS pr. indbygger. De forskellige lande har markant forskellige systemer til finansiering af social sikring, alt efter om de bruger socialsikringsbidrag eller almindelige statslige bidrag.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Udgifter til social sikring i procent af BNP, 2001	27,5	27,4	27,5	29,5	29,8	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6	21,2	19,9	18,3	27,6	28,4	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2										

Kilde: Eurostat - Det Europæiske System af Integrerede Statistikker for Social Sikring (ESSPROS)

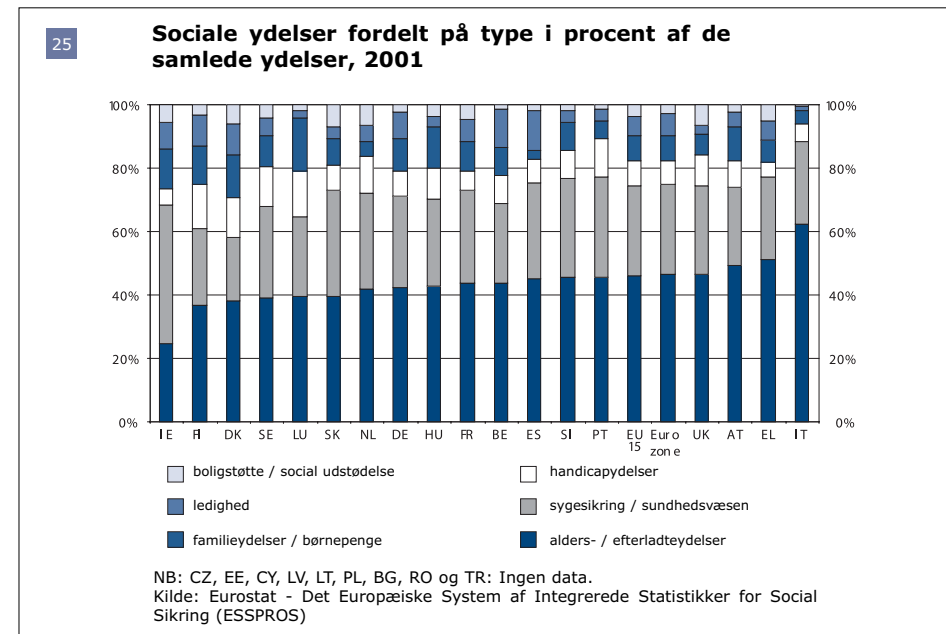
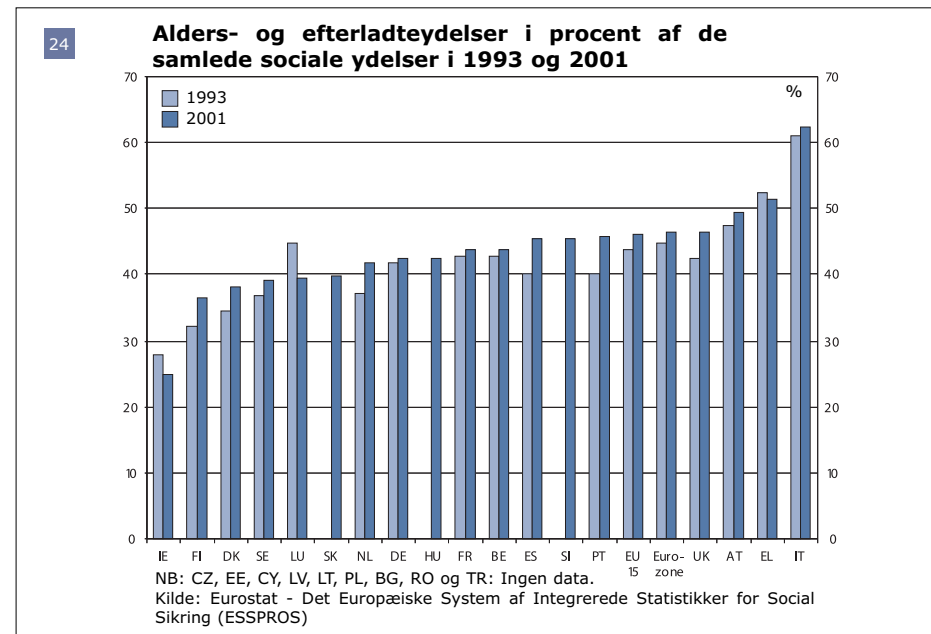
Sociale ydelser

I de fleste EU-lande gik størsteparten af udgifterne til social sikring i 2001 til ydelser til ældre og efterladte efterfulgt af ydelser til syge. De øvrige ydelser tegnede sig for under 30% af det samlede beløb. Ydelsesstrukturen er relativt stabil over tid.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Alders- og efterladteydelser i procent af de samlede sociale ydelser, 2001																																
1993	:	43,9	44,7	42,7	:	34,5	41,8	:	52,5	40,1	42,7	28,0	61,1	:	:	:	44,8	:	:	37,3	47,3	:	40,0	:	:	32,2	36,8	42,6	:	:	:	
2001	:	46,1	46,4	43,7	:	38,0	42,5	:	51,3	45,3	43,7	24,8	62,3	:	:	:	39,4	42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	

Kilde: Eurostat - Det Europæiske System af Integreerede Statistikker for Social Sikring (ESSPROS)

Udgifter til arbejdsmarkedspolitik

I 2001 udgjorde udgifterne til arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger gennemsnitligt 2 % af BNP for de fjorten lande, der indsendte data. Udgifterne til aktive arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger beløber sig til 0,66 % og udgifterne til passive politikker til 1,27 %. I alle tilfælde viser dataene for tredje år i træk et lille fald. De samme betydelige forskelle, der kunne konstateres i 2000, ses i 2001: 2 lande brugte over 3 % af BNP (Belgien og Danmark), 6 lande brugte mellem 2 % og 3 % (Tyskland, Spanien, Frankrig, Nederlandene, Finland og Sverige), og 6 lande brugte under 2 % (Grækenland, Irland, Italien, Østrig, Portugal og Det Forenede Kongerige). Disse store forskelle skyldes graden af ikke-måttet støtte i visse lande, en støtte, som også gavner ledige og målgrupper, men da den ikke udelukkende er beregnet til at hjælpe disse grupper, indgår den ikke i de data, der indsamles vedrørende arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger.

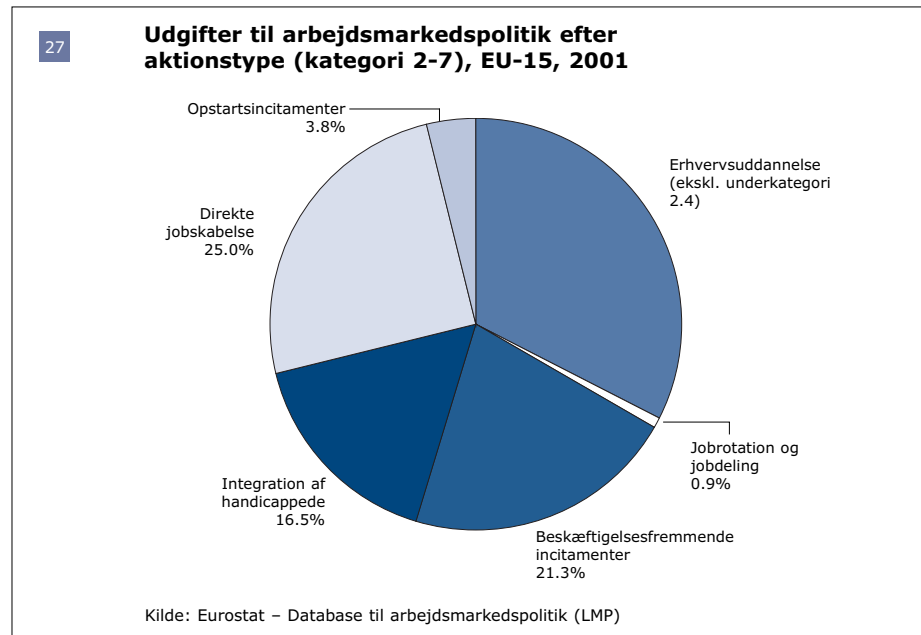
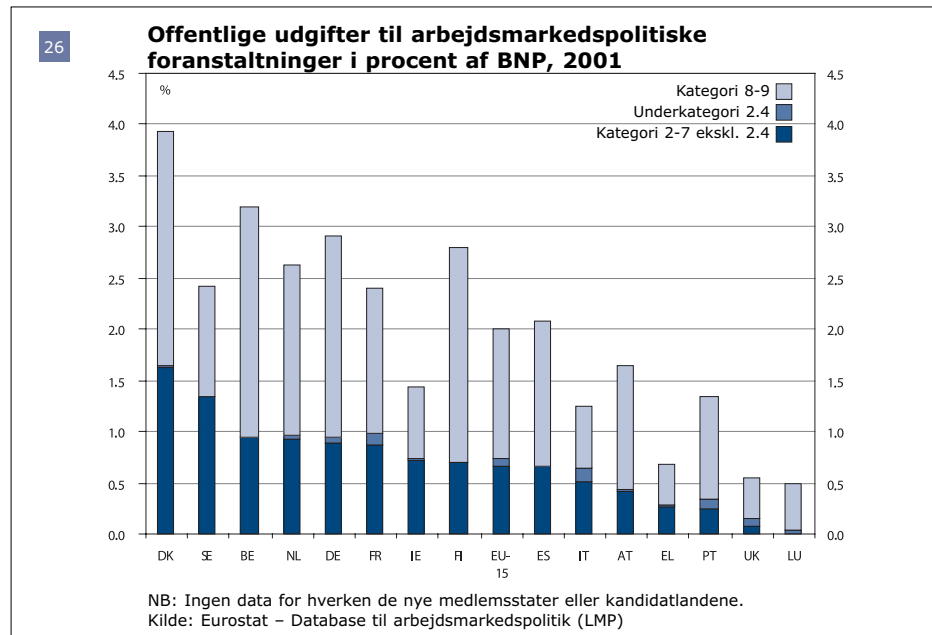
Nøgleindikator

EU-25 EU-15 Euro-zone BE CZ DK DE EE EL ES FR IE IT CY LV LT LU HU MT NL AT PL PT SI SK FI SE UK BG RO TR

Offentlige udgifter til aktive arbejdsmarkedspolitiske foranstaltninger i procent af BNP, 2001 (Kategori 2-7 ekskl. 2.4)

: 0,663 : 0,952 : 1,624 0,887 : 0,264 0,658 0,873 0,71 0,509 : : : : : : : 0,92 0,423 : 0,248 : : 0,692 1,341 0,073 : : :

Noter: Kategori 2-7: Erhvervsuddannelse – Jobrotation og jobdeling – Beskæftigelsesfremmende incitament – Integration af handicappede – Direkte jobskabelse – Opstartsincitament. Underkategori 2.4: Særlig støtte til oprettelse af lærepladser. Kategori 8-9: Opretholdelse af arbejdsløshedsunderstøttelse og støtte – Tidlig pensionering
 Kilde: Eurostat – Database til arbejdsmarkedspolitik (LMP)

Indkomstfordeling

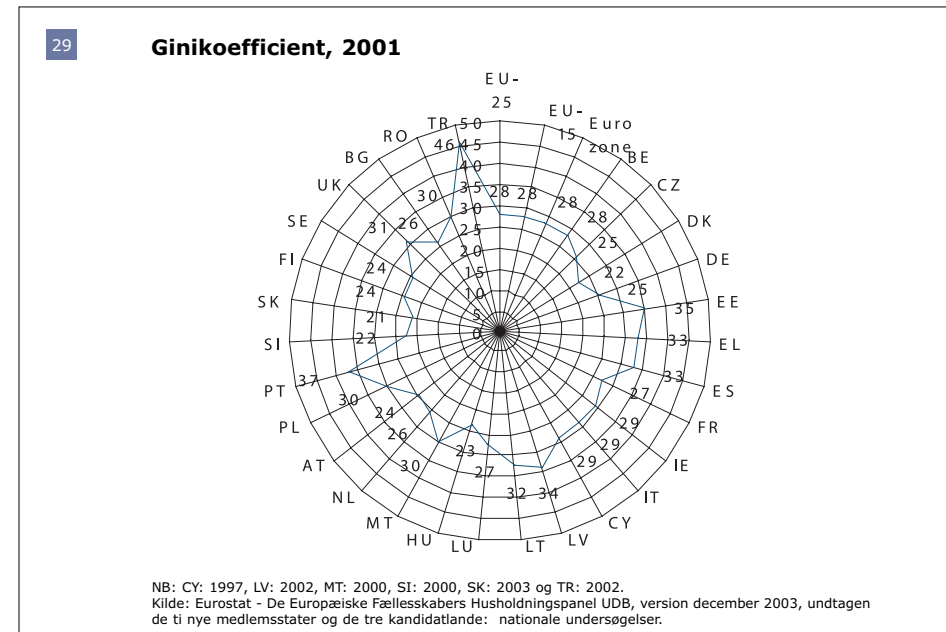
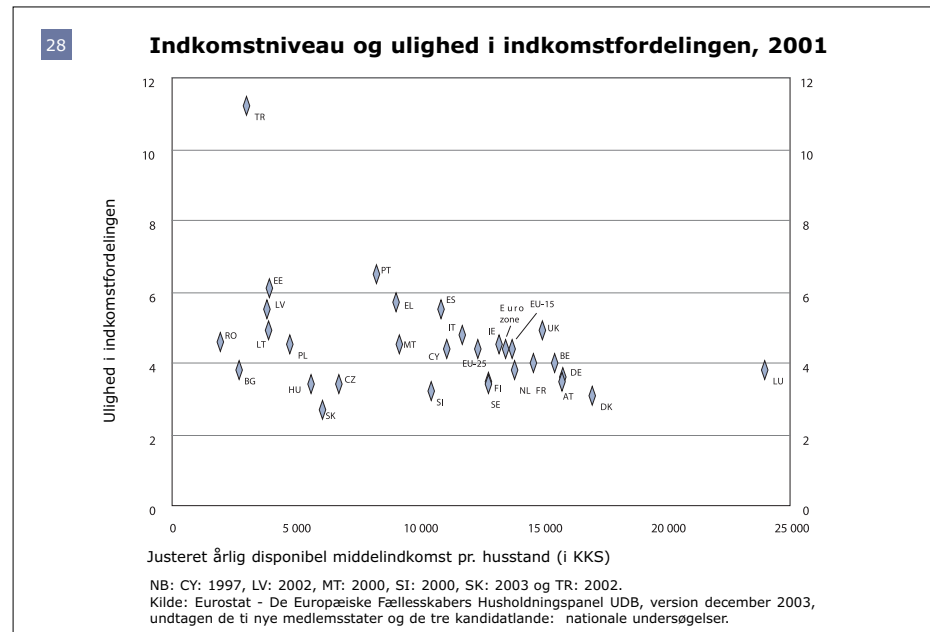
Som et befolkningsvægtet gennemsnit i EU-25 i 2001 modtog de rigeste 20 % af en medlemsstats befolkning 4,4 gange så meget af medlemsstatens samlede indkomst som de fattigste 20 % af medlemsstatens befolkning. Denne forskel mellem de mest velhavende og de fattigste er mindst i Danmark (3,2), efterfulgt af Sverige, Finland, Østrig og Tyskland. Den er størst i de sydlige medlemsstater samt Irland og Det Forenede Kongerige. Med undtagelse af de baltiske stater ligger intervallet i de nye medlemsstater generelt tæt på eller under EU-gennemsnittet.

Nøgleindikator

EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
4,4s	4,4s	4,4s	4,0	3,4	3,1	3,6	6,1	5,7	5,5	4,0	4,5	4,8	4,4	5,5	4,9	3,8	3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	2,7	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2

NB: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 og TR: 2002.

Kilde: Eurostat - De Europæiske Fællesskabers Husholdningspanel UDB, version december 2003, undtagen de ti nye medlemsstater og de tre kandidatlande: nationale undersøgelser.

Husstande med lav indkomst

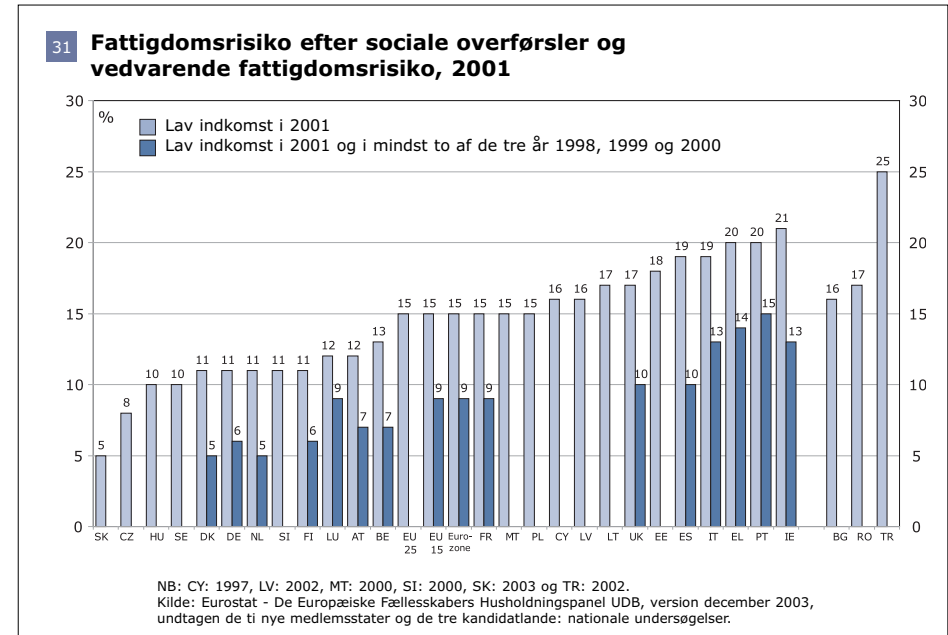
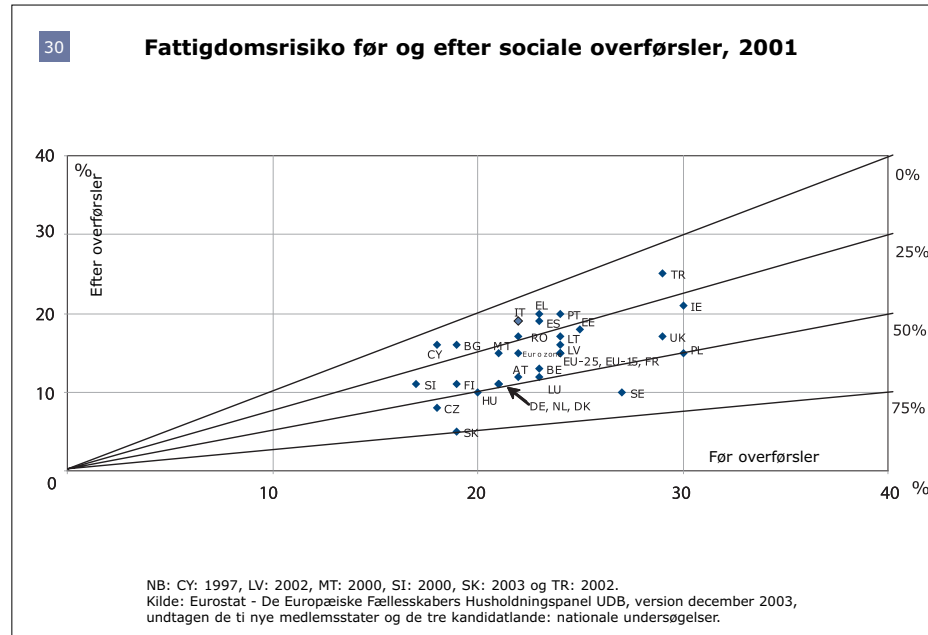
Ser man på den samlede befolkning, havde ca. 15 % af borgerne i EU-25 en justeret indkomst på under 60 % af deres respektive nationale middelindkomst i 2001. Dette tal svarer til ca. 68 mio. mennesker. Hvis man sætter 60 % af den nationale middelindkomst som fattigdomsgrænse, var andelen af fattigdomstruede forholdsvis høj i Irland (21 %), Middelhavslandene, de baltiske stater og Det Forenede Kongerige – og forholdsvis lav i Benelux-landene, Tyskland og Østrig, de nordiske medlemsstater og de central- og østeuropæiske lande. Blandt de »gamle« medlemsstater var den lavest i Sverige (10 %) og endnu lavere i visse »nye« lande, såsom Slovakiet (5 %) og Tjekkiet (8 %). I den forbindelse skal det erindres, at vi analyserer relativ fattigdom i hvert land og ikke absolut fattigdom i forhold til en uafhængig fattigdomsgrænse. De sociale ydelser (pensioner og andre overførsler) mindsker andelen af fattigdomstruede mennesker i alle lande, men i meget forskelligt omfang. Således spænder reduktionen fra 50 % eller derunder i Grækenland, Spanien, Irland, Portugal, Cypern og Malta til over 75 % i Sverige, Tjekkiet, Ungarn og Slovakiet.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Fattigdomsrisiko før sociale overførsler, 2001 (Procentdel af personer med en justeret disponibel indkomst før sociale overførsler under fattigdomsgrænsen, der er sat til 60 % af den justerede nationale disponible middelindkomst (efter sociale overførsler). Alders- og efterladtepensioner regnes som indkomst før overførsler og ikke som sociale overførsler.)																															
I alt	24s	24s	22s	23	18	21	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24	23	20	21	21	22	30	24	17	19	19	27	29	19	22	29
Kvinder	25s	25s	23s	25	19	24	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24	23	21	21	21	25	30	24	18	24	20	29	32	20	23	31
Mænd	23s	22s	21s	21	18	18	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24	24	20	21	21	19	31	25	17	17	17	25	26	18	22	28
Fattigdomsrisiko efter sociale overførsler, 2001 (Procentdel af personer med en justeret disponibel indkomst under fattigdomsgrænsen, der er sat til 60 % af den justerede nationale disponible middelindkomst.)																															
I alt	15s	15s	15s	13	8	11	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17	12	10	15	11	12	15	20	11	5	11	10	17	16	17	25
Kvinder	16s	17s	16s	15	8	12	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17	13	10	15	11	14	15	20	12	12	14	11	19	17	17	26
Mænd	14s	14s	14s	12	7	9	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17	12	10	15	12	9	16	20	10	3	9	10	15	14	17	25

NB: CY: 1997, LV: 2002, MT: 2000, SI: 2000, SK: 2003 og TR: 2002.

Kilde: Eurostat - De Europæiske Fællesskabers Husholdningspanel UDB, version december 2003, undtagen de ti nye medlemsstater og de tre kandidatlande: nationale undersøgelser.

Husstande uden job

En væsentlig årsag til fattigdom og social udstødelse er manglende job eller lavtlønnet beskæftigelse. I 2003 levede 10,1 % i alderen 18-59 år i husstande uden beskæftigelse i EU-25 (9,6 % i EU-15). For børn i alderen 0-17 år var disse tal 9,7 % i EU-25 og 9,8 % i EU-15.

Nøgleindikator

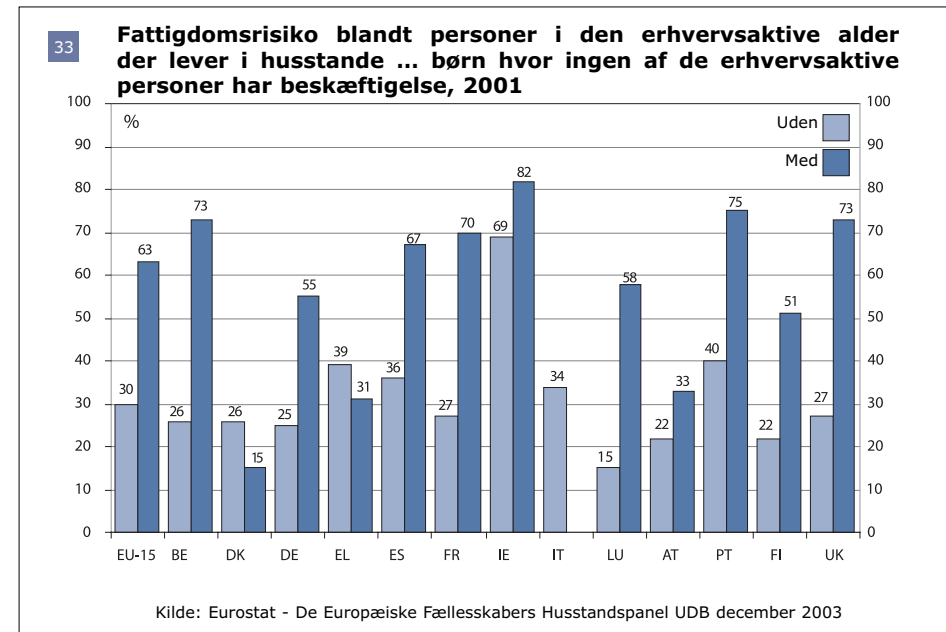
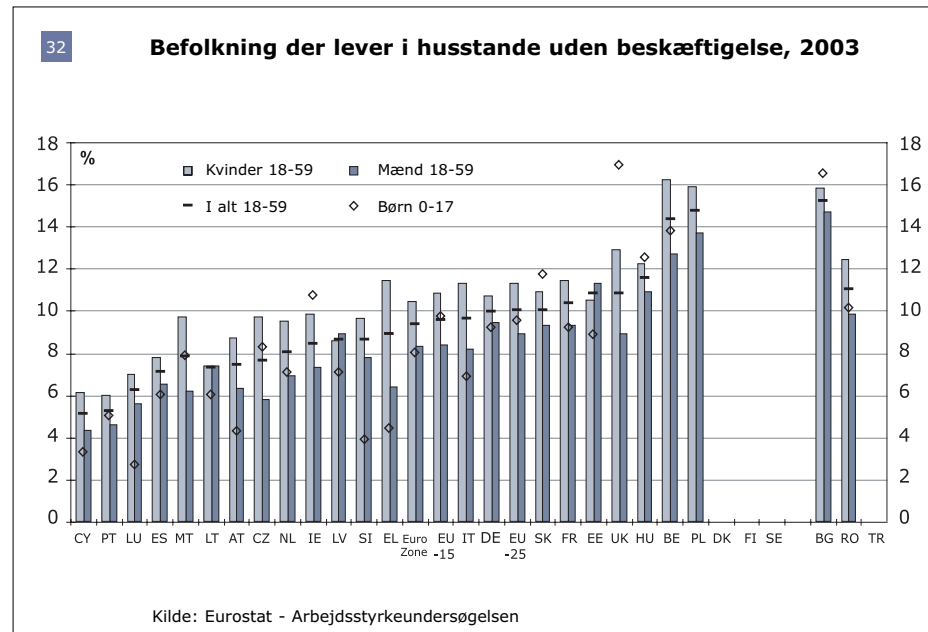
	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	
Personer i alderen 18-59 år i husstande uden beskæftigelse, 2003 (Procentdel af personer/kvinder/mænd i alderen 18-59 år, der lever i husstande, hvor ingen arbejder. Studerende i alderen 18-24 år, der lever i husstande, som udelukkende består af studerende i samme alder, medtages hverken i tæller eller nævner).																																
I alt	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7	10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4	6,3p	11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:		
Kvinder	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7	10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4	7,0p	12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:		
Mænd	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8	9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4	5,6p	10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:		

Kilde: Eurostat - Arbejdsstyrkeundersøgelsen

Børn i alderen 0-17 år, der lever i husstande uden beskæftigelse, 2003 (Procentdel af personer i alderen 0-17 år, der lever i husstande, hvor ingen arbejder)

	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4	9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1	2,8p	12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:
--	------	------	------	------	-----	------	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	-----	-----	------	-------	-----	-----	------	---	-----	-----	------	---	---	------	------	------	---

Kilde: Eurostat - Arbejdsstyrkeundersøgelsen

Kvinder og mænd i beslutningsprocessen

På EU-plan er kvindernes repræsentation i Europa-Parlamentet steget støt ved hvert valg siden 1984, og var i januar 2003 på 31 % (sidste valg: juni 1999). I de nationale parlamenter, hvor der er tale om etkammersystemer, og de øvrige nationale parlamenters andetkammer er kvinder fortsat underrepræsenteret i alle medlemsstater, idet den andel af pladser, der var besat af kvinder i disse organer, i 2003 svingede fra 8 % på Malta til 45 % i Sverige. (Der mangler data for Tjekkiet, Litauen, Malta og Polen).

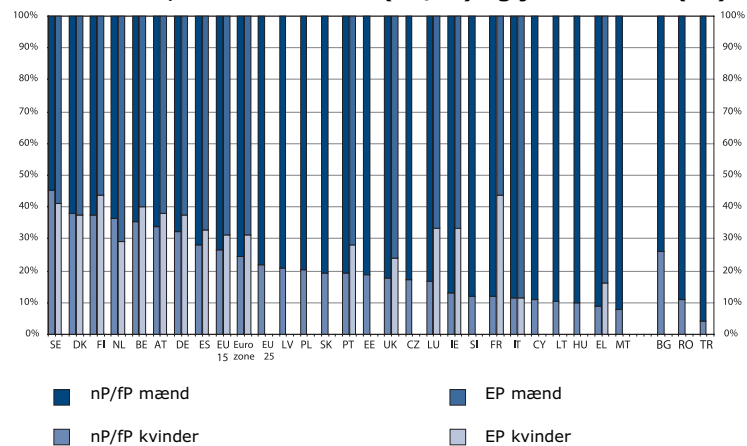
Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Den procentvise andel af kvinder i etkammer/andetkammer af nationale/føderale parlamenter og i Europa-Parlamentet, november 2003 (nP/fP) og januar 2004 (EP)																															
nP/fP	21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6	16,7	9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4
EP	-	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-	33,3	-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-

Noter: 1) nP/fP = nationalt parlament/føderalt parlament; EP=Europa-Parlamentet. 2) Data stammer fra nationale parlamenter d. 30. november 2003 og fra Europa-Parlamentet januar 2004. 3) For nP/fP er EU 25, EU 15 og Euro-område tallene det procentvise gennemsnit i de pågældende medlemsstater, medens EP tallene for EU 15 og Euro-området er den procentvise andel af kvinder blandt alle medlemmer af EP fra de respektive medlemsstater. For EP er det procentvise gennemsnit for de 15 medlemsstater 32,6 % og gennemsnittet for Euro-områdets medlemsstater 32,2 %.
 Kilde: Den inter-parlamentariske Union (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) og Europa-Parlamentet (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>)

34

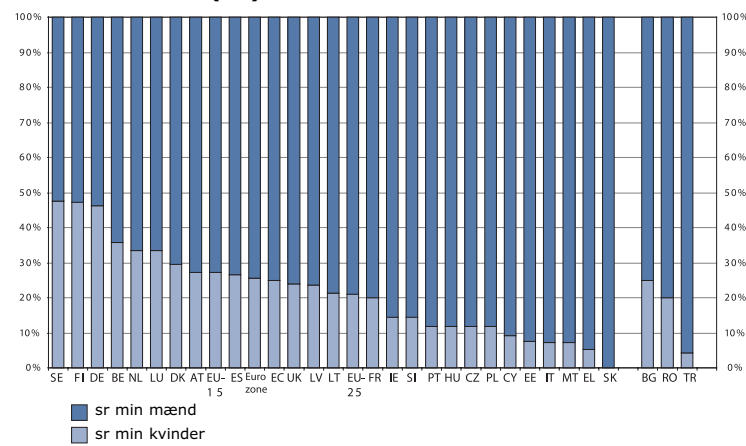
Den procentvise andel af kvinder og mænd i etkammer/andetkammer af nationale/føderale parlamenter og i Europa-Parlamentet, november 2003 (nP/fP) og januar 2004 (EP).

Kilde: Den inter-parlamentariske Union (<http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm>) og Europa-Parlamentet (<http://www.europarl.eu.int/whoswho/default.htm>)

35

Den procentvise andel af kvinder og mænd blandt senior ministre (sr min) i nationale regeringer og blandt kommissærer i Europa Kommissionen (EC) 2003.

Sources: National sources and the European Commission (http://europa.eu.int/comm/commissioners/index_en.htm).

Kvindes og mænds indtjening

I de gamle medlemsstater, EU-15, anslås det, at kvinders gennemsnitlige bruttotimeløn i 2001 var 16 % lavere end mænds bruttotimeløn. Statistikkerne for de nye medlemsstater er ikke helt sammenlignelige, men vil alligevel blive inkluderet i beskrivelserne. De mindste forskelle findes i Italien, Malta, Portugal og Slovenien, de største i Tjekkiet, Estland, Tyskland og Det Forenede Kongerige. På EU-plan har forskellen været den samme siden 1994, som er det første år, der foreligger data fra. For at mindske lønforskellene mellem mænd og kvinder skal der gøres noget ved både lønmæssig diskrimination og indirekte diskrimination i forbindelse med arbejdsmarkedsdeltagelse, erhvervsvalg og karrieremuligheder.

Nøgleindikator

Lønforskel mellem mænd og kvinder, ujusteret, 2001 (Forskel mellem mænds og kvinders gennemsnitlige bruttotimeløn i procent af mænds gennemsnitlige bruttotimeløn, beregnet på grundlag af alle lønmodtagere i alderen 16-64 år, der »arbejder mindst 15 timer om ugen«.)

2001 : 16s 12 26 15 21 24 18 17 14 17 6 26 16 16 18 19 10 19 20 15 10 11 20 17 18 21 : 18 :

Noter: EU-15: Vægtet gennemsnit af nationale værdier for de gamle medlemsstater anslået uden de manglende lande.

CZ: Kun fuldtidsbeskæftigede i virksomheder med over 9 ansatte.

CY, BG: Kun fuldtidsbeskæftigede.

LU: 1996-data.

HU: Kun fuldtidsbeskæftigede i virksomheder med over 5 ansatte.

NL: Data er baseret på årsindtjening inklusive overtidsbetaling og ikke-regelmæssige betalinger.

PL: Kun beskæftigede i virksomheder med over 9 ansatte.

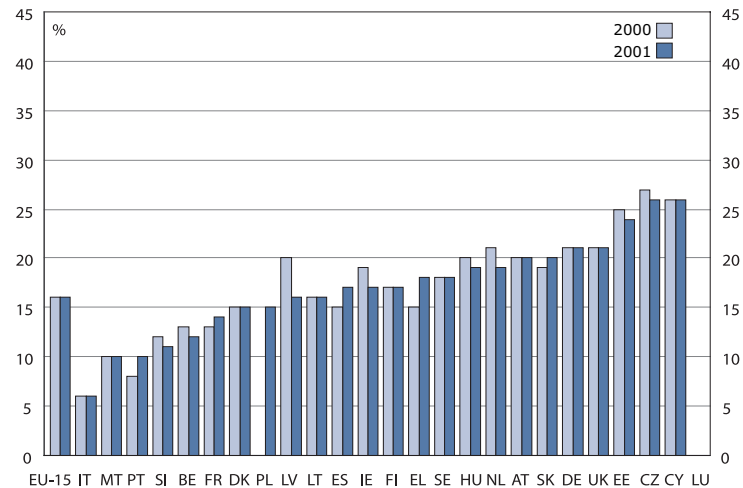
SI: Ansatte i offentlige virksomheder og ansatte i private virksomheder med over 2 ansatte.

SE: Data er baseret på månedslønninger omregnet til fuldtidsækvivalenter, ikke timeløn.

Kilde: Eurostat - De Europæiske Fællesskabers Husholdningspanel UDB, version december 2003 (undtagen FR, NL, SE samt tiltrædelses- og kandidatlande: nationale undersøgelser).

36

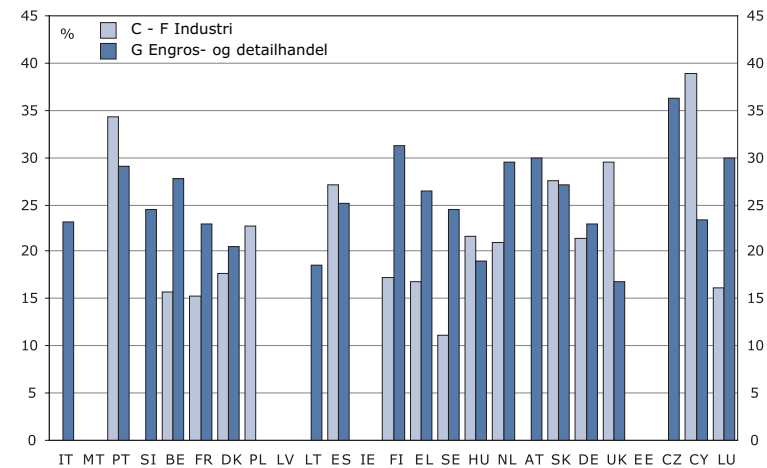
Lønforskel mellem mænd og kvinder, ujusterede, 2000 og 2001

Kilde: Eurostat - De Europæiske Fællesskabers Husholdningspanel UDB version, december 2003 (undtagen FR, NL, SE og de nye medlemsstater: nationale undersøgelser).

37

Forskel mellem mænds og kvinders årlige gennemsnitslønninger i procent af mænds årlige gennemsnitslønninger (fuldtidsansatte i sektion C - F og G (NACE rev. 1)) 2001.

Noter: Referenceår ES (sektion C - F): 2000 og FR, LU, PT, HU (sektion G): 2000. Søjlerne følger samme orden som søjlerne i den foregående figur for at lette sammenligningen mellem de to figurer.
Kilde: Eurostat, Harmoniserede lønstatistikker

Forventet levealder og sundhedstilstand

Den forventede levealder bliver stadig længere og var i 2001 81,6 år for kvinder og 75,5 år for mænd i EU-15. I alle 25 medlemsstater og 3 kandidatlande lever kvinder længere end mænd. I EU-15 kunne kvinder i 1996 forvente at leve til det 66. år og mænd til det 63. år uden at pådrage sig handicap.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
--	-------	-------	-----------	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	----

Forventet levetid ved fødslen, 2001 (Det gennemsnitlige antal år, et nyfødt barn kan forvente at leve, hvis det i hele sit liv udsættes for de nuværende dødelighedsvilkår (aldersspecifikke dødsandsynligheder))

Kvinder	: 81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4	80,8	76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	82,0	75,3	74,8	71,0
Mænd	: 75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,7	76,1	65,2	65,9	75,3	68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4

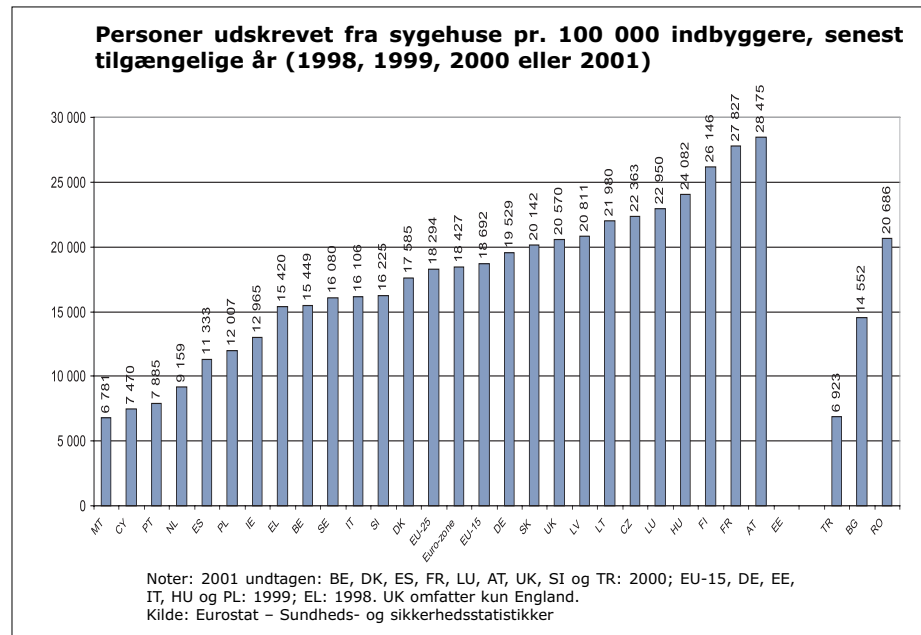
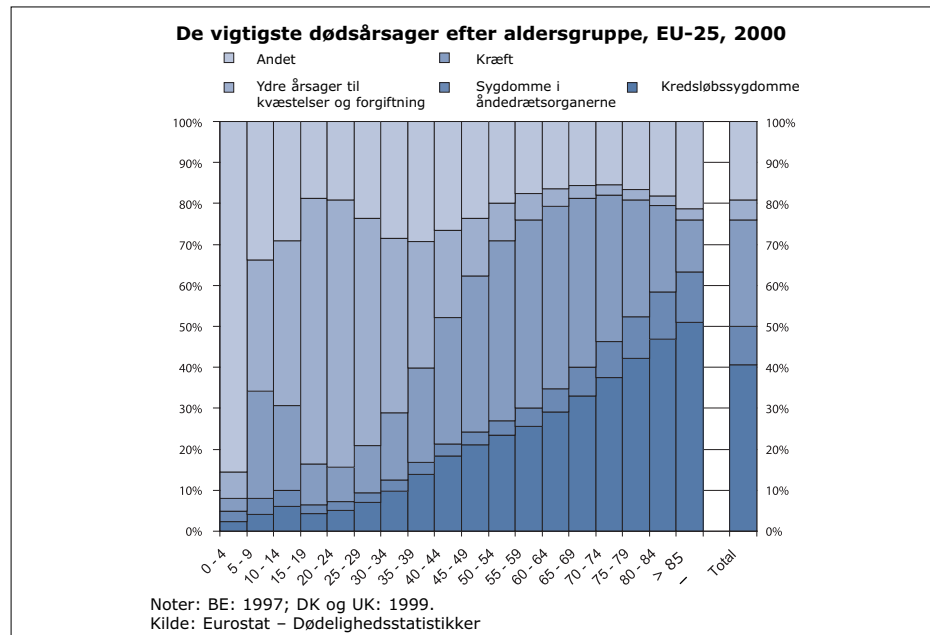
NB: DE og UK: 2000-data.

Kilder: Eurostat – Demografiske statistikker, TR: Europarådet

Forventet levetid, ved fødslen, uden handicap, 1996

Kvinder	: 66	: 69	: 62	69	: 70	68	63	67	70	: : : 64	: : 63	66	: 61	: : 59	: 62	: : 61	: : 56	: 61	: : 62	: : 61	: : 61	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59
Mænd	: 63	: 65	: 62	63	: 67	65	60	64	67	: : : 61	: : 63	62	: 59	: : 56	: 61	: : 61	: : 56	: 61	: : 61	: : 61	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59	: : 59

Kilde: Eurostat – Dødelighedsstatistikker og De Europæiske Fællesskabers Husstandspanel

Ulykker og erhvervsrelaterede helbredsproblemer

Ca. 3,8 % af arbejdstagerne i EU var i 2001 ude for en arbejdsulykke, der resulterede i mere end tre dages fravær, mens tallet var 6,1 % for arbejdsulykker, der indebærer ingen eller højst tre dages fravær. Siden 1994 er antallet af arbejdsulykker med over tre dages fravær faldet med 15 % (værdien af 1998-indeksstallet = 100 var 94 i 2001 og 111 i 1994). I 1998-99 havde 5,4 % af alle lønmodtagere om året erhvervsrelaterede helbredsproblemer. Ca. 500 mio. arbejdsdage gik tabt i 2000 på grund af arbejdsulykker (150 mio. dage) og erhvervsrelaterede helbredsproblemer (350 mio. dage). Antallet af dræbte i vejtrafikken er faldet med ca. 46 % siden 1970, men der blev alligevel registreret ca. 40 000 trafikdræbte på vejene i EU-15 i 2001.

Nøgleindikator

	EU-25	EU-15	Euro-zone	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR
Arbejdsulykker – alvorlige ulykker, 2001 (Indeks over antallet af alvorlige arbejdsulykker pr. 100 000 beskæftigede (1998=100))																															
I alt	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85	97	86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90
Kvinder	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87	101	90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:
Mænd	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87	98	85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:

Noter: PT: 2000-tal. De aggregerede 2001-data for EU-25, EU-15 og Euro-området er foreløbige på grund af manglende data for PT (data for 2000).

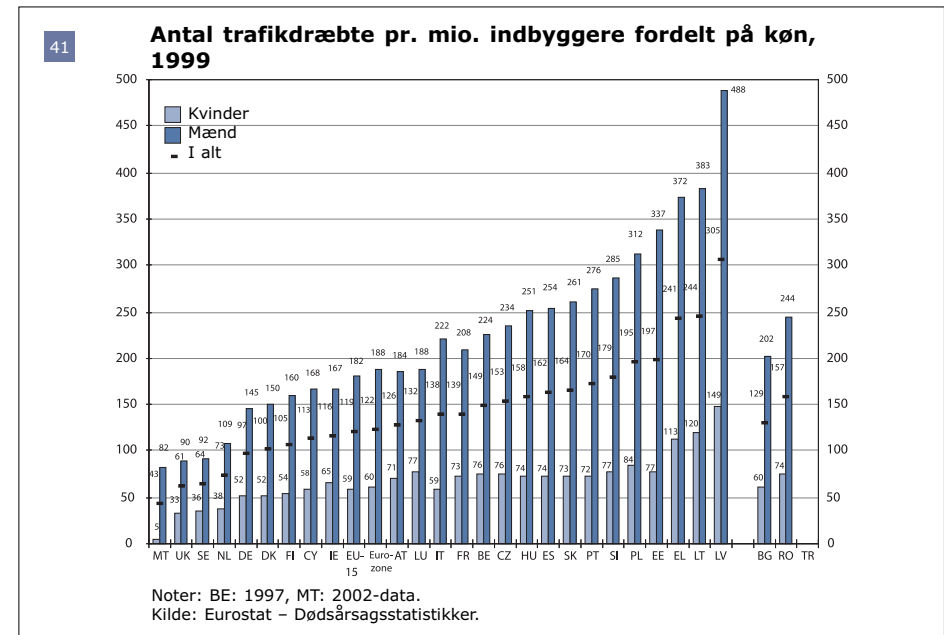
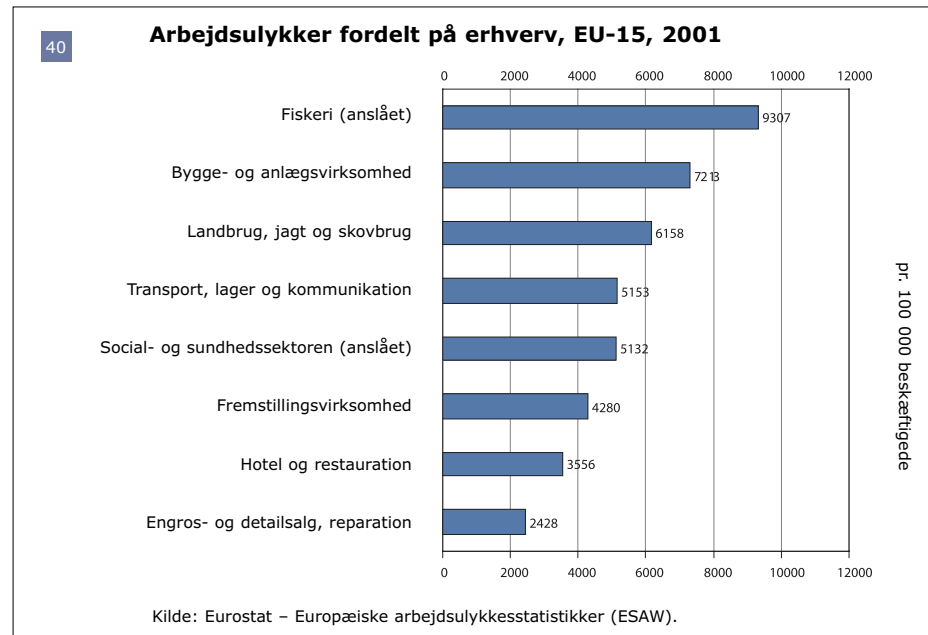
Kilde: Eurostat – Europæiske arbejdsulykkesstatistikker (ESAW)

Arbejdsulykker – ulykker med dødelig udgang, 2001 (Indeks over antallet af arbejdsulykker med dødelig udgang pr. 100 000 beskæftigede (1998=100))

	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105	37i	71	48i	79	94	92	104	105	71	98*	105	92	100	97	92
--	-----	-----	-----	-----	----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----	-----	-----	-----	----	-----	----	----	----	-----	-----	----	-----	-----	----	-----	----	----

Noter: PT: 2000-data. CY, LU, MT: værdierne er baseret på få dræbte om året. De samlede tal for 2001 for EU-25, EU-15 og Eurozonen er foreløbige, da der mangler data for PT (2000-data er anvendt).

Kilde: Eurostat – Europæiske arbejdsulykkesstatistikker (ESAW)

Bilag 2: Sociale nøgleindikatorer i medlemsstaterne og kandidatlandene

Der står forklarende noter til disse nøgleindikatorer lige efter tabellen

Nr.	Nøgleindikator	Enhed	År	EU-25	EU-15	Euro-zonen	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU
3	Ældreforsørgerbyrden	%	2003	24,1	25,0e	24,8	26,0	19,7	22,3	25,9	23,5e	26,0e	25,1e	25,1	16,4	26,9e	17,6e	23,3	22,0	20,9
4	Nettomigration	pr. 1 000 indb	2002	2,8e	3,3e	:	3,9	1,2	1,8	2,7	0,1	2,9	5,5	1,1	8,3	6,1	9,7	-0,8	-0,6	5,9
5t	Unge uddannelsesniveaueu - i alt	%	2002	76,6p	73,8p	72,8	81,1	91,7	79,6	73,3	80,4	81,3	64,9	81,7	83,9	69,1	85,3	73,2b	79,3b	69,8
5f	Unge uddannelsesniveaueu - kvinder	%	2002	79,5p	76,8p	76,1	84,7	91,7	82,3	73,8	87,1	85,9	71,9	82,8	88,1	74,0	90,3	82,2b	80,5b	65,5
5m	Unge uddannelsesniveaueu - mænd	%	2002	73,7p	70,8p	69,4	77,6	91,8	76,8	72,6	73,7	76,3	58,2	80,5	79,7	64,2	79,6	64,4b	78,1b	74,0
6t	Livslang uddannelse - i alt	%	2002	8,0	8,5	5,5	6,5	5,9	18,4	5,8	5,2	1,2	5,0	2,7	7,7	4,6	3,7	8,2	3,3b	7,7
6f	Livslang uddannelse - kvinder	%	2002	8,6	9,2	5,6	6,3	5,7	20,7	5,5	6,7	1,1	5,4	3,0	8,8	4,7	3,8	10,9	4,2b	6,4
6m	Livslang uddannelse - mænd	%	2002	7,4	7,9	5,5	6,8	6,1	16,2	6,1	3,6	1,2	4,5	2,4	6,5	4,5	3,6	5,2	2,3b	8,9
7at	Beskæftigelsesfrekvens - i alt	%	2002	62,9	64,3	62,4	59,9	65,4	75,9	65,3	62,0	56,7	58,4	63,0	65,3	55,5	68,6	60,4	59,9	63,7
7af	Beskæftigelsesfrekvens - kvinder	%	2002	54,7	55,6	53,1	51,4	57,0	71,7	58,8	57,9	42,5	44,1	56,7	55,4	42,0	59,1	56,8	57,2	51,6
7am	Beskæftigelsesfrekvens - mænd	%	2002	71,0	72,8	71,7	68,3	73,9	80,0	71,7	66,5	71,4	72,6	69,5	75,2	69,1	78,9	64,3	62,7	75,6
7bt	Beskæft.frekvens for ældre arbejdstagere - i alt	%	2002	38,7	40,1	36,4	26,6	40,8	57,9	38,6	51,6	39,7	39,7	34,8	48,1	28,9	49,4	41,7	41,6	28,3
7bf	Beskæft.frekvens for ældre arbejdstagere - kvinder	%	2002	29,1	30,5	26,4	17,5	25,9	50,4	30,1	46,5	24,4	22,0	30,6	30,8	17,3	32,2	35,2	34,1	18,6
7bm	Beskæft.frekvens for ældre arbejdstagere - mænd	%	2002	48,9	50,1	46,8	36,0	57,2	64,5	47,1	58,4	56,0	58,6	39,3	65,1	41,3	67,3	50,5	51,5	37,9
8at	Ledighedsfrekvens - i alt	%	2002	8,8	7,7	8,4	7,3	7,3	4,6	8,6	9,5	10,0	11,3	8,8	4,3	9,0	3,9	12,6	13,6	2,8
8af	Ledighedsfrekvens - kvinder	%	2002	9,8	8,7	9,9	8,2	9,0	4,7	8,4	8,9	15,0	16,4	10,0	4,0	12,2	4,9	11,4	13,4	3,9
8am	Ledighedsfrekvens - mænd	%	2002	8,0	6,9	7,3	6,6	6,0	4,4	8,7	10,1	6,6	8,0	7,7	4,6	7,0	3,0	13,6	13,7	2,1
8bt	Langtidsledighedsfrekvens - i alt	%	2002	3,8	3,0	3,5	3,5	3,7	0,9	4,0	4,8	5,1	3,9	2,8	1,3	5,3	0,8	5,8	7,0	0,8
8bf	Langtidsledighedsfrekvens - kvinder	%	2002	4,5	3,6	4,4	4,1	4,5	0,9	4,1	3,8	8,3	6,3	3,3	0,7	7,2	1,2	5,0	6,9	1,0
8bm	Langtidsledighedsfrekvens - mænd	%	2002	3,3	2,6	2,9	3,1	2,9	0,8	3,9	5,7	3,0	2,3	2,2	1,7	4,1	0,5	6,5	7,2	0,6
9	Udgifter til social sikring i procent af BNP	%	2001	:	27,5	27,4	27,5	:	29,5	29,8	:	27,2	20,1	30,0	14,6	25,6	:	:	:	21,2
10	Alders- og efterladteydelse i procent af de samlede sociale ydelser	%	2001	:	46,1	46,4	43,7	:	38,0	42,5	:	51,3	45,3	43,7	24,8	62,3	:	:	:	39,4
11	Offentlige udgifter til aktive arbejdsmarkedsforanstaltninger i procent af BNP	%	2001	:	0,663	:	0,952	:	1,624	0,887	:	0,264	0,658	0,873	0,710	0,509	:	:	:	:
12	Ulighed i indkomstfordelingen	Kvotient	2001	4,4s	4,4s	4,4s	4,0	3,4	3,1	3,6	6,1	5,7	5,5	4,0	4,5	4,8	4,4	5,5	4,9	3,8
13at	Fattigdomsrisiko for sociale overførsler - i alt	%	2001	24s	24s	22s	23	18	21	21	25	23	23	24	30	22	18	24	24	23
13af	Fattigdomsrisiko for sociale overførsler - kvinder	%	2001	25s	25s	23s	25	19	24	23	26	24	25	24	32	23	20	25	24	23
13am	Fattigdomsrisiko for sociale overførsler - mænd	%	2001	23s	22s	21s	21	18	18	20	25	21	22	23	29	21	17	24	24	24
13bt	Fattigdomsrisiko efter sociale overførsler - i alt	%	2001	15s	15s	15s	13	8	11	11	18	20	19	15	21	19	16	16	17	12
13bf	Fattigdomsrisiko efter sociale overførsler - kvinder	%	2001	16s	17s	16s	15	8	12	12	19	22	20	16	23	20	18	16	17	13
13bm	Fattigdomsrisiko efter sociale overførsler - mænd	%	2001	14s	14s	14s	12	7	9	10	17	19	17	15	20	19	15	16	17	12
14at	Personer i alderen 18-59 år, der lever i husstande uden beskæftigelse - i alt	%	2003	10,1e	9,6e	9,4e	14,4	7,7	:	10,0p	10,9	9,0	7,2	10,4p	8,5p	9,7	5,2	8,7	7,4	6,3p
14af	Personer i alderen 18-59 år, der lever i husstande uden beskæftigelse - kvinder	%	2003	11,3e	10,8e	10,4e	16,2	9,7	:	10,7p	10,5	11,4	7,8	11,4p	9,8p	11,3	6,1	8,6	7,4	7,0p
14am	Personer i alderen 18-59 år, der lever i husstande uden beskæftigelse - mænd	%	2003	8,9e	8,4e	8,3e	12,7	5,8	:	9,4p	11,3	6,4	6,5	9,3p	7,3p	8,2	4,3	8,9	7,4	5,6p
14b	Børn i alderen 0-17 år, der lever i husstande uden beskæftigelse	%	2003	9,6e	9,8e	8,1e	13,9	8,4	:	9,3p	9,0	4,5	6,1	9,3p	10,8p	7,0	3,4	7,2	6,1	2,8p
15af	Den procentvise andel af kvinder i etkammer/andetkammer af nationalt/føderalt parlament og i Europa-Parlamentet Kvinders repræsentation i nationale parlamenter	%	11/2003	21,4i	25,8i	24,6i	35,3	17,0	38,0	32,2	18,8	8,7	28,3	12,2	13,3	11,5	10,7	21,0	10,6	16,7
15bf	Ujusteret lønforskel mellem mænd og kvinder	%	01/2004	-	31,0i	31,5i	40,0	-	37,5	37,4	-	16,0	32,8	43,7	33,3	11,5	-	-	-	33,3
16	Ujusteret lønforskel mellem mænd og kvinder	%	2001	:	16s	:	12	26	15	21	24	18	17	14	17	6	26	16	16	18
17af	Forventet levetid ved fødslen - kvinder	År	2001	:	81,6	81,8	80,1	78,6	79,3	81,0	76,4	80,7	82,9	82,9	79,6	82,8	81,0	76,6	77,4	80,8
17am	Forventet levetid ved fødslen - mænd	År	2001	:	75,5	75,4	74,5	72,1	74,7	75,0	64,9	75,4	75,6	75,5	74,6	76,7	76,1	65,2	65,9	75,3
17bf	Forventet levetid (ved fødslen) uden handicap - kvinder	År	1996	:	66	:	69	:	62	69	:	70	68	63	67	70	:	:	:	64
17bm	Forventet levetid (ved fødslen) uden handicap - mænd	År	1996	:	63	:	65	:	62	63	:	67	65	60	64	67	:	:	:	61
18at	Alvorlige arbejdsulykker - i alt	Indekstal (1998 = 100)	2001	94p	94p	92p	83	91	82	88	132	86	106	98	105	92	112	116	85	97
18af	Alvorlige arbejdsulykker - kvinder	Indekstal (1998 = 100)	2001	100p	100p	98p	88	97	88	94	181	77	110	110	173	88	123	:	87	101
18am	Alvorlige arbejdsulykker - mænd	Indekstal (1998 = 100)	2001	93p	93p	92p	84	89	83	89	120	89	108	94	91	96	100	:	87	98
18b	Arbejdsulykker med dødelig udgang	Indekstal (1998 = 100)	2001	80p	79p	77p	124	96	55	65	78	78	81	79	43	62	62i	140	105	37i

HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	BG	RO	TR	Nøgleindikator	Nr.
22,4	18,2	20,3	22,8	18,4	24,7	21,0	16,5	22,9	26,5	23,7e	24,9	20,6	:	/Eldreforsørgerbyrden	3
0,3	4,8e	1,7	3,2	-0,3	6,8	1,1	0,2	1,0	3,5	2,1e	0,0	-0,1	1,4e	Nettomigration	4
85,7	39,0	73,3	85,0	88,1	43,7	90,0	94,0	86,2	86,7	77,2p	77,5	75,3	:	Unge uddannelsesniveau – i alt	5t
85,8	42,2	76,7	84,4	91,3	52,0	92,3	95,3	90,4	88,3	78,5p	80,2	77,3	:	Unge uddannelsesniveau – kvinder	5f
85,5	36,1	70,0	85,6	84,8	35,4	87,9	92,6	81,9	85,2	75,9p	75,0	73,1	:	Unge uddannelsesniveau – mænd	5m
3,3	4,4	16,4	7,5	4,3	2,9	9,1	9,0	18,9	18,4	22,3	1,3	1,1	:	Livslang uddannelse – i alt	6t
3,7	3,8	15,9	7,4	4,7	3,3	9,4	9,4	21,4	21,2	26,3	1,3	1,0	:	Livslang uddannelse – kvinder	6f
2,9	4,9	16,9	7,6	3,9	2,4	8,8	8,7	16,5	15,7	18,6	1,4	1,2	:	Livslang uddannelse – mænd	6m
56,6	54,5	74,4	69,3	51,5	68,2	63,4	56,8	68,1	73,6	71,7	50,6	57,6	45,6	Beskæftigelsesfrekvens – i alt	7at
50,0	33,6	66,2	63,1	46,2	60,8	58,6	51,4	66,2	72,2	65,3	47,5	51,8	25,5	Beskæftigelsesfrekvens – kvinder	7af
63,5	75,3	82,4	75,7	56,9	75,9	68,2	62,4	70,0	74,9	78,0	53,7	63,6	65,5	Beskæftigelsesfrekvens – mænd	7am
26,6	30,3	42,3	30,0	26,1	50,9	24,5	22,8	47,8	68,0	53,5	27,0	37,3	33,8	Beskæft.frekvens for ældre arbejdstagere – i alt	7bt
18,5	11,8	29,9	20,9	18,9	41,9	14,2	9,5	47,2	65,6	44,7	18,2	32,6	21,0	Beskæft.frekvens for ældre arbejdstagere – kvinder	7bf
36,7	50,4	54,6	39,8	34,5	61,2	35,4	39,1	48,5	70,4	62,6	37,0	42,7	47,3	Beskæft.frekvens for ældre arbejdstagere – mænd	7bm
5,6	7,4	2,7	4,3	19,8	5,1	6,1	18,7	9,1	4,9	5,1	17,8	7,5	10,3	Ledighedsfrekvens – i alt	8at
5,1	9,5	3,0	4,5	20,7	6,1	6,5	18,9	9,1	4,6	4,5	17,0	7,1	9,4	Ledighedsfrekvens – kvinder	8af
6,0	6,5	2,5	4,1	19,0	4,2	5,8	18,6	9,1	5,3	5,6	18,5	7,8	10,7	Ledighedsfrekvens – mænd	8am
2,4	3,2	0,7	0,8	10,9	1,8	3,3	12,1	2,3	1,0	1,1	11,9	3,8	3,2	Langtidsledighedsfrekvens – i alt	8bt
2,1	2,4	0,8	1,1	12,3	2,2	3,4	12,5	2,0	0,8	0,7	11,5	3,7	3,6	Langtidsledighedsfrekvens – kvinder	8bf
2,7	3,4	0,6	0,6	9,7	1,4	3,3	11,7	2,5	1,2	1,4	12,3	3,8	3,0	Langtidsledighedsfrekvens – mænd	8bm
19,9	18,3	27,6	28,4	:	23,9	25,6	19,1	25,8	31,3	27,2	:	:	:	Udgifter til social sikring i procent af BNP	9
42,6	53,8	41,8	49,5	:	45,7	45,5	39,8	36,6	39,0	46,5	:	:	:	Alders- og efterladteydelse i procent af de samlede sociale ydelser	10
:	:	0,920	0,423	:	0,248	:	:	0,692	1,341	0,073	:	:	:	Offentlige udgifter til aktive arbejdsmarkedsforanstaltninger i procent af BNP	11
3,4	4,5	3,8	3,5	4,5	6,5	3,2	2,7	3,5	3,4	4,9	3,8	4,6	11,2	Ulighed i indkomstfordelingen	12
20	21	21	22	30	24	17	19	19	27	29	19	22	29	Fattigdomsrisiko for sociale overførsler – i alt	13at
21	21	21	25	30	24	18	24	20	29	32	20	23	31	Fattigdomsrisiko for sociale overførsler – kvinder	13af
20	21	21	19	31	25	17	17	17	25	26	18	22	28	Fattigdomsrisiko for sociale overførsler – mænd	13am
10	15	11	12	15	20	11	5	11	10	17	16	17	25	Fattigdomsrisiko efter sociale overførsler – i alt	13bt
10	15	11	14	15	20	12	12	14	11	19	17	17	26	Fattigdomsrisiko efter sociale overførsler – kvinder	13bf
10	15	12	9	16	20	10	3	9	10	15	14	17	25	Fattigdomsrisiko efter sociale overførsler – mænd	13bm
11,6b	7,9	8,1	7,5p	14,8p	5,3	8,7	10,1	:	:	10,9	15,3	11,1	:	Personer i alderen 18-59 år, der lever i husstande uden beskæftigelse – i alt	14at
12,2b	9,7	9,5	8,7p	15,9p	6,0	9,6	10,9	:	:	12,9	15,8	12,4	:	Personer i alderen 18-59 år, der lever i husstande uden beskæftigelse – kvinder	14af
10,9b	6,2	6,9	6,3p	13,7p	4,6	7,8	9,3	:	:	8,9	14,7	9,8	:	Personer i alderen 18-59 år, der lever i husstande uden beskæftigelse – mænd	14am
12,6b	8,0	7,2	4,4p	:	5,1	4,0	11,8	:	:	17,0	16,6	10,2	:	Børn i alderen 0-17 år, der lever i husstande uden beskæftigelse	14b
9,8	7,7	36,7	33,9	20,2	19,1	12,2	19,3	37,5	45,3	17,9	26,3	10,7	4,4	Den procentvise andel af kvinder i etkammer/andetkammer af nationalt/føderalt parlament og i Europa-Parlamentet Kvinders repræsentation i nationale parlamenter	15af
-	-	29,0	38,1	-	28,0	-	-	43,8	40,9	24,1	-	-	-	Ujusteret lønforskel mellem mænd og kvinder	15bf
19	10	19	20	15	10	11	20	17	18	21	:	18	:	Ujusteret lønforskel mellem mænd og kvinder	16
76,4	81,1	80,7	81,7	78,3	80,3	80,3	77,8	81,5	82,1	80,2	75,3	74,8	71,0	Forventet levetid ved fødslen - kvinder	17af
68,1	76,4	75,8	75,9	70,2	73,6	72,3	69,6	74,6	77,6	75,5	68,5	67,7	66,4	Forventet levetid ved fødslen - mænd	17am
:	:	63	66	:	61	:	:	59	:	62	:	:	:	Forventet levetid (ved fødslen) uden handicap - kvinder	17bf
:	:	63	62	:	59	:	:	56	:	61	:	:	:	Forventet levetid (ved fødslen) uden handicap - mænd	17bm
86	99	92	83	78	88	94	84	87b	113	110	87	113	90	Alvorlige arbejdsulykker – i alt	18at
90	89	:	73	:	87	95	83	87b	106	111	:	112	:	Alvorlige arbejdsulykker – kvinder	18af
85	101	:	86	:	89	92	84	87b	116	108	:	117	:	Alvorlige arbejdsulykker – mænd	18am
71	48i	79	94	92	104	105	71	98b	105	92	100	97	92	Arbejdsulykker med dødelig udgang	18b

Forklarende noter til nøgleindikatorerne

- 3 I EU-25 udgjorde antallet af personer på 65 år og derover 24,1 % af den del af befolkningen, der betragtes som værende i den erhvervsaktive alder (15-64 år) i 2003.
- 4 Forskellen mellem indvandring og udvandring var for EU-15 i 2002 +2,8 pr. 1 000 indbyggere (flere indvandrere).
- 5t I 2002 havde 76,6 % af indbyggerne i EU-25 afsluttet en uddannelse på mindst gymnasialt niveau eller tilsvarende (Baccalauréat, Abitur, lærlingeuddannelse eller lignende).
- 6t I EU-25 havde 8,0 % af de 25-64-årige deltaget i almen eller erhvervsfaglig undervisning i løbet af de seneste fire uger forud for undersøgelsen i 2002.
- 7at 62,9 % af de 15-64-årige i EU-25 var i beskæftigelse i 2002.
- 7bt 38,7 % af de 55-64-årige i EU-25 var i beskæftigelse i 2002.
- 8at 8,8 % af den erhvervsaktive befolkning (arbejdsstyrken, dvs. personer i arbejde og arbejdssøgende på 15-74 år) i EU-25 var ledig i 2002.
- 8bt I 2002 havde 3,8 % af den erhvervsaktive befolkning (arbejdsstyrken, dvs. personer i arbejde og arbejdssøgende på 15-74 år) i EU-25 været ledig i mindst et år.
- 9 I 2001 udgjorde udgifterne til social sikring 27,5 % af bruttonationalproduktet (BNP) i EU-15.
- 10 I EU-25 udgør alders- og efterladteydelse den største del af udgifterne til social sikring (46,1 % af de samlede ydelser i 2001).
- 11 I 2001 udgjorde de offentlige udgifter til aktive arbejdsmarkedsforanstaltninger 0,663 % af bruttonationalproduktet (BNP) i EU-15.
- 12 Som et befolkningsvægtet gennemsnit i EU-25 i 2001 modtog de rigeste 20 % af en medlemsstats befolkning 4,4 gange så meget af medlemsstatens samlede indkomst som de fattigste 20 % af medlemsstatens befolkning.
- 13at I 2001 ville 24 % af befolkningen i EU-25 før sociale overførsler have levet under fattigdomsgrænsen, der er fastsat til 60 % af den nationale justerede disponible middelindkomst. Alders- og efterladtepenioner regnes som indkomst før overførsler og ikke som sociale overførsler.
- 13bt I 2001 levede 15 % af befolkningen i EU-25 efter sociale overførsler rent faktisk under fattigdomsgrænsen, der er fastsat til 60 % af den nationale justerede disponible middelindkomst (efter sociale overførsler).
- 14at I EU-25 levede 10,1 % af befolkningen i alderen 18-59 år i husstande, hvor ingen havde arbejde i 2003. Studerende i alderen 18-24 år, der lever i husstande, som udelukkende består af studerende i samme alder, medtages hverken i tæller eller nævner.
- 14b I EU-25 levede 9,7 % af børnene i alderen 0-17 år i husstande, hvor ingen havde arbejde i 2003.
- 15af I Sverige var 45,3 % af pladserne (formand og medlemmer) i etkammer/andetkammer af det nationale/føderale parlament (etkammersystem i Sverige) besat af kvinder i november 2003.
- 15bf I Europaparlamentet var 40,9% af de svenske mandater i januar 2004 besat af kvinder.
- 16 I EU-15 lå kvinders gennemsnitlige bruttotimeløn 16 % under mænds gennemsnitlige bruttotimeløn i 2001. Befolkningen består af alle lønmodtagere i alderen 16-64 år, der »arbejder mindst 15 timer om ugen«.
- 17a Det gennemsnitlige antal år, en nyfødt pige/dreng kunne forvente at leve, hvis hun/han i hele sit liv havde samme dødelighedsvilkår som i 2001 (aldersspecifikke døds sandsynligheder) var i EU-15 81,6/75,5 år.
- 17b Gennemsnitligt bør en kvindelig/mandlig borger i EU-15 kunne leve til det 66./63. år uden handicap (1996-data).
- 18at I EU-25 forekom der 6 % færre alvorlige arbejdsulykker (der medførte over tre dages fravær) pr. 100 000 beskæftigede i 2001 end i 1998.
- 18b I EU-25 forekom der 20 % færre arbejdsulykker med dødelig udgang pr. 100 000 beskæftigede i 2001 end i 1998.

Bilag 3: Symboler, landekoder og landegrupper, øvrige forkortelser og akronymer

Symboler

Symboler anvendt i tabellerne

De særlige værdier er koder, der erstatter virkelige data:

:	foreligger ikke
0	under halvdelen af den anvendte enhed
-	anvendes ikke eller faktisk lig nul eller nul som standard

Påtegninger er koder, som tilføjes til dataene og definerer et særligt træk:

b	databrud (jf. forklarende tekster)
e	skønnet værdi
f	prognose
i	der er flere informationer i noten efter tabellen (til hovedartiklen)
p	foreløbig
r	revideret værdi
s	Eurostat-skøn
u	upålidelige eller usikre data (jf. forklarende tekster)

Øvrige symboler

%	procent
---	---------

Landekoder og landegrupper

Landekoder

AT	Østrig	BE	Belgien	BG	Bulgarien	CY	Cypern
CZ	Tjekkiet	DE	Tyskland	DK	Danmark	EE	Estland
EL	Grækenland	ES	Spanien	FI	Finland	FR	Frankrig
HU	Ungarn	IE	Irland	IT	Italien	LU	Luxembourg
LV	Letland	LT	Litauen	MT	Malta	NL	Nederlandene
PL	Polen	PT	Portugal	RO	Rumænien	SE	Sverige
SI	Slovenien	SK	Slovakiet	TR	Tyrkiet	UK	Det Forenede Kongerige

Landegrupper

EU-25	De 25 EU-medlemsstater fra den 1.5.2004: BE, CZ, DK, DE, EE, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PL, PT, SI, SK, FI, SE og UK
EU-15	De 15 EU-medlemsstater til den 30.4.2004: BE, DK, DE, EL, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT, FI, SE og UK
Eurozonen	Eurozonen med 11 deltagerlande (BE, DE, ES, FR, IE, IT, LU, NL, AT, PT og FI) indtil 31.12.2000 og 12 deltagerlande fra 1.1.2001 (de 11 ovennævnte og EL).

De **gamle** medlemsstater er EU-15-medlemsstaterne.

De **nye** medlemsstater er Cypren, Tjekkiet, Estland, Ungarn, Letland, Litauen, Malta, Polen, Slovakiet og Slovenien.

Kandidatlandene i denne publikation er Bulgarien, Rumænien og Tyrkiet.

De **sydlige** medlemsstater er Grækenland, Spanien, Italien og Portugal.

De **nordiske** medlemsstater er Danmark, Finland og Sverige.

Benelux landene er Belgien, Nederlandene, og Luxembourg.

De **Baltiske** stater Estland, Letland og Litauen.

Øvrige forkortelser og akronymer

EU	Den Europæiske Union	Eurostat	De Europæiske Fællesskabers Statistiske Kontor
BNP	Bruttonationalprodukt	ILO	Den Internationale Arbejdsorganisation
LMP	Arbejdsmarkedspolitik	NACE Rev. 1	Statistisk nomenklatur for økonomiske aktiviteter i Det Europæiske Fællesskab
KKS	Købekraftsstandard		